

NORSK FORSIKRINGSJURIDISK
FORENINGS PUBLIKASJONER

NR. 75

Professor Trine-Lise Wilhelmsen

Forsikringsavtalelovens regler
om meldefrist og foreldelse

Referat fra møte i
Norsk Forsikringsjuridisk forening
12. februar 1998

Norsk Forsikringsjuridisk Forening har tidligere
utgitt følgende publikasjoner:

- Nr. 1. *Henry Ussing*: Streiftog i erstatningsretten.
- " 2. *Dagfinn Dahl*: Voldgift eller rettergang.
- " 3. *Nils Finn Simonsen*: Barns uaktsomhetsansvar.
- " 4. *Erik Løfgren*: Hur beräknas ersättning för kroppsskada ock förlust av försörjare enligt svensk rätt?
- " 5. *J. Øvergaard*: Nogen bemerkninger om hovedårsakslæren i sjø- og ulykkesforsikring.
- " 6. *G. Astrup Hoel*: Hovedårsaksprinsippet.
- " 7. *J. Fr. Coucheron*: Om livspolisers beskatning.
- " 8. *Jon Vislie*: Panthaverinteresser i kaskoforsikring.
- " 9. *Erling Wikborg*: Forsikringsagentenes rettslige stilling.
- " 10. *Nils Finn Simonsen*: Hvilke krav bør der stilles til en ny automobillovs erstatningsregler?
- " 11. *Haakon Sæthre*: Nernelægen i erstatningssaker.
- " 12. *Sven Arntzen*: Bør adgangen til å kreve oppreisning for legemskrenkelse utvides?
- " 13. *J. Fr. Coucheron*: Streiftog i F.A.L.'s kapitel om livsforsikring.
- " 14. *Jens Chr. Hauge*: Skadeforsikring i krisetider.
- " 15. *Johs. Andenæs*: Fortid og fremtid i erstatningsretten.
- " 16. *Axel Heiberg jr.*: Ansvar for dyr.
- " 17. *I. Sundfør*: Konossementansvaret.
- " 18. *Th. Gundt*: Spredte spørsmål fra grensefeltet mellom sjøforsikringen og krigsforsikringen.
- ✓ " 19. *Fredrik Moe*: Invaliditet og erstatning.
- " 20. *Fr. H. Winsnes*: Regressoppgjør etter strls. ikrl. § 26.
- ✓ " 21. *Alex Rein*: Juridiske problemer i ulykkesforsikringen.
- " 22. *Sjur Brækhus*: Det begrensede rederansvar.
- " 23. *Knut Blom*: Sakførerens rettslige ansvar.
- " 24. *Ole F. Harbek*: Dommeren i erstatningssaker.
- " 25. *Paal Berg*: Prejudikater.
- " 26. *Kristen Andersen*: Små og store bølger i erstatningsretten.
- " 27. *Hans Chr. Bugge*: Sjøassurandørenes ansvar for redningstiltak.
- " 28. *Trygve Lange-Nielsen*: Streiftog i amerikansk erstatningsrett.
- " 29. *Torstein Eckhoff*: Noen ord om bevisbyrde og

FORSIKRINGSAV REGLER OM M OG FORE

av Professor Trine-I

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Problemet	1
2.	Oversikt over regelverket og den videre fremstilling	3
2.1.	Forholdet til foreldelsesloven	3
2.2.	Reglene i FAL 1989	4
3.	Meldefristen i henhold til FAL § 8-5 og § 18-5 første ledd	6
3.1.	Generelt om meldefristen	6
3.2.	Den berettigedes kunnskap om skadeforløpet	9
3.2.1	Problemet	9
3.2.2	Meldefristens utgangspunkt når forsikringstilfellet utvikler seg over tid	11
3.2.3	Meldefristen når kravet oppstår etter at forsikringstilfellet er inntruffet	18
3.3.	Må den berettigede ha kunnskap om forsikringsdekningen	25
3.4.	Vurdering	27
4.	Foreldelse i henhold til FAL § 8-6 og § 18-6 første ledd	31
4.1.	Oversikt	31
4.2.	Særlige frister for "kapitalforsikring i livsforsikring"	32
4.3.	Foreldelse når den berettigede har kunnskap om skaden	34
4.3.1	Forholdet til reglene om meldefrist	34
4.3.2	Den berettigedes kunnskap om skadeforløpet	34
4.3.2.1	Ordlyden	34
4.3.2.2	Forarbeidene	36
4.3.2.3	Løsningen i FAL 1930	38
4.3.2.4	Avgjørelser fra Forsikringssskadenemnda	44
4.3.2.5	Reelle hensyn	47
4.3.2.6	Oppsummering og konklusjon	52
4.3.3	Må den berettigede ha kunnskap om forsikringsdekningen	53
4.4.	Foreldelse ved manglende kunnskap om skaden	55
5.	Foreldelse av krav på ansvarsforsikring	58
5.1.	Partsforholdet under en ansvarsforsikring	58

5.2.	FAL § 8-6 annet ledd. Bakgrunn og anvendelsesområde	60
5.3.	Utgangspunktet for fristberegningen.....	61
5.4.	Foreldelsesfristens lengde	66
5.5.	Avbrytelse av foreldelsen.....	67
5.5.1	Ansvarsforsikring med direkte krav etter FAL § 7-6	
	første ledd.....	67
5.5.1.1	Oversikt.....	67
5.5.1.2	Skadelidte avbryter foreldelsen overfor	
	skadevolder/sikrede	68
5.5.1.3	Skadelidte avbryter foreldelsen overfor	
	ansvarsforsikringsselskapet	71
5.5.1.4	Betydningen for skadelidte av at skade-	
	volders forsikringskrav foreldes.....	73
5.5.2	Ansvarsforsikring etter FAL § 7-6 sjette ledd og	
	§ 7-8.....	74
6.	Avslutning	79

FORSIKRINGSAVTALELOVENS REGLER OM MELDEFRIST OG FORELDELSE

av Professor Trine-Lise Wilhelmsen

1. Problemet

Emnet for denne artikkelen er reglene i Forsikringsavtaleloven 16 juni 1989 nr. 69 (FAL) om meldefrist for og foreldelse av forsikringskrav. Et forsikringskrav er et krav fra en som er berettiget til en utbetaling fra et forsikringsselskap i henhold til en forsikringsavtale. I skadeforsikring vil det være sikrede¹ eller eventuelt skadelidte² under en ansvarsforsikring som har krav på erstatning. I personforsikring kan det derimot være forsikringstageren,³ forsikrede⁴ eller en begunstiget⁵ som har denne retten. Som fellesbetegnelse brukes i det følgende "den berettigede".

Reglene om meldefrist innebærer at kravet mot selskapet bortfaller dersom det ikke er meldt til selskapet innen de frister som loven oppstiller. FAL inneholder generelle bestemmelser om meldefrist i § 8-5 og § 18-5 for alle forsikringskrav med unntak av krav under en livsforsikringsavtale. Fristen er ett år fra den berettigede fikk kunnskap om de forhold som begrunner kravet.

I tillegg til bestemmelsene om meldefrist inneholder FAL § 8-6 og § 18-6 spesielle regler om foreldelse av forsikringskrav som kommer istedenfor reglene i foreldelsesloven av 18 mai 1979 nr. 18 (foreldelsesloven). Hovedregelen er her at kravet mot selskapet foreldes etter tre år regnet fra årsskiftet etter at den berettigede fikk kunnskap om de forhold som begrunner kravet. I tillegg gjelder en absolutt foreldelsesfrist på 10 år fra utløpet av det kalenderår da forsikringstilfellet inntraff.

¹ Den som etter forsikringsavtalen vil ha krav på erstatning eller forsikringssum, jfr FAL § 1-2 litra (c)

² Skadelidte har et direkte krav mot skadevolders/sikredes ansvarsforsikring i henhold til FAL § 7-6 og § 7-8 annet ledd.

³ Den som inngår forsikringsavtalen, jfr FAL § 10-2 litra (b). Forsikringstageren har krav på forsikringssum som forfaller ved annen begivenhet enn forsikringstagerens død, jfr. FAL § 15-1 sjette ledd.

⁴ Den persons liv eller helse forsikringen knytter seg til, FAL § 10-2 litra (c).

⁵ Den som forsikringstageren har oppnevnt som begunstiget til å motta hele eller deler av forsikringssummen i henhold til FAL § 15-2

Det gjelder imidlertid spesielle regler for ansvarsforsikring, livsforsikring som er kapitalforsikring, livrenteforsikring og pensjonsforsikring.

Felles for reglene om meldefrist og foreldelse er altså at et krav mot selskapet kan bortfalle fordi den berettigede ikke reagerer innenfor de angitte frister. Et slikt resultat kan ofte komme som en overraskelse og virke urimelig overfor den berettigede. Samtidig viser praksis at selskapene har begynt å påberope seg brudd på reglene om meldefrist og foreldelse langt hyppigere enn før. Statistikk fra Forbrukernes Forsikringskontor viser at FFK de 5 siste årene har mottatt 160 klager som gjelder avslag under en ulykkesforsikring begrunnet med at kravet er foreldet eller for sent meldt. Statistikken viser også at selskapenes praksis synes å være ulik når det gjelder å benytte foreldelse som avslagsgrunn.⁶ Samtidig har nemnda i FSN 2107 og 2174 anmodet selskapene om å vise varsomhet med hensyn til å påberope seg reglene om oversittelse av meldefrist og foreldelsesfrist som avslagsgrunn når det er på det rene at kravet materielt sett er dekket av forsikringen.

Forsikringsselskapenes endrede holdning til foreldesspørsmålet er tilsynelatende ikke bare et problem knyttet til reglene i FAL, men gjelder også for foreldelse av erstatningskrav i henhold til bilansvarsloven 3 feb. 1961 (BAL), som er underlagt foreldelsesloven § 9. Endringen i praksis for trafikkskader har ført til et forslag fra Landsforeningen for Trafikkskadde om lovendring for å hindre at skadelidte skal forhandle seg inn i foreldelse. Forslaget går ut på en regel om varslingsplikt dersom forsikringsselskapet ønsker å påberope seg foreldelse for et krav som er meldt til forsikringsselskapet før foreldelsesfristen er utløpt.⁷ Dette har ført til at departementet fremmer forslag om varslingsplikt knyttet til FAL § 8-6 og § 18-6 om foreldelse av forsikringskrav. Et slikt forslag er nå utformet av departementet og sendt til høring.⁸

Samlet sett kan dette tyde på at spørsmålet om foreldelse er blitt et mer aktuelt problem for forsikringsselskapene og de berettigede enn tidligere, og også at reglene

⁶ Berthelsen: Brist i loven og etikken, i: LoR 1997.562-563.

⁷ Brev fra Landsforeningen for Trafikkskadde til Justisdepartementet av 19 august 1996. Problemet er nærmere omtalt hos Hagstrøm. Brist i loven eller etikken, LoR 1997.385.

⁸ Høringsnotat fra Det Kongelige Justis- og Politidepartement av 03 juli 1997 om Enkelte endringer i naturskadeforsikringsloven, foreldelsesloven og forsikringsavtaleloven - Høring. Når erstatningskrav etter BAL ikke er underlagt reglene i FAL om foreldelse, jfr. BAL § 19 ledd, er det imidlertid vanskelig å se at denne lovendringen vil løse problemet for trafikkskadekravene.

volder visse vanskeligheter i praksis. Det kan derfor være grunn til å se nærmere på FAL's regler om meldefrist og foreldelse.

2. Oversikt over regelverket og den videre fremstilling

2.1. Forholdet til foreldelsesloven

Spørsmålet om foreldelse er i utgangspunktet regulert i foreldelsesloven. Ved innføringen av den felles nordiske forsikringsavtalelov av 1930 ble det imidlertid innført særregler om foreldelse i § 29 og om meldefrist i § 30. Reglene ble begrunnet med selskapets behov for oversikt over sin økonomiske stilling innen rimelig tid, særlig i forhold til reassurandørene. Det ble også understreket at oppgjøret ville bli vanskelig hvis det trakk for langt ut i tid.⁹

Under arbeidet med foreldelsesloven av 1979 ble utvalget som arbeidet med revisjon av FAL 1930 forespurrt om reglene om meldefrist og foreldelse i FAL 1930 skulle inkorporeres i foreldelsesloven. Forsikringsavtalelovutvalget mente imidlertid at det var grunn til å beholde spesielle regler i FAL. Dette ble begrunnet med behov for særlige regler når det gjaldt fristens utgangspunkt, behov for særlige frister for kapitalforsikring, og behov for en kortere meldefrist enn den ordinære foreldelsesfrist.

Når det gjaldt fristens utgangspunkt, ble det henvist til at regelen i foreldelsesloven om at fristen begynte å løpe når "fordringshaveren tidligst kunne kreve oppfyllelse" var uheldig i forsikringsretten fordi dette tidspunktet ofte ville være uklart. Avgjørende måtte i så fall være betalingsregelen i FAL § 24 første ledd om at forsikringen forfalt til betaling 1 måned etter at selskapet hadde hatt tid til å innhente tilstrekkelige opplysninger for å foreta et oppgjør. For forsikringskrav var det derfor mer hensiktsmessig med en frist som løp fra årsskiftet etter at sikrede hadde kunnskap om kravet og tidligst kunne gjøre det gjeldende, jfr. FAL 1930 § 29.

Det andre argumentet for særregulering gjaldt kapitalforsikring, hvor utvalget mente det var behov for en 10 års frist. Utvalgets tredje hensyn gjaldt selskapenes behov for en særlig meldefrist. For forsikringsavtaler hadde man tradisjonelt gitt

⁹ Utkast til lov om forsikringsavtaler, Oslo 1925 s. 69-70.

selskapene adgang til en kortere preklusjonsfrist enn lovens ordinære foreldelsesregler, jfr. FAL 1930 § 30, som hjemlet en 6 måneders meldefrist. Selv om foreldelsesloven åpner for å avtale kortere frist enn lovens regler, mente utvalget at det var mer hensiktsmessig å plassere denne regelen i FAL.¹⁰

Resultatet var derfor at foreldelse av forsikringskrav ikke ble regulert i foreldelsesloven, men ble stående i FAL 1930, og ble gjenstand for revisjon i forbindelse med ny FAL 1989. Under revisjonen av FAL 1930 ble reglene om foreldelse og meldefrist i FAL 1930 § 29 og 30 i det vesentlige videreført.

2.2. Reglene i FAL 1989

Regler om meldefrist for forsikringskrav finnes som nevnt i FAL § 8-5 for skadeforsikring og § 18-5 for personforsikring. Reglene sier at sikrede i skadeforsikring og den som har krav på erstatning i ulykkes- eller sykeforsikring mister retten til erstatning dersom kravet ikke er meldt til selskapet innen ett år etter at sikrede eller den berettigede "fikk kunnskap om de forhold som begrunner" kravet. Bestemmelsen begrunnes med selskapenes behov for å få oversikt over sine krav så fort som mulig, blant annet for å sikre bevis.¹¹ Forsåvidt angår skadeforsikring presiseres det videre at mengden av krav og det forhold at kravene som regel er av beskjedne størrelse tilsier at man fremtvinger rimelig hurtig oppgjør.¹²

Livsforsikring er unntatt fra meldefristreglene. Dette gjelder uansett hvilken karakter livsforsikringen har, dvs. om det dreier seg om ren risikoforsikring eller forsikring med et spareelement, og uansett om utbetaling skal skje samlet eller fordelt over en lengre periode. Også forsikring mot uførhet er unntatt fra meldefristreglene i den utstrekning en slik forsikring er knyttet til en livsforsikring eller må regnes som en livsforsikring.¹³

Det kan tenkes at den berettigede melder kravet, men at selskapet avslår dekning. I så fall skulle man i utgangspunktet være over i foreldelsesreglene. Her

har imidlertid FAL § 8-5 og § 18-5, begge annet ledd, en særregel som gjør det mulig for selskapet å forkorte foreldelsesfristen til 6 måneder: Dersom selskapet gir den berettigede skriftlig melding om avslaget, kan det samtidig bestemme at vedkommende mister retten til erstatning dersom han ikke har anlagt sak eller krevd nemndsbehandling innen et halvt år. Regelen gjelder all forsikring unntatt livsforsikring.

Spørsmålet om foreldelse er regulert i FAL § 8-6 for skadeforsikring og § 18-6 for personforsikring. Reguleringen er her litt forskjellig avhengig av hva slags forsikring det dreier seg om. Utgangspunktet er at krav på erstatning foreldes etter tre år, jfr. § 8-6 og § 18-6, begge første ledd første punkt. Fristen begynner å løpe ved utløpet av det kalenderår da den berettigede fikk nødvendig kunnskap om de forhold som begrunner kravet, jfr. § 8-6 og § 18-6, begge første ledd annet punkt. I tillegg gjelder en absolutt frist på 10 fra utløpet av det kalenderår forsikringstilfellet inntraff, jfr. § 8-6 og § 18-6, begge første ledd tredje punkt. Er det gitt avslag som nevnt i § 8-5 og § 18-5, begge annet ledd, inntreter foreldelse tidligst ved utløpet av den fastsatte fristen, jfr. § 8-6 og § 18-6, begge første ledd siste punkt.

For en del forsikringer gjelder det imidlertid spesielle regler. Det første unntaket gjelder for ansvarsforsikring, hvor selskapets ansvar i henhold til FAL § 8-6 annet ledd foreldes etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar. Et annet unntak gjelder krav på forsikringssum ved kapitalforsikring i livsforsikring. Her er fristen satt til 10 år fra utløpet av det kalenderår den berettigede fikk kunnskap om de forhold som begrunner kravet, med en absolutt grense på 20 år fra utløpet av det kalenderår hvor forsikringstilfellet inntraff.

Det siste unntaket gjelder krav på pensjons- eller livrenteforsikring. Slike krav foreldes når det er gått 10 år fra den dag da det siste gang ble utbetalt en termin, jfr. FAL § 18-6 annet ledd første punkt. Er det ikke betalt noen terminer, løper foreldelsen i henhold til § 18-6 annet ledd annet punkt fra den dag den berettigede kunne ha krevd første termin. I tillegg er forfalte terminer underlagt en egen foreldelsesregel på 3 år fra forfall, se tredje punkt.

De problemer som har vist seg i praksis, gjelder først og fremst spørsmålet om utgangspunktet for meldefristen og foreldelsesfristen når fristen er knyttet til den berettigedes kunnskap. Men også foreldelse av krav under en ansvarsforsikring synes å volde visse problemer. Disse problemene relaterer seg først og fremst til utgangspunktet for fristen og fristavbrytelse.

¹⁰ Ot prp nr 38 (1977-78) Om lov om foreldning av fordringer s 46-47.

¹¹ NOU 1983:56 Lov om avtaler om personforsikring s. 160, NOU 1987: 27 Lov om avtaler om skadeforsikring s 176.

¹² NOU 1987:27 s. 176.

¹³ Ifølge Selmer: Opplysningsplikt og forsikringstilfelle ved forsikring mot uførhet, i: NFT 1/1992 s. 40-45, må uføreforsikring knyttet til ervervsmessig uførhet alltid regnes som livsforsikring.

I det følgende behandles meldefristen etter FAL § 8-5 og § 18-5 første ledd under punkt 3. Foreldelse etter FAL § 8-6 og § 18-6 første ledd diskuteres i punkt 4. I punkt 5 tas opp en del problemer knyttet til foreldelse av krav under en ansvarsforsikring.

3. Meldefristen i henhold til FAL § 8-5 og § 18-5 første ledd

3.1. Generelt om meldefristen

I henhold til FAL § 8-5 og § 18-5 første ledd mister sikrede/den berettigede retten til erstatning dersom

"kravet ikke er meldt til selskapet innen ett år etter at den berettigede fikk kunnskap om de forhold som begrunner kravet".

En grunnleggende forutsetning for at meldefristen skal begynne å løpe, er at den berettigede har "kunnskap" om de forhold som begrunner kravet. Det er derfor ikke tilstrekkelig at de forhold som begrunner kravet har inntruffet, dersom den berettigede mangler kunnskap om dette. Når skaden inntraff, er med andre ord uten betydning, jfr. for såvidt FSN 1938, som dreide seg om tyveri av flyttegods under flytting fra sikredes leilighet til et lager. Flyttegodset ble stående på lager i ett år, og tyveriet ble derfor først oppdaget ett år etter at det skjedde. Avgjørende for meldefristen var da oppdagelsestidspunktet, ikke tidspunktet for tyveriet.

Når ordlyden taler om "kunnskap", må det videre i samsvar med vanlig juridisk terminologi kreves positiv kunnskap om de aktuelle forhold. Det er ikke tilstrekkelig at den berettigede burde ha visst om de aktuelle forhold, eller burde ha skaffet seg slik kunnskap. Denne løsningen er også lagt til grunn i rettspraksis, jfr. RG 1997.919 Borgarting:

A ble 19 november 1990 alvorlig skadet i en trafikkulykke. Han ble 100 % sykmeldt fra skadetidspunktet frem til 30 august 1991, deretter 50 % sykmeldt fra 2. september 1991 til 4 oktober 1991. Den 5 oktober 1991 ble han friskmeldt og var i fullt arbeid til 2 april 1992. Fra 3 april 1992 var han igjen sykmeldt frem til 1 august 1992, og deretter delvis friskmeldt frem til 22 august 1992. Fra 17 oktober var han i fullt arbeid til 24 februar 1993. Skaden ble meldt 2 juni 1993. Retten kom til at meldepliktsregelen i § 18-5 krevde positiv kunnskap, og at det ikke var tilstrekkelig at den berettigede burde forstå at forsikringstilfellet forelå. Det ble videre lagt til

grunn at A frem til februar 1993 ikke hadde fått orientering fra legene om at han måtte regne med varig invaliditet, og at A ikke var noe å bebreide for dette. Tilstrekkelig kunnskap om at han ville få varig mén av skaden ble da først ervervet ved sykmeldingen 24 februar 1993. Meldefristen var derfor ikke oversittet.

Dommen tar utgangspunkt i at det kreves "positiv kunnskap". Samtidig legger imidlertid dommen til grunn at A før februar 1993 ikke hadde fått tilstrekkelig orientering til å skjønne at han ville bli varig invalid, og heller ikke var noe å bebreide for dette. Henvisningen til at det må kreves positiv kunnskap synes derfor mer å relatere seg til spørsmålet om hva A burde forstå på grunnlag av den informasjonen han hadde, enn til hvilken informasjon han burde ha skaffet seg.

Forsikringsskadenemnda synes derimot å ha lagt en annen løsning til grunn når det gjelder den berettigedes vurdering av situasjonen ut fra den kunnskap vedkommende faktisk har:

FSN 2114 gjaldt rettshjelpforsikring, hvor sikrede i 1988 ble enig med A om å stå som eierstråmann for en leilighet. I juli 90 ble sikrede krevd for ca. kr. 700.000 av et finansieringsselskap. Namnsretten mottok begjæring om utleggsforretning 31.1.94. Sikrede oppsøkte finansieringsselskapet første gang i juli 90 og advokat første gang 30.7.90. Kravet ble meldt til selskapet i mars '94. Nemnda mente at sikrede og hans advokat på meldetidspunktet i langt mer enn ett år måtte ha vært klar over at långiveren i strid med sikredes oppfatning ville holde sikrede ansvarlig for lånet.

I FSN 2589 var sikrede utsatt for en bilulykke i juni 1990. UNI Storebrand var ansvarsforsikrer, og utbetalte ménerstatning i 1992. Selskapet la til grunn at det ikke forelå noe fremtidstap. I forbindelse med uenighet om dekning av salærutgifter til sikredes advokat skrev UNI Storebrand i brev av 4.3.92 at det forøvrig regnet saken for fullt og endelig oppgjort. I brev 29.4.92 gjorde selskapet sikredes advokat oppmerksom på at erstatningskrav mot selskapet ikke kunne foretas før slutterklæring fra spesialist forelå. Sikrede fikk ny advokat, og denne tok opp spørsmålet om sikredes utgifter til juridisk bistand under rettshjelpforsikringen. I brev av 1.6.92 viste selskapet til at dette var vurdert tidligere, og opplyste at ulykken var ferdigbehandlet og avsluttet. I brev av 8.6.93 avslo selskapet ethvert krav. Ny spesialisterklæring i saken forelå 19.1.94. Den 27.6.94 ble det søkt om rettshjelpdekning for tvisten i UNI Storebrand.

Nemnda la til grunn at sikrede i hvert fall etter Storebrands brev av 8.6.93 måtte ha forstått at det forelå en tvist med selskapet dersom han mente å ha krav på ytterligere erstatning. Kravet var derfor for sent meldt.

I FSN 2618 var forsikrede utsatt for en bilulykke 23.6.91, sykmeldt frem til 1.4.92, fullstendig friskmeldt frem til 15.4.93, og deretter på nytt sykmeldt. Skaden ble meldt 18.1.95. FSN la til grunn at det senest ved siste sykmelding måtte "fremstå som sannsynlig at det kunne foreligge en varig personskade", og at skaden var for sent meldt.

I disse tre sakene legger nemnda til grunn at meldefristen starter når den berettigede "måtte ha" vært klar over at det forelå en tvist eller det "måtte fremstå som sannsynlig at det kunne foreligge varig personskade". En slik løsning er neppe i samsvar med loven.

Når det gjelder den situasjonen at den berettigede mangler kunnskap fordi han har unnlatt å skaffe til veie tilgjengelig informasjon om kravet, er imidlertid kravet om positiv kunnskap mindre heldig. Tar man loven bokstavelig, vil den berettigede ved å unnlate å skaffe seg relevant kunnskap kunne utsette foreldelsesfristen. Dette er selvsagt ikke akseptabelt; den berettigede bør ikke komme i en bedre posisjon ved å forholde seg passiv eller la saken drive. Kravet til positiv kunnskap bør derfor tolkes slik at det avgjørende er den "kunnskap" den berettigede ville ha ervervet om han utviser normal aktivitet i forbindelse med en skade. En slik forståelse er neppe i strid med RG 1997.919 Borgarting, jfr. ovenfor. Denne siden ved kunnskapskravet var derimot ikke oppe i de nevnte FSN avgjørelsene.

Foreligger positiv kunnskap om de forhold som begrunner kravet, er på den annen side meldefristen absolutt, og inneholder ingen benådningsregel hvis unnlatt melding skyldes spesielt unnskydelige omstendigheter. Til illustrasjon kan nevnes FSN 2880, hvor en ca. 65 år gammel og helsemessig redusert mann ble utsatt for tyveri i desember 94. Han meldte saken til politiet dagen etter, og trodde anmeldelsen ble sendt i kopi til forsikringsselskapet. Da han døde i januar 96, ble skademelding sendt til selskapet av sønnen. Her kom nemnda under henvisning til bevishensyn at meldefristen var absolutt og oversittet i dette tilfellet.

Den person meldefristen gjelder i forhold til, er "sikrede" i skadeforsikring, og "den som har rett til erstatning" i ulykkes- og sykeforsikring. Reglene gjelder derfor ikke i forhold til en skadelidt som har et direkte krav under en ansvarsforsikring i henhold til FAL § 7-6 første ledd eller § 7-8 annet ledd.

Mer problematisk er spørsmålet om hvilken kunnskap den berettigede må ha for at meldefristen skal begynne å løpe. Dette spørsmålet kan deles i to: For det første er det spørsmål om hvilke kunnskaper den berettigede må ha om det faktiske skadeforløpet for at fristen skal starte. For det andre er det spørsmål om den berettigede må kjenne til at skaden er omfattet av en forsikring.

3.2. Den berettigedes kunnskap om skadeforløpet

3.2.1 Problemet

Den berettigedes kunnskap skal omfatte "de forhold som begrunner" kravet. De forhold man må ha kunnskap om må altså være tilstrekkelig til å "begrunne" et "krav" mot selskapet.

De faktiske forhold kan ikke begrunne noe krav mot selskapet før det foreligger en skadevoldende begivenhet som utløser selskapets ansvar. En slik begivenhet karakteriseres gjerne som et forsikringstilfelle. Før det foreligger et forsikringstilfelle, kan det derfor ikke løpe noen meldefrist.

Forutsetningen for at det foreligger et "forsikringstilfelle" er at den skadevoldende begivenhet selskapet hefter for er forårsaket av en fare som er omfattet av forsikringen. Kunnskap om de faktiske omstendigheter som utgjør et forsikringstilfelle må derfor inkludere tilstrekkelig kunnskap om skadeårsaken til at man kan reise et krav (derimot ikke nødvendigvis om at årsaken er dekket av vilkårene, jfr. nedenfor under punkt 3.3).¹⁴

FSN 2132 vedrørende FAL § 8-5 legger derimot til grunn at kunnskap om skadeårsaken ikke er nødvendig:

Sikrede registrerte i 1989 at gulvene i boligen hadde sunket, men var ukjent med skadeårsaken. Først etter nærmere undersøkelse av entreprenøren som hadde oppført boligen ble skaden meldt 30.10.93. Meldefristen ble regnet for oversittet.

Det er vanskelig å se at man har kunnskap om faktiske forhold som begrunner et krav dersom man ikke kjenner skadens årsak. En annen sak er at dekning i dette tilfellet kunne avvises fordi de aktuelle skadene var unntatt fra forsikringen. Det kan også vises til det som er sagt ovenfor under punkt 3.1 om at kunnskapskravet bør ta utgangspunkt i den kunnskap det var naturlig å forvente at sikrede skaffet seg i forbindelse med en skade. Når sikrede oppdager en skade, er det rimelig å kreve at han søker å etablere årsaksforholdet så raskt som mulig. Unnlattelse av å gjøre dette

¹⁴ Denne løsningen legges til grunn i Motiver til Norsk Sjøforsikringsplan 1996, Versjon 1997, forsåvidt angår den tilsvarende regelen i Norsk Sjøforsikringsplan 1996 § 5-24 første ledd annet punkt.

bør gå ut over sikrede. Slik avgjørelsen er formulert, er det imidlertid ikke mulig å vite om det var slike betraktninger som lå til grunn.

Mer tvilsomt er spørsmålet om et inntruffet forsikringstilfelle er tilstrekkelig til å "begrunne" et "krav" mot selskapet, eller om det kreves noe mer. En mulig forståelse er å si at man ikke har noe "krav" før selskapets plikt til å betale er forfalt. Man kan imidlertid vanskelig forstå bestemmelsen slik at meldeplikten først utløses når kravet er forfalt. Det er nettopp den berettigedes melding om kravet som gir selskapet grunnlaget for å foreta erstatningsoppgjør, som igjen er en betingelse for at kravet skal forfalle, jfr. FAL § 8-2 og 18-2, begges første ledd, om at krav på erstatning eller forsikringssum skal utbetales eller forfaller til betaling så snart selskapet har hatt rimelig tid til å klarlegge ansvarsforholdet og beregne sitt endelige ansvar.

Mer nærliggende er det derfor å si at det ikke foreligger noe "krav" før alle vilkår for at selskapet skal bli ansvarlig er oppfylt. Før dette tidspunktet foreligger det et "betinget krav", men ikke et krav som er "aktuelt" i den forstand at det kan kreves oppfylt.

I mange forsikringer vil det forhold at det er inntruffet et forsikringstilfelle være tilstrekkelig til at kravet mot selskapet er aktuelt. I så vil meldefristen løpe fra dette tidspunktet. Som regel vil "forsikringstilfellet" også være formulert som en klart avgrenset begivenhet, slik at det ikke skaper problemer å fastlegge når fristen starter. I bransjer hvor definisjonen av forsikringstilfellet er knyttet til et hendelsesforløp som utvikler seg over tid, kan det imidlertid være vanskelig å fastlegge når meldefristen begynner å løpe. Problemer i denne sammenheng har særlig oppstått i rettshjelpforsikring, jfr. nedenfor under punkt 3.2.2.

Det kan imidlertid tenkes at forsikringstilfellet i seg selv ikke er tilstrekkelig til å "begrunne" et krav mot selskapet fordi kravet først oppstår når visse skadefølger er etablert, f.eks. i form av et krav om varig medisinsk invaliditet som følge av en ulykke. Spørsmålet blir da om det er tilstrekkelig til å begrunne et krav mot selskapet at forsikringstilfellet har inntruffet, eller om det må kreves noe mer, jfr. nedenfor under punkt 3.2.3.

3.2.2 Meldefristens utgangspunkt når forsikringstilfellet utvikler seg over tid

Problemer knyttet til spørsmålet om når meldefristen starter når forsikringstilfellet utvikler seg over tid har særlig gjort seg gjeldende i rettshjelpforsikring. En rettshjelpforsikring dekker sikredes utgifter som følge av en "tvist" som er oppstått i forsikringstiden.¹⁵ Den skadevoldende begivenheten som utløser selskapets ansvar, er altså at det er oppstått en "tvist". Normalt oppstilles det ikke noen andre vilkår for selskapets erstatningsplikt. Kunnskap om tvisten vil derfor i seg selv være tilstrekkelig til å "begrunne" et krav mot selskapet.

Når det gjelder spørsmålet om når det foreligger en tvist, er det nærliggende å si at det i hvert fall foreligger en "tvist" når partene selv ikke greier å løse konflikten, slik at den bringes inn til avgjørelse i forliksrådet, rettsapparatet eller et tilsvarende organ. En slik løsning legges til grunn i FSN 1767, mens FSN 2630 er mer uklar på dette punkt:

FSN 1767: Sikrede hadde inngått leiekontrakt med obligasjonsinnskudd i en bygård i Oslo. Etter at eieren tidlig på 80-tallet misligholdt betalingen av diverse utgifter forbundet med eiendommen oppsto en rekke rettsaker. Forliksklage ble tatt og saken ble behandlet i forliksrådet 24.4.90. Krav om rettshjelpsdekning ble meldt selskapet 25.10.91. Nemnda la til grunn av tvist i alle fall var oppstått da forliksklage ble tatt, og at kravet derfor var for sent meldt.

FSN 2630: Sikrede var utsatt for en bilulykke i august 87, og erstatningsoppjøret ble etter dette diskutert mellom henne og ansvarsforsikringsselskapet. Gjennom sikredes advokat ble krav reist mot selskapet 21.2.92. Dette kravet ble ikke imøtekommet. For å avbryte en evt. foreldelsesinnsigelse ble forliksklage tatt ut 20.10.92. Stevning ble tatt ut 14.7.93. Krav om dekning over sikredes rettshjelpforsikring ble sendt selskapet 27.12.93. Nemnda fant at meldefristen begynte å løpe senest da det var klart at det ikke ble noe forlik i forliksrådet.

I FSN 2630 legges til grunn at fristen begynner å løpe "senest" når det blir klart at det ikke ble noe forlik i forliksrådet. Dette synes i beste fall upresist i forhold til FSN 1767, og er neppe heller riktig, jfr. ovenfor.

Det kan tenkes at rettslige skritt er tatt av strategiske hensyn eller for å unngå foreldelse. I så fall kan sikrede oppfatte situasjonen slik at det ikke foreligger noen egentlig "tvist" selv om tvisten objektivt sett har manifestert seg. Spørsmålet blir da om kravet til positiv kunnskap tilsier at fristen ikke begynner å løpe før sikrede

¹⁵ Se f.eks. UNI Storebrand Villaforsikring 13.6.1994 § 10.1.4.

oppfatter situasjonen slik at tvisten er reell. Her må det etter mitt skjønn legges vekt på at når tvisten har tatt rettslige former foreligger det objektivt sett en "tvist" som sikrede kjenner til. En slik manifestering vil normalt også utløse behov for "rettshjelp", som nettopp er det rettshjelpforsikringen skal dekke. En rettslig manifestering av tvisten må derfor være tilstrekkelig til å utløse meldefristen. FSN har heller ikke akseptert at sikredes tvil e.l. utskyter fristen:

FSN 1856: Saken gjaldt en avgjørelse i jordskifteretten som ble anket til lagmannsretten 22.8.90, og kravet ble meldt til selskapet 31.8.92. Nemnda fant at fristen for å melde kravet måtte begynne å løpe senest ved anken. Fristen kunne ikke suspenderes selv om de sikrede var i tvil om de ville gjennomføre ankebehandlingen eller trekke saken.

I FSN 2630 referert ovenfor uttales det at det ikke spilte noen rolle at den umiddelbare årsaken til forliksklagen var å avverge foreldelse.

Noe mer tvilsomt er spørsmålet om det kan foreligge en "tvist" før tvisten har manifestert seg i form av forliksklage, stevning e.l.. Rent språklig er det naturlig å forstå vilkårene slik; den "tvisten" som utløser selskapets ansvar er ikke kvalifisert på noen måte. Behovet for dekning av rettshjelp vil dessuten oppstå i det øyeblikket tvisten fører til at man må ha bistand av advokat. Også krav formidlet gjennom advokat må derfor utløse en "tvist" i vilkårenes forstand. I så fall må det sies å foreligge en tvist når kommunikasjon mellom sikredes advokat og en motpart avdekker uenighet om et krav. Dette stemmer med en del uttalelser i FSN, hvor det er lagt til grunn at tvist oppstår når sikredes advokat bestrider et krav mot ham, eller et krav fra sikredes advokat blir bestridt av motparten, eventuelt at motparten opprettholder sitt standpunkt til tross for krav fra sikredes advokat:

FSN 1716 gjaldt tvist om gyldigheten av en kausjonserklæring. Krav mot sikrede ble bestridt av hans advokat i brev av 22.3.91 og senere i forbindelse med inkasso 13.5.91. Kravet ble opprettholdt i brev av 28.5.91, og sikrede ble innkalt til forliksrådet 9.10.91. Da partene ikke ble enige, ble sikrede saksøkt. Stevning ble tatt ut 6.5.92. Krav om rettshjelp ble meldt selskapet 2.6.92. Nemnda mente at det forelå en tvist allerede 22.3.91 og i alle fall før utløpet av mai 91, og meldefristen var derfor oversittet.

FSN 1774: Sikredes krav om oppregulering av årlige festeavgifter for bortfestede tomter førte til korrespondanse mellom partenes advokater fra 4.12.90. Sikredes krav ble avvist, saksøkt advokat i brev av 4.1.91. Stevning ble innsendt 4.3.92. Selskapet ble varslet om tvisten 21.4.92. Nemnda kom til at tvisten i dette tilfellet oppsto 4.1.91. Meldefristen var derfor oversittet.

FSN 1848: Sikrede kjøpte i 1989 en eiendom, som senere viste seg å være beheftet med en del mangler. Sikredes advokat fremsatte et erstatningskrav for mangler ved Biovac-anlegget 15.5.91. Selgers advokat bestred kravet i brev av 6.6.91. Ytterligere krav på erstatning og nærmere spesifikasjon av kravet for Biovac-anlegget ble fremsatt av kjøpers advokat pr. 24.1.92. Selgers advokat bestred begge krav 5.2.92. Forliksklage ble tatt ut 8.2.1993. Den 23.3.93 meldte advokaten kravet til selskapet. Nemnda mente at tvisten var oppstått 6.6.91, og at kravet var for sent meldt.

FSN 2085: Sikrede fikk avslag på søknad om dekning under sin gjeldsforsikring 25.3.92. Avslaget ble bestridt av sikredes advokat i brev av 20.5.92. Advokaten rettet krav om rettshjelpdekning til selskapet 25.5.93. Nemnda fant at ettårsfristen begynte å løpe 20.5.92, og at fristen derfor var oversittet.

FSN 2285: Den 22.7.86 inngikk de sikrede kontrakt med kommunen vedrørende salg av en eiendom. Problemer knyttet til kontraktsoppfyllelsen førte til korrespondanse mellom partene. Saken var oppe i formannskapet 14.4.93, og det ble fattet vedtak om forliksbehandling, som fant sted 15.9.93. I forliksrådet ble saken henvist til retten, og stevning ble tatt ut 25.2.94. Saken ble meldt til selskapet 15.7.94. Nemnda fant at tvist oppsto da vedtaket i formannskapet ble meddelt sikredes advokat, og at kravet derfor var meldt for sent.

FSN 2297: I forbindelse med planlagt oppføring av et naust tok sikrede kontakt med advokat i 1992. Advokaten bisto med byggemeldingen og hadde også korrespondanse med grunneieren, som motsatte seg oppføringen. Grunneieren søkte bistand av advokat i februar 93. I brev av 20.11.92 og 24.2.93 redegjorde advokatene for sitt syn og sine rettslige standpunkter, hvor uenigheten fremkom. Etter at byggetillatelse var gitt reiste grunneieren søksmål ved stevning av 7.10.94. Den 4.11.94 søkte sikrede om rettshjelpdekning. Nemnda fant at tvisten oppsto ved brevvekslingen i november 92 og februar 93, og mente kravet var meldt for sent.

FSN 2299: Sikrede var fra ca. 1985 uenig med sin nabo om to trær som vokste ved tomtegrensen, og sendte naboen 16.4.91 et rekommendert brev om dette. Sikrede engasjerte senere advokat som tilskrev naboen om forholdet 20.4.93 med redegjørelse for problemet og varsel om rettslige skritt dersom ikke naboen innen 14 dager hadde kuttet trærne. Den 3.11.93 tok sikredes advokat ut forliksklage, som ble fulgt opp med stevning 27.7.94. Kravet ble meldt til selskapet 23.9.94. Nemnda fant at meldefristen begynte å løpe da naboen ikke reagerte innen 14 dager på brevet av april 93, og at kravet var meldt for sent.

FSN 2727: Sikrede oppdaget i 1991 at hans nylig fraseparerte ektefelle hadde tatt opp en rekke lån ved å forfalske hans underskrift. Sikrede engasjerte samme år advokat, som gjorde de aktuelle kreditorer oppmerksom på forholdet. I mars 1992 innrømmet den fraskilte ektefellen forholdet, og dette ble meddelt kreditorene. En av kreditorene unnlot å svare, og sendte betalingsoppfordringer/inkassovarsler som om ingenting var hendt. Siste betalingsoppfordring ble sendt i september 1993, og utgjorde kr. 506.000. Høsten 94 begjærte samme kreditor tvangsauksjon over sikredes bolig på grunnlag av en av de forfalskede dokumenter. Melding om rettshjelpforsikring ble sent i februar 1995. Nemnda fant at situasjonen ved den siste betalingsfordringen i september 1993 var så tilspisset at man sto overfor en tvist, og at kravet var for sent meldt.

Det er nokså forbausende at en advokat i slike tilfelle ikke greier å overholde meldefristen. Antallet saker kan tyde på at meldefristen fremstår som overraskende, og av den grunn kan virke som en felle. Avgjørelsene vidner også om at det kan by på betydelige problemer å tidfeste nøyaktig når en "tvist" oppstår. Det kan derfor være grunn til å vurdere om meldefristen i retts hjelpforsikring burde knyttes til et klarere kriterium, jfr. nedenfor under punkt 3.4.

I den utstrekning kravet og det forhold at det er bestridt fremgår klart av advokatens korrespondanse, kan tidspunktet for tvisten dokumenteres. Hvis sikrede kjenner innholdet i korrespondansen, volder heller ikke kunnskapskravet noe problem. Dette spørsmålet er ikke belyst i de aktuelle uttalelsene.

Det kan imidlertid tenkes at krav og/eller motkrav oppstår mer gradvis, og at det derfor er vanskeligere å identifisere akkurat når i partenes kommunikasjon "tvisten" er et faktum. I slike tilfelle kan spørsmålet om når en "tvist" foreligger lett gli over i et spørsmål om hvordan situasjonen må oppfattes av sikrede, og da er man over i spørsmålet om positiv kunnskap, jfr. FSN 2114 og 2589 referert ovenfor under punkt 3.1.

I den utstrekning kravet reises eller bestrides gjennom advokat kan det også tenkes at advokaten, men ikke sikrede, innser at det foreligger en "tvist". Denne situasjonen reiser et identifikasjonsproblem: Må sikrede i så fall identifiseres med sin advokat? Heller ikke dette spørsmålet er belyst i nemndspraksis, og det faller utenfor denne artikkelen å drøfte identifikasjonsspørsmålet i detalj. Det bør likevel vises til regelen i FAL § 4-11 første ledd om at sikrede i forsikring som ikke er tilknyttet næringsvirksomhet ikke kan identifiseres med sine hjelpere når det gjelder feil og forsømmelser fra disse. Legges denne bestemmelsen til grunn også for forsømmelser knyttet til FAL § 8-5, må regelen derfor være at identifikasjon ikke kan skje. FSN 2285 referert ovenfor synes imidlertid å legge til grunn at sikrede her må identifiseres med sin advokat.

Formuleringen "tvist" forutsetter på den annen side at kravet blir bestridt. At det reises et krav, er ikke tilstrekkelig, dersom dette ikke bestrides:

I FSN 1691 fikk sikrede krav om jordskifte 30.7.1990 og kontaktet advokat. Advokaten fikk ved henvendelse til jordskifteretten beskjed om at jordskifte ikke var krevet. Sikrede fikk senere ved brev av 20.8.90 beskjed om at krav om grensegang likevel var innsendt. I mai 91 ble advokaten kjent med at jordskifte var krevet, og han vurderte muligheten for minnelig løsning som god. Det viste seg imidlertid at det ikke var mulig å komme frem til forlik, og saken ble avgjort i form av rettsforlik i jordskifteretten 11.10.91. Kravet ble meldt til selskapet 10.12.91. Selskapet hevdet at

kravet var for sent meldt, men fikk ikke medhold. Nemnda pekte på at krav om jordskifte ikke forutsatte at det forelå noen tvist, og fremsettelsen av kravet representerte derfor ikke noen tvist i vilkårenes forstand. Nemnda la videre til grunn at tvisten måtte regnes som oppstått i mai 91, og da var meldefristen holdt.

Det kan heller ikke være tilstrekkelig til å etablere en "tvist" at sikrede har tatt kontakt med advokat dersom retts hjelpen ikke er knyttet til uenighet mellom partene. Som illustrasjon kan nevnes følgende nemndsavgjørelser:

FSN 1714: Sikrede engasjerte advokat 29.11.90, forliksklage ble uttatt 18.12.91 og krav om retts hjelp framsatt samme dag. Selskapet avsto dekning, men fikk ikke medhold fordi det ikke var grunn til å anta at det forelå en tvist da sikrede engasjerte advokat.

FSN 2844: Sikrede var utsatt for et trafikkuhell i 1990. Det ble tidlig innrømmet ansvar iht BAL for personskaade, og sikrede engasjerte advokat for bistand med saksbehandling og tapsberegninger. Frem til januar 1994 dreide kontakten mellom sikredes advokat og selskapet seg om innhentning av tapsdokumentasjon og beregning av fremtidig inntektstap m.m. Da selskapet i 1994 brukte 6 måneder på å svare på to brev fra sikredes advokat, antydte sikredes advokat i mai 1994 muligheten for å bringe saken direkte inn for retten. I sitt svar krevet selskapet ytterligere dokumentasjon, samtidig som det ble utbetalt kr 75.000 a konto, men selskapet ga ikke uttrykk for at det bestred eller var uenig i kravet. Selskapet bekreftet imidlertid at stevning kunne uttas direkte uten å gå veien om forliksrådet. Uenighet av mer fundamental karakter oppsto først i slutten av september 95 da selskapet ga uttrykk for at det ikke fant grunnlag for ytterligere utredning av saken. Sikrede meldte krav om retts hjelp-forsikring i annet selskap 29.11.95.

Her la nemnda til grunn at meldefristen var overholdt. Det kunne ikke tillegges betydning at sikrede hadde advokatbistand i forbindelse med erstatningsoppgjøret når selskapet hadde erkjent erstatningsansvar, og forhandlingene mellom partene gikk ut på i felleskap å finne frem til et riktig erstatningsoppgjør - selv om dette tok tid og foranlediget purringer fra sikredes side. Etter nemndas oppfatning var det først høsten 1995 at det fremsto som rimelig klart for sikrede at det var reell uenighet mellom partene om erstatningsoppgjørets størrelse. Dette tidspunktet måtte da tas som utgangspunkt for meldefristen.

FSN 2858: Etter at sikredes advokat forgojves hadde forsøkt å få kommunen til å tildele et gårds- og bruksnummer på en holme, ble det 12.1.95 fremmet krav om jordskifte. Under behandling av saken for jordskifteretten 20.8.96 kom det frem at andre parter fremmet krav som ikke var forenlig med sikredes ønske. Krav om retts hjelp ble innsendt 21.8.96. Nemnda bemerket at det ikke var tilstrekkelig til å utløse meldefristen at sikrede trengte advokatbistand i et løpende rettsforhold. Det avgjørende var det tidspunktet hvor kravet ble reist, og det var 20.8.96.

Et annet spørsmål er om det kan foreligge en "tvist" i vilkårenes forstand før sikrede har tatt kontakt med advokat. Språklig sett kan det i og for seg foreligge en

"tvist" selv om tvisten ikke har manifestert seg gjennom advokatbistand. På den annen side dekker forsikringen "rettshjelp", og dette synes å forutsette at tvisten har ført til behov for rettslig bistand. En slik løsning synes lagt til grunn i FSN 2806:

FSN 2806 Sikrede (A) kjøpte i januar 1991 en bil med delvis lånefinansiering. A's daværende svigerfar (B) undertegnet selvskyldnerkausjon for lånedelen den 11.12.1991, og undertegnet gjeldsbrev for en del av kontantbeløpet (kr. 13.698) den 29.5.1991. A foretok 4 innbetalinger på tilsammen kr. 4.000 i perioden 20.8.92-20.11.92. Bilselger (C) purret på restbeløpet 24.8.93, og kravet gikk til innkasso 15.2.94. A bestred kravet samme dag, og hevdet bl.a. at B hadde påtatt seg å betale kontantbeløpet. Inkassator avviste kravet 28.2.94. Neste betalingsvarsel var datert 3.1.96, og A oppsøkte advokat i januar 96. Krav om rettshjelpforsikring ble fremsatt 18.3.96.

Nemnda la til grunn at det var uenighet mellom A og C om A var rett debitor for restbeløpet etter kjøpet av den aktuelle bilen. Selv om C etter at A hadde protestert presiserte sitt standpunkt ved brev 28.2.94, var dette ikke tilstrekkelig til at det forelå en tvist når C først kom tilbake til saken etter 2 år.

Avgjørelsen kan tale for at en tvist som ikke er kommet så langt at man har søkt advokatbistand ikke er en "tvist" i vilkårenes forstand. De aktuelle vilkårene var imidlertid her litt spesielle fordi de inneholdt en regel om at selskapet måtte "underrettes snarest mulig og senest ett år etter at advokat er engasjert".

FSN 2339 synes derimot å forutsette at også krav reist av sikrede selv kan gi grunnlag for en tvist. Avgjørelsen sier imidlertid ikke mer enn at tvisten i hvert fall ikke oppsto før sikrede fikk avslag på sitt krav, og det er usikkert hvor meget som kan legges i dette:

FSN 2339: Sikredes eiendom ble berørt av opprettelse av landskapsvernområde 17.9.93. Den 12.1.94 søkte sikrede om dispensasjon for å kunne ta ut grusmasse, subsidiært om erstatning for utgifter til anleggsvei hvis dispensasjon ikke ble innvilget. Dispensasjonssøknaden ble avslått i brev fra kommunen 26.1.94. Sikrede krevde 16.9.94 skjønn med krav om erstatning for bl.a. båndlagte mineralforekomster med inntil kr. 6.600.000. Den 17.11.94 ble det søkt om rettshjelpdekning. Nemnda fant at tvist om erstatning ikke oppsto før det var på det rene at det offentlige ikke ville etterkomme sikredes krav, og dette ble klart for sikrede ved avslaget 26.1.94. Meldefristen var overholdt.

Også FSN 2780 synes å forutsette at tvist kan oppstå før sikrede har tatt kontakt med advokat:

FSN 2780: Sikrede ble 13.9.94 kontaktet av motpartens (naboens) advokat med forslag om å inngå avtale om maksimal høyde på en del trær på sikredes eiendom. 8.11.94 ble det avholdt befarings på eiendommen og motpartens advokat bekreftet i

brev den avtale man mente ble inngått. Sikrede ble varslet om brudd på avtalen 27.6.95, og han engasjerte advokat som besvarte henvendelsen 25.7.95. Etter ny brevveksling våren 96 ble stevning innsendt i august 96. Krav om rettshjelp ble innsendt 2.10.96. Nemnda la til grunn at tvisten var oppstått før sikrede engasjerte advokat i forbindelse med varsel om brudd på avtalen (27.6.95). Nemnda la ikke vekt på at situasjonen tilsynelatende hadde roet seg mellom dette tidspunktet og stevningen, slik at advokaten kunne avslutte oppdraget, eller at det var gode sjanser for at saken kunne løses i minnelighet innenfor rammen av egenandelen.

Dersom det aksepteres at det foreligger en "tvist" i vilkårenes forstand før sikrede har tatt kontakt med advokat, er det spørsmål om "forsikringstilfellet" i så fall har ført til et tap som selskapet er ansvarlig for. En "tvist" som ikke har påført sikrede noen utgifter, gir ikke grunnlag for å reise noe "krav" mot selskapet. I så fall er man i realiteten over i det spørsmål som behandles nedenfor under punkt 3.2.3. Spørsmålet om sikrede var påført utgifter til rettshjelp er imidlertid ikke belyst i de aktuelle sakene.

Avgjørelsen i FSN 2780 illustrerer også et annet spørsmål; nemlig hvordan man skal vurdere situasjonen når det nok foreligger krav og motkrav, men saken trekker ut på en slik måte at sikrede har grunn til å tro at tvisten bortfaller. Legger man til grunn at tvist foreligger når et krav er reist mot sikrede eller sikredes krav bestridt, må dette som utgangspunkt være nok til å utløse meldefristen. At tvisten senere bortfaller av seg selv blir da et spørsmål om erstatningens omfang. Dette ble også resultatet i FSN 2780.

Hvis det ikke er noen betingelse for en "tvist" at det er tatt kontakt med advokat, må vel også bistand fra politiet være tilstrekkelig til å konstatere en "tvist", jfr. FSN 1844. Men i så fall er det også her et spørsmål om det er pådratt utgifter for sikrede som gir grunnlag for et krav under rettshjelpdekningen.

FSN 1844: Saken gjaldt nabo tvist vedrørende felles brønn og vei. I august 1990 ble politiet innkalt for å låse opp brønnen og flytte en bil som sperret veien. Sikrede kontaktet advokat i november 1990. Veitvisten ble avsluttet ved en utbetaling fra sikrede. I januar 1992 ble advokaten igjen kontaktet vedrørende felles brønn og vei. Saken ble overlatt en annen advokat, som varslet selskapet 29.1.92. Den 5.2.92 ble det klart at tvisten måtte løses gjennom domstolene. Nemnda la til grunn at tvisten var oppstått i august 1990. I forhold til veien måtte imidlertid utviklingen etter januar 1992 betraktes som ny tvist. Tvisten om brønnen var derimot for sent meldt.

3.2.3 Meldefristen når kravet oppstår etter at forsikringstilfellet er inntruffet

Dersom et inntruffet forsikringstilfelle ikke er tilstrekkelig til å begrunne et krav mot selskapet, er det spørsmål om det er tilstrekkelig til å starte meldefristen at "forsikringstilfellet" har inntruffet, eller om fristen først starter på et senere tidspunkt. En slik situasjon kan foreligge i invaliditetsdekningen i ulykkesforsikringen, hvor varig invaliditet ofte etableres lenge etter at forsikringstilfellet - her ulykken - inntraff. Et annet eksempel er ansvarsforsikring. "Forsikringstilfellet" vil her normalt være knyttet til det tidspunkt hvor skaden oppstår eller kravet reises mot sikrede. Noe krav mot selskapet får sikrede likevel ikke før erstatningskravet mot skadevolder er endelig etablert, dvs. når kravet er erkjent av skadevolder, eller det foreligger rettskraftig dom.

Den berettigedes kunnskap skal omfatte "de forhold som begrunner" kravet. Rent språklig er det mest nærliggende å forstå denne formuleringen slik at meldefristen ikke begynner å løpe før alle vilkår for at den berettigede kan ha et krav mot selskapet er oppfylt. For det første kreves det kunnskap om "de" aktuelle forhold. Var det meningen at selve forsikringstilfellet skulle være tilstrekkelig til å starte meldefristen, burde man sagt "det forhold", eller eventuelt "forsikringstilfellet", jfr. den formuleringen som er valgt for den absolutte foreldelsesfristen i FAL § 8-6 og § 18-6, begge første ledd tredje punkt. For det andre foreligger det ikke noe "krav" som de faktiske omstendigheter kan "begrunne" før alle vilkårene for selskapets ansvar er oppfylt.

Forarbeidene drøfter ikke dette spørsmålet direkte. I NOU 1987:24 Lov om avtaler om skadeforsikring s. 179 heter det vedrørende FAL § 8-5 at:

"Det er tilstrekkelig at melding om forsikringstilfellet gis innen fristen. Det er ikke nødvendig at sikrede fremsetter et bestemt erstatningskrav før fristen løper ut."

Uttalelsen knytter fristen til "forsikringstilfellet", men sier isolert neppe noe mer enn at meldefristen ikke starter før forsikringstilfellet har inntruffet.

Spørsmålet ble derimot belyst i RG 1997.919 referert ovenfor under punkt 3.1. Saken gjaldt invaliditetsdekningen i en ulykkesforsikring hvor selskapets ansvar forutsatte at det forelå "varig invaliditet". Retten synes i sin vurdering av spørsmålet om det kreves positiv kunnskap å knytte kunnskapskravet til "at forsikrings-

tilfellet forelå". Samtidig legger retten til grunn at meldefristen i invaliditetsdekningen begynte å løpe da forsikrede "skjønte at han ville få varig mén etter skaden". På den annen side anføres også at "loven ikke antas å stille opp noe krav om at skadelidte skal ha oversikt over invaliditetsgraden"(s. 925).

Det er ikke helt enkelt å få tak i resonnementet i denne dommen. På den ene siden synes domstolen å legge til grunn at kunnskap om "forsikringstilfellet er tilstrekkelig til at meldefristen starter. En ulykkesforsikring dekker imidlertid tradisjonelt "ulykkeskade som rammer den forsikrede", eller "ulykkestilfelle som inntreffer i forsikringstiden",¹⁶ og det legges vanligvis til grunn at forsikringstilfellet i denne forsikringen er selve ulykken.¹⁷ Når retten da samtidig sier at meldefristen først begynner å løpe når den forsikrede har kunnskap om at skaden ville føre til varig mén, må den derfor forstå "forsikringstilfellet" i relasjon til meldefristen på en annen måte.

På den annen side kan dommen vanskelig tas til inntekt for at alle vilkår for selskapets erstatningsplikt skal være tilfredsstillt før meldefristen starter. Forsikringsvilkårene er riktignok ikke gjengitt i dommen. Det normale er imidlertid såvidt jeg har erfart at vurderingen av livsvarig invaliditet skal foretas tre år etter selve ulykken.¹⁸ Vilråene kan imidlertid også inneholde et tillegg om at livsvarig invaliditet eventuelt kan fastsettes tidligst ett år etter ulykken.¹⁹ Vilråene legger i så fall opp til som normalløsning at endelig invaliditetsvurdering skal foretas tre år etter ulykken, og at forsikrede ikke har noe krav på dekning før dette tidspunktet. Rettens vurdering synes imidlertid å være helt løsrevet fra dette tidspunktet, og legger isteden opp til en mer konkret vurdering av når kunnskap om "varig invaliditet" som følge av ulykken forelå.

Resultatet i dommen synes å stemme med en lang rekke avgjørelser fra FSN:

FSN 2071: Forsikrede skadet ankelen 7.7.84, ble operert i 1984 og 1985, og fikk problemer med skaden i 1992. Dette førte til ny operasjon 21.2.94. Skaden ble meldt til selskapet 16.1.94. FSN mente meldefristen begynte å løpe da forsikrede etter problemene i forbindelse med operasjonen i 1992 tok kontakt med lege, og det ble konstatert arthrose som følge av skaden. Melding ble derfor sendt etter ett års fristen i § 18-5. Se også uttalelser i FSN 2174.

¹⁶ Se f.eks. UNI Storebrand Ulykkesforsikring 01 01 1991 § 4 1.

¹⁷ Selmer: Forsikringstilfelle og renteplikt ved forsikring av uførekapital, i NJFF nr 73, s 6-7 og s.13 flg.

¹⁸ Se f.eks. UNI Storebrand Ulykkesforsikring 01.01.1991 § 6.2.

¹⁹ Se f.eks. UNI Storebrand Motorvognforsikring februar 1996 10 5.3 jfr. 10.5 4.

FSN 2900: Forsikrede var utsatt for ulykke/yrkesskade ved en rekke anledninger, bl.a. 6.11.1992. Etter røntgen erklærte en lege 22.12.1992 mistanke om brudd på ryggvirvler. Skaden ble først meldt til selskapet i april 94. Nemnda mente forsikrede hadde tilstrekkelig kunnskap til å melde skaden etter erklæringen 22.12.1992.

I FSN 2534 var forsikrede utsatt for ulykke 1.12.91, sykmeldt frem til 21.9.92, halvt friskmeldt til 21.12.92, fullt friskmeldt fra 21.12.92 og atter sykmeldt i juni 1993. I mai 1995 forelå spesialisterklæring om at skaden var varig.

Skaden ble meldt 19.10.94. Her ble det lagt til grunn at forsikrede hadde tilstrekkelig kunnskap da han i juni 1993 forsto at han ikke kunne vende tilbake til arbeidet. Skaden var derfor for sent meldt.

FSN 2943: Forsikrede skadet nakken under lek med sine barn 2.8.1986. Hun oppsøkte umiddelbart lege. Smertene vedvarte med varierende styrke og hun gjennomgikk ulike former for behandling. Hun var i halvdagsstilling fra 1986-1990, sykmeldt i siste halvdel av 1990 og fullstendig arbeidsufør fra 14.12.91, med overføring til medisinsk attføring. Skaden ble meldt til selskapet 15.2.96. Nemnda pekte på at det avgjørende for meldefristen er når forsikrede har kunnskap om at det kan foreligge en varig skade. I betraktning av at ulykken fra 86 hadde utviklet seg slik at forsikrede hadde vært 100 % sykmeldt fra midten av 1991, måtte fristen for lengst være utløpt i februar 1996. Det ble ikke lagt vekt på at skaden hadde utviklet seg verre enn forventet.

FSN 2942: Forsikrede var utsatt for en bilulykke 15.3.89, hvor han pådro seg en nakkeskade. Fra oktober 89 var han sykmeldt/arbeidsufør. I 92/93 ble skaden meldt til selskapet uten innsendelse av skadeskjema. Skadeskjema ble sendt inn mars 1995. Nemnda uttaler her at det avgjørende måtte være at det foreligger et forsikringstilfelle, som likestilles med varig skade, og synes å legge til grunn at meldefristen løp fra sykmeldingen etter ulykken.

I FSN 2748 uttaler nemnda at meldefristen under ulykkesforsikringens dekning for varig invaliditet begynner å løpe når "forsikrede hadde slik kunnskap om at det kunne foreligge varig invaliditet at det ga grunnlag for å reise kravet", men at nemnda ikke hadde tilstrekkelig grunnlag til å avgjøre den aktuelle saken.

FSN avgjørelsene synes å ligge på linje med 1997-dommen når det gjelder utgangspunktet for meldefristen. I FSN 2942 synes nemnda således å likestille "varig skade" med "forsikringstilfellet". Samtidig sier avgjørelsene ingenting om forholdet til tre-års regelen for invaliditetsvurderingen. Man synes derfor ikke å legge til grunn at alle betingelser for et krav mot selskapet må være tilfredsstillende. I likhet med RG 1997.991 antas det i de fleste av disse avgjørelsene at kunnskap om varig invaliditet foreligger i forbindelse med den sykmeldingen som leder frem til varig invaliditet. I FSN 2071 er imidlertid kunnskapen relatert til en spesialisterklæring. Også i FSN 2900 knyttes fristen til en legeerklæring, men her var selv erklæringen nokså usikker.

Når kunnskap om varig invaliditet på denne måten løsrives fra en endelig medisinsk konstatering av at skaden er varig, vil man lett gli over i spørsmålet om hvordan forsikrede måtte oppleve situasjonen, jfr. FSN 2618 referert ovenfor under punkt 3.2, hvor det legges til grunn at det er tilstrekkelig at det måtte "fremstå som sannsynlig" at det kunne foreligge en varig personskade, og det som er sagt vedrørende rettshjelpforsikring.

Antagelig er det riktig å beskrive resultatet av 1997-dommen og FSN's avgjørelser slik at man tar utgangspunkt i et krav om at det må foreligge et "forsikringstilfelle", men at man definerer "forsikringstilfellet" annerledes enn i ulykkesforsikring i andre sammenhenger.

Et lignende resultat synes å følge av FSN's uttalelser for ansvarsforsikring. Her har FSN lagt til grunn at meldefristen starter når skadelidte eller dennes advokat tilkjennegir at man har et krav mot sikrede eller direkte reiser kravet.

FSN 1784: Et barn fikk alvorlig hjerneskade pga forhold rundt forløsningen på sykehuset 13.3.87. Ved brev datert 30.1.92 meldte fylkeskommunen til selskapet at barnets foreldre hadde fremmet krav mot sykehuset. Nemnda fant at det ikke var nok til å utløse meldeplikt at skadelidte foretok undersøkelser for å klarlegge skadeårsaken. Men skadelidtes advokat hadde i brev av 7.11.90 klart tilkjenne gitt at hun mente det var grunnlag for erstatningskrav. Fristen måtte regnes fra dette tidspunkt.

FSN 2513: Sikrede, som var tannlege, ble i 1988 bedt om å skifte ut samtlige amalganfyllinger hos skadelidte, som hadde omfattende allergiplager pga kvikksølvet i fyllingene. Fyllingene ble erstattet med komposittmateriale, men noe amalgam ble igjen i de dypeste fyllingene fordi sikrede fryktet faren for komplikasjoner ved perforering til nerve. Utskiftningene foregikk over en to-årsperiode. Skadelidte følte seg til å begynne med adskillig bedre, men plagene kom tilbake igjen pga de gjenværende amalganrestene. I 1992 klaget skadelidte sikrede inn for fylkeslegen, uten antydning om erstatningskrav. Først i 1995 ble klagen tatt til følge av Statens Helsetilsyn, som kom til at sikrede ikke hadde opptrådt i samsvar med god tannlegesikk. Sikrede ble derfor saksøkt av skadelidte med krav om erstatning for lidt inntektstap. Kravet var da meldt til selskapet. Nemnda fant at det ikke var tilstrekkelig til å utløse fristen at skadelidte klaget til Statens Helsetilsyn. Det som utløste erstatningskravet var uttalelsen fra Statens Helsetilsyn, og kravet var derfor ikke meldt for sent.

Forutsetningen er likevel at grunnlaget for kravet ikke er uklart:

FSN 1987: Etter sammenstøt/krangel 21.7.92 mellom sikrede og samboeren, krevde samboeren 28.5.90 dekning for allerede påløpne utgifter, og ga uttrykk for at dette var et rent foreløpig erstatningskrav. I svarbrev fra sikredes advokat bestred han at det forelå årsakssammenheng mellom de den vold som var utøvet og de plager

som skulle foreligge. Spørsmålet om årsakssammenheng ble ikke belyst før ved spesialistundersøkelse som ble gjennomført i april 92. Stevning med krav mot sikrede ble uttatt 13.7.92. Saken ble meldt til selskapet med krav om rettshjelpdekning 6.1.93 og som ansvarsskade 11.5.93. Nemnda kom til at grunnlaget for erstatningskravet var uklart frem til stevning ble tatt ut, og at meldefristen var overholdt.

FSN 1784 var knyttet til en ansvarsforsikring hvor "forsikringstilfellet" var definert i henhold til et såkalt "skadeprinsipp", dvs. at selskapet var ansvarlig for "sikredes rettslige erstatningsansvar for skade eller tap ... når skaden eller tapet konstateres i forsikringstiden". Hvordan forsikringstilfellet var beskrevet i ansvarsforsikringen i FSN 2513 fremgår ikke, men det normale er at denne typen ansvarsforsikring benytter et "skadeprinsipp", eller eventuelt et "claims made" prinsipp, som definerer forsikringstilfellet til det tidspunktet hvor kravet blir meldt til sikrede eller selskapet.²⁰ I forhold til et skadeprinsipp kan nemndas kriterier sammenlignes med realiteten i nemndas uttalelser for invaliditetsdekningen: Det er ikke nok at det er inntruffet et forsikringstilfelle, men det er heller ikke nødvendig at alle betingelser for et krav mot selskapet er oppfylt. Ved et "claims made" prinsipp vil nemndas kriterium for meldefristen derimot nærmest tilsvare "forsikringstilfellet". Dette er for såvidt i samsvar med uttalelser i 1997 dommen og FSN 2942 om forholdet mellom "forsikringstilfellet" og meldefrist.

Ved forsikring av yrkesskade synes nemnda derimot å legge meldefristen nærmere opp til et krav som er aktuelt i den forstand at alle vilkår for at det foreligger et krav er tilfredsstilt. Meldefristen er her knyttet til tidspunktet når RTV har godtatt den aktuelle sykdommen som yrkessykdom:

FSN 2016: Forsikrede fikk i desember 85 diagnosen hallastma eller ALSA (astmalignende symptomer i aluminiumsindustrien) første gang. Krav om yrkesskadeerstatning ble fremsatt i september 1988. På grunn av stor usikkerhet rundt godkjennelsesspørsmålet for denne spesielle sykdommen ble det først 27.1.91 gjort vedtak om å innvilge sikrede yrkesskadeerstatning. Krav om erstatning fra selskapet ble fremsatt 19.8.91. Nemnda pekte på at det var et vilkår for dekning at skaden var en følge av yrkessykdom i hht folketrygdloven. Spørsmålet om ALSA tilfredsstilte dette kravet var usikkert frem til januar 1991. Videre fremgikk av selskapets skjema for melding om varig invaliditet at RTV's vedtak om godkjenning skulle vedlegges skjemaet. Forsikrede måtte derfor få inntrykk av at krav om forsikring ikke kunne fremsettes før RTV hadde fattet sitt vedtak. Meldefristen begynte derfor ikke å løpe før januar 1991.

20

Nærmere, se Selmer: Dekning av senskader under ansvarsforsikring, i: NFT 2/1990, s. 83-84.

Også i FSN 2199 legger nemnda til grunn at meldefristen først begynner å løpe når RTV har tatt standpunkt til sykdommen, men her hadde nemnda ikke tilstrekkelige opplysninger til å ta standpunkt til spørsmålet om meldefrist.

Hovedsynspunktet i praksis synes etter dette å være at meldefristen begynner å løpe når "forsikringstilfellet" inntreffer, men at man i definerer "forsikringstilfellet" ut fra et slags skadevirkningsprinsipp med utgangspunkt i hva slags dekning det dreier seg om. Innholdet i et slikt skadevirkningsprinsipp er det imidlertid ikke helt lett å få tak i. Nærmest i retning av "forsikringstilfellet" i tradisjonell forstand ligger vel ansvarsforsikringens kriterium om at det er reist et erstatningskrav mot sikrede. I invaliditetsdekningen ser man på karakteren av skaden i form av kravet til "varig skade", mens man i yrkesskadedekningen også trekker inn den mer formelle vurderingen fra RTV som betingelse for at fristen skal begynne å løpe.

Det utgangspunktet som benyttes for meldefristen i yrkesskadedekningen synes å ligge nær opp til den forståelsen som er mest nærliggende ifølge ordlyden; nemlig at de faktiske forhold ikke kan "begrunne" et krav før alle betingelser for selskapets ansvar er tilfredsstilt. De kriterier som er anvendt i praksis for ansvarsforsikring og invaliditetserstatning taler derimot nærmest mot denne løsningen.

Reelle hensyn taler imidlertid for at alle vilkår for selskapets ansvar må være oppfylt før meldefristen begynner å løpe. De kriteriene for å starte meldefristen som benyttes for ansvarsforsikring og invaliditetsdekningen i ulykkesforsikring, nemlig at det reises et erstatningskrav mot sikrede med et klart grunnlag, og varig skade, er særdeles uklare. De er derfor lite egnet til å sette igang en tidsfrist med så vidtgående konsekvenser for den berettigede.

Resultatet av de kriteriene som benyttes virker heller ikke særlig rimelig. **En meldefrist som begynner å løpe før alle betingelser for selskapets ansvar er tilfredsstilt, kan føre til at meldefristen løper ut før kravet er aktuelt. En slik regel kan lett virke som en felle for den berettigede.**

I ansvarsforsikring vil situasjonen være at skadevolder/sikredes krav mot selskapet i stor utstrekning er avhengig av skadelidtes håndtering av saken. Hvis skadelidte somler etter at han har gitt uttrykk for at han vil reise et krav, kan skadevolder få inntrykk av at det ikke blir noe av kravet, og vil vel i hvert fall i det lengste håpe på et slikt resultat. Hvis foreldelsesfristen for skadelidtes krav mot skadevolder løper ut senere enn meldefristen, og det vil lett kunne være tilfellet,

risikerer derfor skadevolder at kravet mot selskapet er gått tapt før skadelidte har markert rettslig at han mener alvor med kravet. Dette får ingen konsekvenser for skadevolder dersom skadelidte har et direkte krav mot selskapet i henhold til FAL § 7-6 første ledd eller § 7-8 annet ledd, og benytter denne retten. Men om skadelidte velger å gå på skadevolder eller ikke har noe direkte krav, blir situasjonen at kravet mot selskapet bortfaller før skadevolder har et klart grunnlag for å melde kravet.

I ulykkesdekningen mot varig invaliditet virker det enda mer urimelig at den berettigede skal tape kravet på grunn av meldefristreglene før alle vilkår for dekning er oppfylt. I praksis vil det ofte kunne gå tid før spørsmålet om varig invaliditet blir endelig er avklart. Vilklårene legger i slike tilfelle som nevnt normalt opp til en endelig vurdering etter tre år. Den berettigede kan da lett få inntrykk av at før denne tiden er over, er det ikke grunn til å melde fra til selskapet. Det virker nokså inkonsekvent at forsikrede skal tvinges til å ta standpunkt til dette spørsmålet på et tidligere tidspunkt i hendelsesforløpet.

Man må også kunne regne med at de fleste forsikrede vil bruke denne tiden til å forsøke å bli mest mulig restituert, selv om prognosen kanskje er negativ og det foreligger mistanke om mer varige skader. Meldefristreglene bør ikke praktiseres slik at de bidrar til å hemme slike forsøk.

Det er videre vanskelig å se at det skulle skape problemer for selskapet å utsette meldefristens utgangspunkt til alle vilkår for dekning er oppfylt. Den normale situasjonen vil være at de skadevoldende følger av forsikringstilfellet inntreffer relativt kort tid etter at forsikringstilfellet har inntruffet, og at meldefristreglene derfor fremtvinger en relativt rask reaksjon fra den berettigedes side. Konsekvensene av å utsette meldefristen til alle betingelsene for dekning er oppfylt fremstår derfor totalt sett som relativt beskjedne. Det dreier seg heller ikke om noen ubegrenset tidsmessig utsettelse. Kravene vil alltid være underlagt de ordinære foreldelsesreglene, herunder absolutte foreldelsesregler som starter når forsikringstilfellet inntreffer, jfr. nedenfor under punkt 4.

Ordlyden, reelle hensyn og vel også deler av praksis, taler etter mitt skjønn for at meldefristen i henhold til FAL § 8-5 og § 18-5 første ledd ikke begynner å løpe før alle vilkår for selskapets ansvar er oppfylt. En slik løsning er imidlertid ikke i samsvar med rettspraksis eller mesteparten av FSN's praksis. Det synes derfor noe tvilsomt om den kan legges til grunn de lege lata.

3.3. Må den berettigede ha kunnskap om forsikringsdekningen

Det neste spørsmålet er om formuleringen "kunnskap om de forhold som begrunner" kravet forutsetter at den berettigede har kunnskap om at de inntrufne omstendigheter er dekket under en forsikring. Dette innebærer at vedkommende må ha kunnskap om at det foreligger en forsikring, og at det aktuelle hendelsesforløpet er omfattet av forsikringen.

Språklig sett er det mest nærliggende å lese formuleringen slik at det ikke kreves kunnskap om dette forholdet. Ordlyden krever kunnskap om forhold som "begrunner" et krav, ikke kunnskap om at det foreligger et krav.

På den annen side kan vel formuleringen også forstås slik at de aktuelle forhold ikke kan begrunne et krav dersom den berettigede ikke kjenner til at det foreligger et krav.

Forarbeidene taler imidlertid helt klart mot denne løsningen. I NOU 1987:24 s. 179 heter det at:

"Fristen starter å løpe når sikrede har fått kunnskap om de *faktiske* omstendigheter som begrunner erstatningskravet. Sikredes manglende kunnskap om at de inntrufne faktiske omstendigheter gir ham krav på dekning etter forsikringsavtalen, er i prinsippet uten betydning for ettårsfristens utløp."

I henhold til disse uttalelsene begynner meldefristen å løpe uavhengig av om den berettigede kjenner til forsikringen eller at forsikringen dekker den aktuelle skaden.

Lovutvalget har ingen tilsvarende kommentarer knyttet til FAL § 18-6 av den enkle grunn at utvalget ikke foreslo noen lignende meldefristregel i personforsikring. En meldefristbestemmelse etter mønster av § 8-5 ble først innført for ulykkesforsikring og sykeforsikring under behandlingen i departementet.²¹ Forsåvidt angår det nærmere innholdet i § 18-5 henviser departementet til skade-forsikringsdelen § 8-5.²²

Forarbeidene til skadeforsikringsdelen er altså helt kategoriske i sin uttalelse om at det ikke er nødvendig med kunnskap om forsikringsdekningen. Når personforsikringsdelen inneholder en identisk bestemmelse, og forarbeidene legger

²¹ Se nærmere nedenfor under punkt 3.4.

²² Ot prp nr 49 for 1988-89 Om lov om forsikringsavtaler m.m. s. 144-145.

opp til enhetlig innhold i de to bestemmelsene, synes samme løsning å måtte legges til grunn her.

Konsekvensene av denne løsningen er at kravet kan gå tapt uten at sikrede kjenner til at skaden er dekket under forsikring. I FSN-avgjørelser knyttet til personforsikring har man imidlertid ikke tatt forbeidene helt på ordet i denne sammenheng:

FSN 1792: Forsikrede kom til skade som passasjer ved en bilulykke i april 1985. Skademelding til selskapet ble skrevet 23.3.92. Forsikrede gikk etter ulykken jevnlig til kontroll hos sin primærlege av andre grunner, men han klaget hele tiden over nakkesmerter etter bilulykken. I januar 1990 ble han innlagt på nevrologisk avdeling pga økende ustøhet og svimmelhet fra ca. 1986. Forsikrede så dette i sammenheng med bilulykken selv om nevrologen ikke gjorde det. Først i 1992 ble forsikrede etter undersøkelser fra advokaten oppmerksom på at det forelå en kollektiv ulykkesforsikring.

Spørsmålet gjaldt meldefrist og foreldelse etter FAL 1930, men når det gjelder meldefristen var formuleringen i 1930-loven den samme som etter 1989-loven. Nemnda kom til at manglende kunnskap om forsikringsdekningen i dette tilfellet hadde betydning for utgangspunktet for meldefristen, og pekte på at uttalelsen i NOU1987:24 s. 179 synes noe unyansert.

Uttalelsen gir uttrykk for at manglende kunnskap medfører at meldefristen ikke starter. Den samme forståelsen legges til grunn i FSN 2222, 2363 og 2886, som alle gjaldt kollektiv ulykkesforsikring, men her fant nemnda at den ikke hadde tilstrekkelig opplysninger til å ta standpunkt til om forsikrede kjente til forsikringsordningen. I FSN 2363 og 2886 presiseres det i denne forbindelse at uvitenheten ikke må kunne bebreides sikrede. Her kan også nevnes FSN 2943, referert ovenfor under 3.2.3, hvor nemnda la til grunn at forsikrede hadde mottatt opplysninger som viste at det forelå forsikringsdekning for denne type ulykker, og at det derfor ikke forelå noen unnskyldelig villfarelse som kunne utskyte utgangspunktet for fristen.

FSN's standpunkt er altså at forarbeidenes uttalelser må nyanseres når det gjelder kollektiv forsikring og den berettigede ikke kan bebreides for manglende kunnskap om forsikringsdekningen.

I FSN 2747 la FSN derimot til grunn at forsikredes uvitenhet om samboerens forsikring ikke kunne føre til at fristen ble skutt ut. Saken gjaldt imidlertid individuell forsikring tegnet av av vedkommendes samboer, og ikke kollektiv forsikring slik tilfellet er for de øvrige avgjørelsene i FSN.

Løsningen i FSN synes derfor å være at unnskyldelig villfarelse om at det foreligger en kollektiv forsikring utsetter meldefristen. Det kan imidlertid hevdes at denne siden av kunnskapskravet egentlig refererer seg til spørsmålet om selskapet har gitt tilstrekkelig informasjon om den kollektive dekningen, jfr. FSN 2943.

Ut fra ordlyden og forarbeidene synes det nærliggende å legge til grunn at det ikke kreves kunnskap om forsikringsdekningen eller at skaden er dekket av en forsikring man kjenner til. I så fall må unnskyldelig villfarelse om en kollektiv dekning løses som et spørsmål om selskapet har tilfredsstilt sin informasjonsplikt. Dette vil antagelig føre til samme resultat som det som følger av FSN's praksis, men begrunnelsen blir mer i samsvar med lovens system. Sondringen mellom kollektiv og individuell forsikring har ingen støtte i ordlyden, og det er også vanskelig å se noen grunn til at uvitenhet om forsikringsdekningen skal behandles på annen måte enn manglende kunnskap om at skaden omfattes av en foreliggende dekning.

3.4. Vurdering

Fremstillingen viser at reglene om meldefrist særlig volder problemer i bransjer hvor forsikringstilfellet eller kravet mot selskapet utvikler seg over tid. Praksis fra FSN viser at problemene i all hovedsak gjelder rettshjelpforsikring, ansvarsforsikring og invaliditetsdekningen i ulykkesforsikring.

Når det gjelder tidsaspektet for disse forsikringsformene, er det verdt å peke på at mens man i ordinære tingsforsikringer normalt vil ha en markert, skadevoldende begivenhet hvor det ofte vil fremstå som rimelig klart at det dreier seg om en forsikringsmessig skade, er det i rettshjelpforsikring langt vanskeligere å tidfeste nøyaktig når forholdet mellom to eller flere personer går over fra mer eller mindre vennlige diskusjoner til å bli en tvist. Det samme er tilfelle i ansvarsforsikring, hvor det kan være klart at det er skjedd en skade, men hvor det kan ta tid å finne ut av spørsmålene om ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng, og også om skadelidte virkelig er innstilt på å kreve erstatning.

Enda mer uoversiktlig kan hendelsesforløpet frem til yrkessykdom eller livsvarig medisinsk invaliditet være. Dette avspeiler seg ikke minst i ulykkesvilkårene, hvor selskapet gir seg selv ett til tre år eller mer for å kunne utrede sykdomsbildet og bli rimelig sikre på at invaliditeten er av varig karakter.

Den langvarige utviklingen av kravet i disse bransjene skaper åpenbare retts tekniske problemer når det gjelder å fastsette utgangspunktet for meldefristen. Disse problemene illustreres først og fremst av det betydelige antallet saker vi har om dette spørsmålet, særlig vedrørende når det foreligger kunnskap om tvist og varig invaliditet. Som et ytterligere tegn på de problemene disse sakene reiser, kan nevnes at FSN i flere saker (FSN 2097, 2174, 2199, 2222 og 2748) uttaler at nemnda ikke har tilstrekkelig grunnlag til å ta standpunkt til kunnskapsspørsmålet.

En side ved de retts tekniske problemene er de kriterier som benyttes for å starte meldefristen. I rettshjelpforsikring er meldefristen knyttet til et krav som blir bestridt, i ansvarsforsikring til et erstatningskrav som rettes mot skadelidte og hvor grunnlaget ikke er uklart, og i invaliditetsdekningen til varig skade. Denne typen kriterier kan være vanskelig å dokumentere, og praksis viser også at man i avgjørelsen kan skli over i spørsmålet om hva den berettigede burde eller måtte ha skjønnt. Etter mitt skjønnt er det i seg selv uheldig å knytte en frist med så vesentlige konsekvenser for den berettigede til kriterier som er så uklare og vanskelig å tidfeste nøyaktig.

Et annet karakteristisk trekk for disse forsikringsformene er at hendelsen forløpet frem mot forsikringstilfellet eller et krav mot selskapet kan medføre store personlige belastninger for den berettigede. Det ligger i de aktuelle forsikringsformene at den berettigede i det lengste vil håpe at man ikke trenger å bruke forsikringen. Igjen er kontrasten til de ordinære tingsforsikringene, hvor man normalt relativt raskt vil vite at det foreligger en skade, og hvor det normalt vil være snakk om å gjenoppbygge eller gjenanskaffe en gjenstand, slående. I tvistesaker og forbindelse med erstatningskrav vil sikrede som regel håpe at saken "løser seg selv" ved at partene blir enige, eller skadelidte dropper kravet. Under slike dekninger kan meldefristreglene som nevnt lett bli en felle; mens man fortrøstningsfullt håper at situasjonen glir over, tikker fristen, og når man endelig må erkjenne at det er en tvist eller et erstatningsansvar, er meldefristen løpt ut. En annen sak er at når det gjelder ansvarsforsikring, får sikredes manglende melding mindre betydning fordi skadelidte ikke mister sitt direktekrav mot selskapet, jfr. ovenfor under punkt 3.1 og nedenfor under punkt 5.

Enda mer aksentuert blir dette i ulykkesforsikring og yrkesskadeforsikring når det gjelder varig skade eller uførhet. De fleste som blir skadet vil gjøre sitt beste for å komme tilbake i jobb igjen. Selv om man er sykmeldt, vil man som regel håpe og tro at skaden eller sykdommen kan behandles, og at skaden eller sykdommen kunne

midlertidig. Det virker temmelig paradoksalt at jo mer innbitt man prøver å komme tilbake i fullt arbeide, jo større er sjansene for at man oversitter meldefristen og dermed taper kravet mot selskapet. Etter mitt skjønnt er meldeplikten i disse bransjene meget uheldig fordi den oppmuntrer til legekonsultasjoner og bruk av sykmeldinger, og straffer de som i det lengste prøver å fungere som normalt.

FSN uttalelsene vedrørende ulykkesforsikring illustrerer etter min mening at det var gode grunner til lovutvalgets forslag om ikke å videreføre en regel om meldefrist i personforsikring. Om dette heter det i NOU 1983:56 Lov om avtaler om personforsikring s. 160 at

"Utvalget har vurdert om selskapene fortsatt skal kunne forbeholde seg ansvarsfrihet dersom et krav ikke blir meldt eller et bestridt krav ikke gjort gjeldende for domstolene innen en viss frist som er kortere enn lovens foreldelsesfrist. Det er i denne forbindelse grunn til å minne om at for utvalget er utgangspunktet et annet enn det var for dem som utformet gjeldende forsikringsavtalelov. FAL er som hovedregel fravikelig, og hensikten med FAL § 30 er å verne sikrede mot at det i vilkårene fastsettes urimelige korte fristregler. Nå er situasjonen en annen. Utvalget foreslår en lov som i utgangspunktet er preseptorisk, og spørsmålet blir da om det gjør seg gjeldende særlige behov som tilsier at det bør være adgang til å fravike lovens regler nettopp her.

I sine "generelle vilkår" som også gjelder i ulykkes og sykeforsikring, har skadeforsikrings selskapene fullt ut benyttet den muligheten som FAL § 30 annet ledd gir til å forbeholde seg ansvarsfrihet hvis et krav ikke fremsettes innen "6 måneder regnet fra den dato den som fremsetter kravet fikk kjennskap om de omstendigheter som begrunner det". Vilkårsbestemmelsen må sees på bakgrunn av selskapenes interesse i å få oversikt over krav så fort som mulig, bl.a. for å sikre bevis. Utvalget ser imidlertid klare betenkeligheter ved at lovens foreldelsesfrister forkortes på en slik måte. Det blir vanskeligere for publikum å holde oversikten over hvilke fristregler som gjelder, noe som fører til økt risiko for uforskyldt rettstap pga. fristforsømmelsen. Utvalget kan heller ikke se at selskapene har noe særlig tungtveiende behov for å kunne opprettholde bestemmelsen. Meldepliktregele i FAL § 21 som er opprettholdt i utkastets § 9-1 ivaretar langt på vei de samme bevismessige hensyn. På den andre siden gir § 9-1 anvisning på en adskillig mykere reaksjonsregel mot den som ikke overholder meldeplikten.

Det er også grunn til å minne om at den som ikke innen rimelig tid melder et erstatningskrav til selskapet, setter seg selv i en vanskelig bevismessig situasjon. Dersom domstolen er i tvil om at selskapet er ansvarlig for en skade eller skadens omfang, vil den omstendighet at sikrede ubegrunnet har sølet med å melde kravet til selskapet og dermed avskåret det fra muligheten for å sikre bevis, være et moment som taler i sikredes disfavør under bevisvurderingen."

Utvalget peker videre på at selskapene etter utvalgets erfaring sjelden påberopte seg meldefristreglene, og at dette bekreftet utvalgets oppfatning om at det ikke var behov for en slik regel. Utvalget konkluderte derfor med at

"den nye loven ikke bør gi hjemmel til å forbeholde seg ansvarsfrihet overfor den som unnlater å melde et forsikringskrav innen en viss frist som er kortere enn den lovbestemte foreldelsesfristen."

Departementet fant likevel grunn til å innføre en meldefrist for ulykkes- og sykeforsikring. Som begrunnelse anføres i Ot prp nr 49 for 1988-89 s. 143 at det på samme måte som i skadeforsikring vil kunne dreie seg om erstatningskrav av forholdsvis beskjeden betydning hvor det kan være behov for en avklaring innen rimelig tid. Det pekes også på at det i dag markedsføres kombinerte forsikringer som har elementer av både skadeforsikring og personforsikring, og at det derfor vil være hensiktsmessig å ha de samme meldefristreglene. Departementet viser også til at det gjaldt slike vilkår i ulykkes- og sykeforsikring uten at man hadde hatt dårlige erfaringer med dette.

Det er mulig man ikke hadde dårlige erfaringer med meldefristreglene før 1989. Praksis fra FSN viser etter mitt skjønn at denne forutsetningen ikke stemmer lenger. Problemene illustreres også ved at nemnda i FSN 2107 og 2174 uttaler at i saker hvor det i ettertid ikke synes å være tvil om at det forelå årsakssammenheng mellom ulykken og forsikredes plager, burde selskapet la rimelig bevisvil med hensyn til utgangspunktet for fristen komme forsikrede til gode. Og selv om man må akseptere at selskapet har behov for avklaring innen rimelig tid, må dette behovet sees i sammenheng med hva slags forsikringer det dreier seg om. I bransjer hvor selskapet legger inn vide tidsmarginer i vilkårene for å avklare kravets berettigelse kan det ikke være riktig å tvinge de berettigede til aktivitet mens kravet så å si er under utvikling.

Hensynet til de berettigede tilsier etter mitt skjønn helt klart at meldefristen oppheves i syke- og ulykkesforsikring. Det er også vanskelig å se at en slik løsning skulle skape problemer for selskapet. Selskapets interesser vil være ivaretatt av FAL § 13-11 som gir den berettigede en plikt til å melde fra til selskapet uten ugrunnet opphold når forsikringstilfellet er inntruffet, men har et langt mer nyansert reaksjonsmønster enn FAL § 18-5. I tillegg vil forsikringskravet være underlagt de ordinære foreldelsesreglene etter FAL § 18-6, jfr. nedenfor. Disse reglene burde være tilstrekkelig til å ivareta selskapets behov for avklaring.

Når det gjelder rettshjelpforsikring og ansvarsforsikring, er det grunn til å peke på at mindretallet i lovutvalget heller ikke foreslo regler om meldefrist i skadeforsikringsdelen. Mindretallet henviste til de samme vurderinger som ble lagt

til grunn for personforsikring, jfr. ovenfor.²³ Dette taler for at behovet for slike regler burde diskuteres for skadeforsikring generelt. I forhold til ansvarsforsikring kan imidlertid problemet løses ved å tolke bestemmelsen slik at fristen ikke begynner å løpe før alle vilkår for kravet mot selskapet er oppfylt. Fristen vil da først begynne å løpe når skadevolder erkjenner erstatningskravet eller dette er fastslått ved rettskraftig dom.

For rettshjelpforsikring kan problemet derimot ikke løses på denne måten. Her må man derfor gå veien om å definere et klart tidspunkt hvor meldefristen starter. En mulighet er her å knytte meldefristen til rettslige skritt for å få saken avgjort, dvs. forliksklage, stevning eller lignende klart dokumenterbare hendelser. Dette kriteriet samsvarer med det tidspunktet hvor advokatene har meldt sakene i de fleste av de avgjørelsene hvor meldefristen er oversittet. En slik løsning kunne forøvrig også benyttes som et mellomstandpunkt i ansvarsforsikring. Når tvisten eller erstatningskravet er kommet så langt, er det ikke urimelig at sikrede reagerer overfor selskapet.

4. Foreldelse i henhold til FAL § 8-6 og § 18-6 første ledd

4.1. Oversikt

Spørsmålet om foreldelse er først og fremst aktuelt for krav som ikke er underlagt meldefrist. Hvis kravet er omfattet av reglene om meldefrist og denne fristen er oversittet, vil kravet falle bort uten at det blir spørsmål om foreldelse. Men spørsmålet om foreldelse er også aktuelt hvor kravet er meldt innen fristen, såfremt det ikke skjer noen avklaring i form av avslag med frist for saksanlegg etc. i henhold til FAL § 8-5 og § 18-5, begges annet ledd, eller oppgjør. I så fall oppstår det spørsmål om når kravet er foreldet.

Foreldelsesfristen for andre forsikringsformer enn ansvarsforsikring, pensjonsforsikring og livrenteforsikring begynner å løpe ved utløpet av det kalenderår sikrede eller den berettigede "fikk nødvendig kunnskap om de forhold som begrunner kravet", jfr. FAL § 8-6 og § 18-6, begges første ledd annet punkt. Som hovedregel er fristen tre år, men for "krav på forsikringssum ved kapitalforsikring i

²³

NOU 1987:24 s. 176.

livsforsikring" er fristen forlenget til 10 år. I tillegg løper det en absolutt foreldelsesfrist regnet fra utløpet av det kalenderår forsikringstilfellet inntraff. Denne fristen er som hovedregel 10 år; for "krav på forsikringssum ved kapitalforsikring i livsforsikring" er den utvidet til 20 år.

Innledningsvis er det grunn til å se på hva som er "kapitalforsikring i livsforsikring" og dermed underlagt lengre frister enn for øvrige deknninger. Deretter vil jeg i punkt 4.3. drøfte utgangspunktet for foreldelsesfristen når den berettigede har kunnskap om skaden, og i punkt 4.4. den absolutte fristen.

4.2. Særlige frister for "kapitalforsikring i livsforsikring"

Krav på forsikringssum ved "kapitalforsikring i livsforsikring" er altså underlagt særlige foreldelsesfrister både når den berettigede har kunnskap om skaden og i forhold til den absolutte fristen. Det er derfor hensiktsmessig å trekke grensen mellom denne typen forsikring og annen forsikring, som er underlagt de ordinære fristene på henholdsvis tre og ti år.

Unntaket gjelder kun for "livsforsikring", og omfatter derfor ikke ulykkesforsikring eller sykeforsikring. Innenfor livsforsikring er det videre bare "kapitalforsikring" som er underlagt de utvidede fristene.

Begrepet "kapitalforsikring" er definert i FAL § 10-2 litra (d) til "forsikring hvor selskapet skal utbetale et bestemt beløp. Beløpet kan være oppdelt i terminer". Videre fremgår det av litra (f) at også "pensjonsforsikring" kan være kapitalforsikring. Dette er tilfelle dersom pensjonsforsikringen "går inn under de særregler som er gitt om pensjonsforsikringen i lovgivningen forøvrig", og pensjonsforsikringen ikke har karakter av "livrenteforsikring".

Ut fra definisjonen i § 10-2 litra (d) omfatter "kapitalforsikring i livsforsikring" således både livsforsikring som utbetales ved den forsikredes død eller oppnådde alder, og livsforsikring som utbetales ved uførhet, så langt utbetalingen er begrenset til et bestemt beløp. Videre omfatter formuleringen henhold til § 10-2 litra (f) pensjonsforsikring som er kapitalforsikring; også pensjonsforsikring er en form for livsforsikring.

Av FAL § 18-6 annet ledd følger imidlertid at man ikke kan forstå formuleringen "kapitalforsikring i livsforsikring" i første ledd første punkt på denne måten. Krav på pensjonsforsikring er underlagt særlige foreldelsesregler i annen

ledd. Disse reglene må gjelde også dersom pensjonsforsikringen har karakter av kapitalforsikring. I motsatt fall hadde det ut fra definisjonen i FAL § 10-2 litra (f) vært tilstrekkelig å nevne livrenteforsikring. Det synes derfor klart at man med formuleringen "kapitalforsikring i livsforsikring" ikke har ment å inkludere pensjonsforsikring.

Det er imidlertid et spørsmål om man ikke må foreta ytterligere innskrenkninger i lovteksten i FAL § 18-6 første ledd første punkt. Av NOU 1983:56 s. 46 fremgår at man med definisjonen først og fremst hadde kapitalforsikring som ble utbetalt ved forsikredes død eller oppnådde alder for øyet; livsforsikringens dekning av uførekapital er overhodet ikke nevnt. På s. 164 fremgår det videre at foreldelsesfristen ble satt til ti år fordi kapitalforsikring ofte kan sees på som forvaltning av sparepenger, og derfor rimeligvis bør være underlagt en noe lenger foreldelsesfrist enn det som ellers gjelder. Utvalget viste her til foreldelsesloven § 4 som fastsetter en foreldelsesfrist på 20 år for bankinnskudd.

Dette passer ikke særlig godt for livsforsikringens uførekapitaldekning, som har mer preg av ordinær risikodekning, og har mange likhetstrekk med ulykkesforsikring og sykeforsikring.

For livsforsikring knyttet til død eller oppnådd alder vil dessuten 10-årsfristen ikke skape noen bevisproblemer, fordi dette er begivenheter som normalt lett lar seg konstatere. I uførekapitalforsikring blir bevisituasjonen betydelig mer problematisk etter så lang tid, særlig når det gjelder sykdom som årsak til uførheten. Riktignok vil selve uførheten bestå; forutsetningen for dekning er normalt at det foreligger ervervsmessig uførhet av et visst omfang, og at denne ervervsmessige uførheten må være varig. Men hvis forsikringsdekningen er opphørt, eller forsikrede har skiftet selskap i løpet av den aktuelle perioden, må sykdomsutviklingen frem til varig uførhet kunne kartlegges for å avgjøre spørsmålet om selskapets ansvar. Dette kan volde store problemer etter så lang tid som 10 eller eventuelt 20 år.

I teorien legger Selmer med utgangspunkt i lignende reelle hensyn til grunn at uførekapitalforsikring er underlagt de ordinære foreldelsesfristene på henholdsvis 3 og 10 år. Han trekker imidlertid ikke inn definisjonene i FAL 10-2 litra (e) og (f).²⁴

Selv om ordlyden i FAL § 18-6 første ledd første punkt jfr. § 10-2 litra (e) klart tilsier at uførekapital er omfattet av særreglene, følger det av § 18-6 annet ledd og FAL § 10-2 litra (f) at ordlyden ikke kan tas helt bokstavelig. Om man med

²⁴ Selmer: Opplysningsplikt op. cit. s. 44.

utgangspunkt i motivene og reelle hensyn kan innfortolke et unntak for uførekapital er vel likevel usikkert.

4.3. Foreldelse når den berettigede har kunnskap om skaden

4.3.1 Forholdet til reglene om meldefrist

Utgangspunktet for foreldelsesfristen når den berettigede har kunnskap om skaden har store likhetstrekk med reglene om meldefrist. Felles for begge regelsett er at fristens utgangspunkt er knyttet til den berettigedes kunnskap om de forhold som begrunner kravet, jfr. FAL § 8-6 og § 18-6, begges første ledd annet punkt. Når det gjelder kravet om "kunnskap" kan det derfor henvises til det som er sagt ovenfor under punkt 3.1 for såvidt angår meldefristen.

Også i forhold til spørsmålet om hvilken kunnskap som er nødvendig om skadebildet for å starte fristen, er reglene i stor utstrekning parallelle. Her er det imidlertid såpass store forskjeller i rettskildebildet at det er nødvendig med en separat drøftelse, jfr. punkt 4.3.2 og 4.3.3.

En siste forskjell som skal nevnes er at foreldelsesfristen i motsetning til meldefristen først begynner å løpe ved utløpet av det kalenderår den tilstrekkelige kunnskap forelå, jfr. FAL § 8-6 og § 18-6, begges første ledd annet punkt. Dette forhold bidrar til at fastleggelsen av når tilstrekkelig kunnskap foreligger blir noe mindre vesentlig enn for meldefristen.

4.3.2 Den berettigedes kunnskap om skadeforløpet

4.3.2.1 Ordlyden

Når det gjelder ordlyden i bestemmelsen, kan det her i utgangspunktet henvises til drøftelsen ovenfor under 3.2.1. I forhold til meldepliktreglene er det imidlertid enkelte forskjeller. For det første er det en nyanseforskjell i ordlyden: For å starte meldefristen kreves bare "kunnskap", mens det for foreldelsesfristen kreves "nødvendig kunnskap". Denne forskjellen har imidlertid neppe noen selvstendig betydning ved siden av betingelsen om at den berettigedes kunnskap må "begrunne"

et krav. Etter begge regler må kunnskapsnivået derfor være tilstrekkelig til at kravet må anses "begrunnet", og noe mer kan neppe legges i tillegget om at kunnskapen må være "nødvendig".

Den andre forskjellen gjelder mulige tolkningsalternativer. Mens det for meldefristen åpenbart ikke kan kreves at kunnskapen skal være tilstrekkelig til å begrunnet et "krav" som er forfalt fordi forfall forutsetter at kravet er meldt, kan man i og for seg tenke seg at foreldelsesfristen først starter når hendelsesforløpet er kommet så langt at kravet er forfalt. Rent språklig kan derfor kunnskap om de forhold som begrunner "kravet" referere seg til kunnskap om de forhold som er nødvendig for at kravet mot selskapet må regnes som forfalt.

Konsekvensene av en slik forståelse er at foreldelsesfristen ikke begynner å løpe før det er inntruffet et forsikringstilfelle med skadevoldende følger som gir grunnlag for et krav mot selskapet, og dette kravet er forfalt etter reglene i FAL § 8-2 og § 18-2. Forfalltidspunktet eller tidspunktet for selskapets betalingsplikt er definert til det tidspunktet hvor "selskapet har hatt rimelig tid til å klarlegge ansvarsforholdet og beregne sitt endelige ansvar", jfr. FAL § 18-2 og § 8-2, begges første ledd. For forsikring mot uførhet kan det også i vilkårene fastlegges nærmere vilkår for når forfall skal skje, jfr. FAL § 18-2 første ledd annet punkt.

Mot denne tolkningen kan imidlertid anføres at FAL § 18-2 nettopp snakker om "forfall", mens § 8-2 bruker formuleringen at erstatningen "skal utbetales". Bestemmelsene i FAL § 8-6 og § 18-6, begges første ledd annet punkt, bruker derimot formuleringen "de forhold som begrunner kravet". Forskjellen i språkbruken tilsier derfor at man i § 8-6 og § 18-6 ikke har hatt forfalltidspunktet eller utbetalingstidspunktet i tankene.

Når kunnskapskravet er knyttet til "de forhold som begrunner kravet", og ikke til "forsikringstilfellet", er det imidlertid heller ikke naturlig å lese bestemmelsen slik at kunnskap om forsikringstilfellet er tilstrekkelig, jfr. ovenfor under punkt 3.2.1 og 3.2.3. Her kan imidlertid det forhold at reglene om foreldelsesfrist og reglene om meldefrist er like tale for at denne løsningen likevel legges til grunn. Drøftelsen av FAL § 8-5 og § 18-5 viser at man i så fall i henhold til rettspraksis og Forsikringskadenemndas praksis må forstå "forsikringstilfellet" til i hvert fall delvis å inkludere de virkningene av den skadevoldende begivenhet som selskapet skal dekke. I realiteten er man vel da over i en forståelse som ikke tar utgangspunkt i "forsikringstilfellet", men i en mer konkret vurdering av det tidspunktet hvor den berettigede har slik kunnskap at det "er grunn til å reise kravet".

Det tredje tolkningsalternativet er å forstå henvisningen til at forholdene må begrunne et "krav" slik at foreldelsesfristen først begynner å løpe når alle vilkår for kravet er tilfredsstillt slik at kravet er aktuelt, jfr. ovenfor under punkt 3.2.1 og 3.2.3. I forhold til ordlyden i § 8-6 og § 18-6 isolert er vel dette den mest nærliggende forståelsen.

4.3.2.2 Forarbeidene

Den informasjonen som kan utledes om kunnskapskravet i forarbeidene er til dels motstridende. Når det gjelder *personforsikring*, foreslo lovutvalget en foreldelsesregel med samme innhold som FAL § 18-6, jfr. utkastets § 9-7 første ledd. Vedrørende utgangspunktet for fristberegningen uttales i NOU 1983:56 s. 164 at utkastet på dette punkt er i samsvar med gjeldende lov og selskapenes oppgjørsrutiner, men at formuleringen "og tidligst kunne ha gjort det gjeldende" fra FAL 1930 § 29 første punkt er sløyfet. Det anføres imidlertid at det også etter utkastet er "forutsetningen at foreldelsesfristen ikke begynner å løpe før kravet er aktuelt".

Utvalgets uttalelser på dette punkt synes å gi grunnlag for to slutninger som tilsynelatende trekker i forskjellig retning. På den ene siden tyder uttalelsen om at "kravet må være aktuelt" før foreldelsesfristen begynner å løpe isolert på at foreldelsesfristen ikke starter før alle vilkår for kravet er tilfredsstillt, slik at kravet kan rettes mot debitor.

På den andre siden synes uttalelsen å forutsette at forslaget til foreldelsesregel er ment å skulle ha samme innhold som bestemmelsen i FAL 1930 § 29 første punkt, selv om ordlyden er noe forskjellig. Utvalget tolker imidlertid FAL 1930 § 29 slik at foreldelsesfristen først begynner å løpe når kravet mot selskapet er forfalt, jfr. NOU 1983:56 s. 158, hvor det heter at:

"Når det gjelder krav på erstatning eller forsikringssum etter et inntruffet forsikringstilfelle, innebærer regelen at foreldelsesfristen først begynner å løpe ved utgangen av det kalenderåret hvor selskapets betalingsplikt inntreffer etter FAL § 24".

Det kan her også vises til forarbeidene til foreldelsesloven, hvor forsikringsavtalelovutvalget mener at betalingsregelen i FAL 1930 § 24 første ledd

vil være avgjørende i forhold til foreldelsesfristen i foreldelseslovens § 3 nr. 1, som er knyttet til når fordringshaveren tidligst har rett til å kreve å få oppfyllelse.²⁵ FAL 1930 § 24 første ledd ga nettopp en bestemmelse om når forsikringskravet forfalt.

Denne siden av uttalelsen synes derfor å forutsette at foreldelsesfristen for personforsikringskrav ikke begynner å løpe før kravet er forfalt. For utkastet skaper dette heller ingen problemer i forhold til meldefristreglene, fordi utvalget ikke foreslo noen regel om meldefrist utover en plikt til å melde fra om forsikringstilfellet uten ugrunnet opphold.

Under behandlingen i departementet ble det imidlertid som nevnt innført en meldefrist for ulykkesforsikring og sykeforsikring etter mønster av bestemmelsen i FAL § 8-5.

Departementet går ikke inn i en nærmere vurdering av innholdet i kunnskapskravet hverken for FAL § 18-5 eller § 18-6. Forsåvidt angår FAL § 18-6 henvises til utvalgets vurderinger,²⁶ mens man for FAL § 18-5 henviser til motivene til skadeforsikringsdelen § 8-5. Noen uttrykkelig kobling mellom FAL § 18-6 og § 18-5 foretas imidlertid ikke.

Forarbeidene til *skadeforsikringsdelen* synes derimot å legge til grunn en annen løsning når det gjelder innholdet i kunnskapskravet i FAL § 8-6, og gir dessuten uttrykk for en klar kobling mellom FAL § 8-6 og § 8-5. I NOU 1987:24 s. 179 heter det at foreldelse inntreffer "tre år etter utløpet av det kalenderår sikrede fikk slik kunnskap som omhandlet i § 8-5 første ledd (se bemerkningene til § 8-5 foran)". Bemerkningene til § 8-5 var som nevnt ovenfor under punkt 3.3 knyttet til at sikredes manglende kunnskap om at de inntrufne faktiske omstendigheter gir ham krav på dekning etter forsikringsavtalen, eller manglende kunnskap om at det foreligger en forsikring, ikke har noen betydning.

Om forholdet mellom FAL § 8-6 om foreldelse og FAL § 8-2 om forfallstidspunktet, heter det videre at fristen "starter å løpe ved utløpet av vedkommende kalenderår selv om kravet på dette tidspunkt ikke er forfalt etter § 8-2". Her forutsettes det altså at det ikke er noe vilkår for å starte foreldelsesfristen at kravet på erstatning er forfalt.

På den annen side sier utvalget på s. 175 at man ikke foreslår noen vesentlige endringer i FAL 1930 § 29, og omtaler de andre endringene som er foretatt i forhold

²⁵ Ot prp nr 38 for 1977-78 Om lov om foreldelse av fordringer s. 47.

²⁶ Ot prp nr 49 for 1988.89 s. 145.

til 1930-loven, men ikke at fristen etter FAL 1989 i motsetning til etter FAL 1930 skal kunne begynne å løpe før kravet er forfalt. Dette til tross for at man på s. 167 uttrykkelig presiserer at når fristen etter FAL 1930 § 29 ikke begynner å løpe før kravet tidligst kan gjøres gjeldende, vil foreldelsesfristen ikke begynne å løpe før ved utgangen av det kalenderår erstatningen forfaller til utbetaling etter FAL 1930 § 24 første ledd. Man sier heller ingenting om at reglene i skade- og personforsikring skal tolkes forskjellig tross felles ordlyd. Det virker derfor som utvalget ikke har vært klar over at motivene legger opp til en løsning som avviker fra FAL 1930, og også fra løsningen i personforsikringsdelen.

Løsningen etter forarbeidene er altså at utgangspunktet for fristen for foreldelse av skadeforsikringskrav er det samme som utgangspunktet for meldefristen, og at det ikke er noen forutsetning at kravet mot selskapet må være forfalt. For personforsikring legger forarbeidene derimot opp til en regel med samme innhold som FAL 1939 § 29. Her kreves det at kravet må være "aktuelt"; noe som tilsynelatende likestilles med at kravet må være forfalt i henhold til FAL § 18-2.

4.3.2.3 Løsningen i FAL 1930

Tatt i betraktning av at forsikringslovutvalget for personforsikringsdelen gir uttrykk for at de ønsker å opprettholde løsningen fra FAL 1930, og dessuten mener at foreldelsesfristen i henhold til FAL 1930 var knyttet til forfallstidspunktet, er det grunn til å se litt nærmere på innholdet i FAL 1930 § 29. FAL 1930 var en felles nordisk lov. Norsk FAL 1930 § 29 lyder som følger:

"Foreldelsesfristen for krav som kan utledes av forsikringsavtalen, er tre år, regnet fra utløpet av det kalenderår i hvilket fordringshaveren har fått kunnskap om sitt krav og tidligst kunde ha gjort det gjeldende."

Foreldelsesfristen er her knyttet til det tidspunkt en fordringshaver med kunnskap om kravet "tidligst kunde ha gjort det gjeldende". FAL 1930 § 24 sier derimot at forsikringsytelsen

"forfaller til betaling en måned etter utløpet av den tid selskapet trenger til å skaffe sig de opplysninger og foreta de beregninger som er nødvendige for å bringe på det rene om det har noget ansvar, og i tilfelle hvor meget det skal betale".

Dette kan tale for at man i FAL 1930 § 29 har et annet tidspunkt enn forfallstidspunktet i tankene. I så fall er det nærliggende å forstå henvisningen til at kravet må kunne gjøres gjeldende slik at foreldelsesfristen starter når kravet er "aktuelt" i den forstand at alle vilkår for kravet er oppfylt.

Forarbeidene til FAL 1930 § 29 løser ikke dette spørsmålet direkte, men taler vel nærmest for at det er forfallstidspunktet man har hatt i tankene:

"Efter vanlige regler hos oss skulde foreldelsesfristen løpe fra kravets forfallstid, men da det i mange tilfelle vil hende, at den berettigede først langt senere får rede på sin rett, vil man foelslå utgangspunktet satt til utløpet av det kalenderår i hvilket fordringshaveren har fått kunnskap om sitt krav og tidligst kunde gjort det gjeldende, jfr. en tilsvarende bestemmelse for foreldelse av skatter i lov av 6 juli 1923 nr. 6."²⁷

Forarbeidene legger opp til at foreldelsesens utgangspunkt utskytes i forhold til det ordinære forfallstidspunktet for å beskytte den berettigede som får rede på sin rett etter at kravet er forfalt. Dette synes å tilsi at foreldelsen i hvert fall ikke kan begynne å løpe før forfallstidspunktet.

En slik løsning legges også til grunn hos Grundt,²⁸ som kommenterer motivenes uttalelse slik:

"Det er den sikrede motivene her tenker på, og bemerkningene sikter særlig til forholdene i livsforsikringen. Ved dødsfallsforsikringer som forsikringstageren har tegnet på sitt eget liv, hender det ofte at en større eller mindre del av forsikringssummen går til fjerne slektninger som har slått seg ned i utlandet. Det kan da av mange grunner ta lang tid før de sikrede får vite at forsikringstageren er død, og at han hadde en forsikring som kommer dem til gode. Hvis fristen skulle regnes fra forfallsdagen, kunne de sikrede i slike tilfelle risikere at de først fikk rede på kravet etter at det var foreldet".

Om formuleringen "og tidligst kunde ha gjort det gjeldende" sier Grundt:

"Den alminnelige betingelse for at den sikrede kan "gjøre kravet gjeldende", er klarligvis at det er forfalt. Når særegne forhold ikke spiller inn, vil den sikrede alltid ha kunnskap om kravet på forfallstiden. Bestemmelsene i § 29, 1 ste punktum fører derfor til det resultat at fristen for foreldelse av forsikringskrav som regel skal regnes fra utløpet av det kalenderår som forfallsdagen sogner til. Men fristen skal skytes ut

²⁷ Utkast til Lov om forsikringsavtaler avgitt av de nordiske delegerte ved det nordiske obligasjonsrettsarbeide, Oslo 1925, s. 69. Referansen til lov av 6. juli 1923 nr. 6 (skal være nr. 3) gjelder utskyttelsen av tidspunktet til årsskiftet etter det tidspunktet foreldelsesfristen knyttes til, og synes å ha mindre betydning for det spørsmålet som drøftes her.

²⁸ Grundt: Lærebok i norsk forsikringsrett, Oslo 1950, s. 181-182.

til neste årsskifte hvis den sikrede av gyldige grunner først kunne gjøre kravet gjeldende etter utløpet av forfallsdagens kalenderår. En gyldig grunn kan f.eks. sykdom og fravær gi, når den sikrede ikke hadde andre som kunne fremme kravet i hans sted."

Grundt tar likevel ett forbehold:

"Etter § 24 i loven er forfallsdagen avhengig av når selskapet får de opplysninger og dokumentene som den sikrede plikter å skaffe til veie ved forsikringsoppgjøret ... Den sikrede er for så vidt selv herre over forfallsdagen. Blir oppgjøret forsinket fordi han lar saken drive og tiden gå, ville foreldelsesreglene ikke virke etter sin hensikt om fristen skulle rette seg etter forfallsdagen. Når den sikrede har trukket tiden i langdrag uten rimelig grunn, er det etter min mening riktig å tolke § 29, 1 ste punktum ut fra det synspunkt, at han "tidligst kunde ha gjort kravet gjeldende" på den tid det ville ha forfalt hvis han ikke hadde forsømt sine plikter overfor selskapet."

Grundt forstår derfor norsk FAL 1930 § 29 på samme måte som forsikringslovutvalget i personforsikringsdelen, men tar forbehold for den situasjonen at kravet ikke er meldt eller sikrede ikke oppfyller sin plikt til å gi selskapet de nødvendige opplysninger; i så fall må forfallstidspunktet legges til det tidspunktet betalingsplikten ville oppstå dersom den berettigede hadde gitt tilstrekkelig informasjon om kravet innen rimelig tid.

Samme løsning synes også å følge av forholdet til den daværende foreldelseslov av 1896. Riktignok knytter hovedregelen i denne loven foreldelsesfristen til kravets forfallstidspunkt, jfr. § 2 første og annet ledd. Men ved endringen av foreldelsesloven i 1979 ble forfallstidspunktet endret til "den dag da fordringshaveren tidligst har rett til å kreve å få oppfyllelse", jfr. § 3 nr. 1. Om endringen heter det i Ot prp nr 28 1977-78 Om lov om forelding av fordringer s. 52 at dette "[i]nnholdsmessig tilsvarende" bestemmelsen i tidligere lovs § 2 første og annet ledd, men at det er formulert på noe annen måte. Det ble altså antatt at formuleringene materielt sett hadde samme innhold.

Den norske løsningen synes i realitet å svare til praktiseringen av dansk FAL 1930, men her har forfallstidspunktet klar forankring i ordlyden, jfr. dansk FAL 1930 § 29 første ledd:

"Krav, der er grundede i Forsikringsaftalen, forældes 2 Aar efter Udgangen af det Kalenderår, i hvilket Fordringshaveren fik kundskab om Kravet og om, at det er forfaldet".

Dansk praksis legger i tråd med ordlyden til grunn at foreldelsesfristen ikke begynner å løpe før den berettigede har kunnskap om skaden og at kravet mot selskapet er forfalt, og knytter også forfallstidspunktet til det tidspunktet som er angitt i FAL 1930 § 24:

AK 5630: Forsikrede skadet armen i desember 1973, men røntgenundersøkelse påviste ingen skade. Ny røntgenundersøkelse ble foretatt i 1975 etter vedvarende plager, og nå ble det konstatert skade i halsvirvelen. Under behandling hos spesialist 3 juli 1979 ble det påvist at denne skaden hadde sammenheng med uhellet i desember 1973. Skaden ble meldt til ulykkesselskapet 19 oktober 1979. Det ble lagt til grunn at forsikrede først ved spesialistundersøkelsen hadde fått kunnskap om sitt krav og om at det var forfalt, og at to årsfristen derfor først løp fra utgangen av 1979. I forhold til den absolutte fristen, som er "5 Aar efter Kravets Forfaldstid", ble det anført at det var usikkert når kravet måtte regnes som forfalt. Det avgjørende her var når selskapet kunne antas å ha fått de opplysninger som var nødvendige for å bedømme forsikringstilfellet og erstatningens størrelse, jfr. FAL § 24. Slik kunnskap kunne selskapet først ha fått etter 19 oktober 1974, og kravet var da ikke foreldet 19 oktober 1979.

Normalt vil forsikringskravet i henhold til dansk FAL 1930 § 24 forfalle til utbetaling 14 dager etter at kravet er meldt til selskapet.²⁹ Av AK 5630 følger det imidlertid at bestemmelsen ikke kan forstås slik i forhold til spørsmålet om foreldelse; i så fall ville foreldelsesfristen i dette tilfellet aldri begynt å løpe fordi kravet ikke var meldt, mens AK nettopp forutsetter at fristen var begynt å løpe. Når det gjelder forholdet mellom kunnskapstidspunktet og forfallstidspunktet, synes AK her å legge til grunn at kravet var forfalt på det tidspunktet forsikrede hadde kunnskap om at skaden måtte tilbakeføres til ulykken, og altså før kravet var meldt. På samme måte knyttes forfallstidspunktet som utgangspunkt for den absolutte foreldelsesfristen på 5 år til det tidspunktet selskapet tidligst kunne fått de nødvendige opplysninger for å gjøre opp kravet.

En tilsvarende løsning legges til grunn hos Lyngsø og Bentzon/Christensen,³⁰ hvor henvisningen til at kravet er forfalt som utgangspunkt knyttes til forfallsbestemmelsen i dansk FAL 1930 § 24. Det tas imidlertid forbehold for den situasjonen at kravet ikke er meldt eller den berettigede ikke har gitt selskapet tilstrekkelige opplysninger til å foreta oppgjør. Som begrunnelse anføres at om

²⁹ Lyngsø: Forsikringsavtaleloven, København 1973, s. 139.

³⁰ Lyngsø op. cit. s. 139-140, Bentzon/Christensen: Lov om forsikringsaftaler nr. 129 af 15. april 1930, I. Del, København 1952, s. 182-183.

reglene om foreldelse skulle tas på ordet, ville kravet på en forsikringsytelse aldri bli foreldet dersom sikrede har unnlatt å melde kravet eller å gi de opplysninger som er nødvendige for å kunne foreta oppgjør. Forsåvidt angår utgangspunktet for fristen i disse tilfellene uttaler Bentzon/Christensen:³¹

"Forældelsesfristen for krav på en forsikringsydelse begynner at løpe 14 dage efter, at alle de kendsgerninger (d.v.s. forsikringsbegivenheden, eventuelt tillige dens skadevoldende følger), som hjemler kravet, er inntrådt, dog at 2 års fristen tidligst løber fra det tidspunkt, da den sikrede fik kundskab om alle de nævnte kendsgerninger. At den sikrede undlader at anmelde forsikringsbegivenheden, fremsætte kravet, eller fremskaffe de i § 22 nævnte oplysninger, bevirker altså ikke, at tidspunktet udskydes. Det samme gælder de oplysninger, som det er selskabets sag at tilvejebringe."

Som illustrasjon på når alle de aktuelle kjensgjerninger foreligger, nevnes videre at fristen i ansvarsforsikring ikke begynner å løpe før den skadelidte enten har fått dom på sitt krav mot sikrede, eller denne har anerkjent kravet eller utbetalt erstatning.³²

Lyngsø hevder at foreldelsesfristen på to år "begynner at løpe ved utgangen av det kalenderår, i hvilket der er gået 14 dager efter, at de kendsgerninger, der danner grundlag for kravet, er indtrådt".³³ Den samme løsningen synes lagt til grunn hos Sindballe.³⁴

Ussing³⁵ kommer tilsynelatende til samme resultat, men med en annen begrunnelse. Han mener at henvisningen til kravets forfalltidspunkt i FAL 1930 § 29 må forstås på samme måte som foreldelsesloven av 22 desember 1908 § 2: "den Tid, da Fordringen af Fordringshaveren kan kræves betalt". Han slutter seg derfor til uttalelsene til Bentzon/Christensen referert ovenfor, men mener henvisningen til FAL 1930 § 24 er villedende.

Den svenske teksten lyder som følger:

"Den, som vill bevaka fordringsrätt på grund av försäkringsavtal, skall i laga ordning anhängiggöra sin talan inom tre år från det han fick kännedom om at fordringen kunde göras gällande samt i varje fall inom tio år från det sådant tidligst kunnat ske."

31 Bentzon/Christensen op. cit. s. 183.
32 Bentzon/Christensen op. cit. s. 183 note 1.
33 Lyngsø op. cit. s. 140.
34 Sindballe: Dansk Forsikringsret, Del I 1948, s. 257.
35 Ussing i: UfR 31 B s. 307-308.

Ordlyden i den svenske bestemmelsen definerer utgangspunktet for foreldelsesfristen til det tidspunktet den berettigede "fick kännedom om at fordringen kunde göras gällande". Denne formuleringen synes parallell til den norske bestemmelsen, og altså noe avvikende fra den danske, som bruker forfalltidspunktet. Om utgangspunktet for foreldelsesfristen uttaler Hellner s. 195:³⁶

"Utgångspunkten för preskriptionen, att den som vill bavake fordringsrätt "fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande", är ganske ubestämt beskriven i lagtexten. Det fordras til en början att den berättigade kände till at skade uppstått, och han måste också ha innsatt at skadan var sådan att han ägde framställa krav på försäkringsersättning. Om en person som har olycksfallsförsäkring får sjukliga besvär utan att inse at de beror på et ulycksfall, börjar preskriptionstiden lopa först då han forstår detta. Å andra sidan kan preskriptionstiden börja lopa innan utredningen om skadan är så fullständig, at kravet kan preciseras."

Nial argumenterer derimot for at foreldelsesfristen begynner å løpe når forsikringstilfellet inntreffer.³⁷ Hans argumentasjon har imidlertid sammenheng med to hensyn som har mindre betydning etter norsk rett.

Nial viser dels til at 10 års fristen har samme utgangspunkt som to-års fristen, og at dette taler mot å bruke det "konstruerte" forfalltidspunktet som anbefales i dansk og norsk teori. Såvel etter norsk FAL 1930 som etter norsk FAL 1989 er imidlertid 10-års fristen uttrykkelig knyttet til "forsikringstilfellet". Når man da definerer utgangspunktet for tre års fristen på en annen måte, er det vanskelig å legge til grunn at forsikringstilfellet skal være avgjørende også i relasjon til tre års fristen.

For det andre viser Nial til at det retts teknisk er vanskelig å tidfeste når det konstruerte forfalltidspunktet inntreffer. Dette må imidlertid sees i sammenheng med at man etter svensk rett ikke utskytter fristen til årsskiftet etter at den aktuelle kunnskap må foreligge, men lar kunnskap om at kravet kunne gjøres gjeldende i seg selv utløse fristen.

Reglene i den nordiske FAL 1930 ble utformet med tysk, østerisk og sveitsisk rett som utgangspunkt.³⁸ Det har derfor en viss interesse å se på løsningen i disse rettssystemene også.³⁹ Av den tyske lov om forsikringsavtaler av 1908 § 12 følger at foreldelsesfristen begynner ved utgangen av det år selskapets erstatning kan

36 Hellner: Försäkringsrett, Stockholm 1965, s. 195.
37 Nial: En försäkringsrättslig preskriptionsfråga, i: Teori och Praxis, Festskrift til Hjalmar Karlgren, Stockholm 1964, s. 265-273.
38 Utkast til Lov om forsikringsavtaler op. cit. s. 69.
39 Her beskrevet etter Nial op. cit. s. 269.

kreves. Motivene sier at erstatning kan kreves på det tidspunkt kravet forfaller. I teorien har man i likhet med nordisk teori ment at motivene ikke kan tas på ordet fordi forsikringstageren i så fall kan utskyte foreldelsesfristen ved å unnlate å gi tilstrekkelige opplysninger. Tyske teoretikere trekker imidlertid litt forskjellige konsekvenser av dette: Schmitt og Hedemann hevder at foreldelsesfristen begynner å løpe når de faktiske forutsetningene for forsikringskravet foreligger, dvs. når forsikringstilfellet har inntruffet. Ehrenzweig anbefaler en "konstruert" forfallstid definert til det tidspunktet kravet ville ha forfalt dersom kravet var meldt og tilstrekkelige opplysninger gitt så fort dette objektivt sett var mulig.

I henhold til sveitsisk lov om forsikringsavtaler av 1908, art. 46, er regelen at forsikringskravet foreldes to år etter at det faktum som er grunnlaget for kravet inntreffer. Her tillegges forfallstidspunktet ingen betydning.

Noen entydig konklusjon på innholdet i foreldelsesreglene i FAL 1930 § 29 første punkt når det gjelder hva den berettigedes kunnskap skal omfatte er det vanskelig å trekke ut av denne gjennomgåelsen. Det synes imidlertid å være bred enighet om at man i forhold til foreldelsesfristen ikke ubetinget kan legge forfallstidspunktet i § 24 til grunn for når foreldelsesfristen begynner å løpe. Den berettigede skal ikke ved å unnlate å melde kravet eller å gi tilstrekkelig opplysninger kunne utskyte fristen.

På den annen side synes den løsningen som Nial, Schmitt og Hedemann anbefaler; nemlig å ta utgangspunkt i kunnskap om forsikringstilfellet, å ha liten støtte i ordlyden i de aktuelle bestemmelsene. I så fall synes det nærmeste alternativet for den norske bestemmelsen å være den mellomløsningen som vel forutsettes i AK og anbefales av Grundt, Ussing, Sindballe, Bentzon/Christensen, og Ehrenzweig: Foreldelsesfristen begynner å løpe 14 dager etter at den berettigede har tilstrekkelige opplysninger til at kravet kan gjøres opp.

4.3.2.4 Avgjørelser fra Forsikringskadenemnda

Såvidt jeg kan se, foreligger det ikke noen FSN avgjørelser vedrørende tre-års fristen i FAL § 8-6. Derimot foreligger noen avgjørelser knyttet til FAL § 18-6:

I FSN 1705 ble forsikrede rammet av en ulykke i august 1986. Han hadde da ulykkesforsikring både i UNI og i Samvirke. Ulykken medførte medisinsk invaliditet. Saken ble meldt til UNI 10.10.86, med oppgjør 22.12.88. Samvirke mot-

tok skademelding 19.2.92. Nemnda hadde for lite opplysninger til å ta standpunkt til den aktuelle saken, men kom med følgende prinsipielle uttalelse: "Samvirke har anført at forsikrede allerede i 1988 hadde den nødvendige kunnskap om at skaden hadde medført varig mén, og at foreldelsesfristen begynte å løpe da. Dette innebærer at selskapet legger avgjørende vekt på det tidspunkt da kravet oppsto og at selskapet anvender samme utgangspunkt for foreldelsen som foreldelseslovens § 3. Selskapet synes å overse at forsikringsavtalelovens § 18-6, jfr. også § 18-5, har en avvikende regel: Den legger avgjørende vekt på den berettigedes kunnskap om kravet. Slik var det forøvrig også etter den tidligere lov. Dette innebærer at det måtte bringes på det rene når forsikrede ble kjent med at han var forsikret også i Samvirke".

I denne avgjørelsen synes FSN å likestille nødvendig kunnskap om at skaden hadde medført varig mén med det tidspunktet kravet oppsto, og at dette tidspunktet også er identisk med når kravet tidligst kunne gjøres gjeldende, som er utgangspunktet i foreldelseslovens § 3. Det kan diskuteres om dette er en riktig forståelse av foreldelseslovens § 3, jfr. ovenfor under punkt 4.3.2.3 og nedenfor under 4.3.2.5. Samtidig pekes det på at FAL, og også FAL 1930, krever at forsikrede har kunnskap om kravet. I forhold til FAL 1989 er dette strengt tatt ikke riktig; her kreves det kunnskap om de forhold som *begrunner kravet*, jfr. nedenfor under punkt 4.4. Utover en henvisning til at dette innebærer at forsikrede må kjenne til forsikringsdekningen, er det imidlertid ikke mulig å si hva nemnda legger i kunnskapskravet.

FSN 2747 gjelder foreldelse knyttet til invaliditetsdekningen i ulykkesforsikringen:

Skadelidte ble skadet i et trafikkuhell 13.6.87. Selskapet ble informert ved skademelding og senere brev. Skadelidte ble sykmeldt i 14 dager etter skadedatoen. Deretter var hun frisk ca. 1/2 år før hun fikk hodepine, konsentrasjonsproblemer, svimmelhet og stivhet i nakken. Fra 28.6.89 var hun påny sykmeldt. Erstatning fra ansvarsselskapet ble utbetalt 20.11.90 på bakgrunn av spesialist-erklæring av 26.2.90. Skadelidte var ukjent med at bilforsikringen hadde tilknyttet fører- og passasjerulykkesforsikring, og kontaktet selskapet på nytt om dette i august 1994. FSN fant at meldefristen var overholdt ved skademelding i tilknytning til en annen ulykkesforsikring etter trafikkuhellet, og at forsikrede etter spesialist-erklæringen 26.2.1990 måtte ha vært klar over at det forelå varig medisinsk invaliditet. Foreldelsesfristen begynte da å løpe ved utgangen av 1990, og kravet var for-

Invaliditetsdekningen i ulykkesvilkårene legger som tidligere nevnt opp til at endelig invaliditetsvurdering skal foretas tre år etter ulykken. I så fall er det nærliggende å legge til grunn at kravet hvert fall ikke kan forfalle før den angitte tiden er gått. I den aktuelle saken er dette 13.6.1990. Forsikringskadenemnda legger til

grunn at tilstrekkelig kunnskap til å utløse foreldelsesfristen forelå etter spesialist-erklæringen av 26.2.1990, altså noen måneder før vurderingstidspunktet, og tilsynelatende helt løst fra dette tidspunktet. Dette stemmer også med en uttalelse i FSN 2748 om at foreldelsesfristen begynner å løpe "når forsikrede hadde slik kunnskap om at det kunne foreligge varig invaliditet at det ga grunnlag for å reise kravet", men nemnda hadde i dette tilfellet ikke tilstrekkelig informasjon til å ta standpunkt. Også FSN 2893 legger et slikt kriterium til grunn:

Forsikrede var utsatt for en bilulykke 23.2.86 som bl.a. medførte innleggelse på sykehus i 6 dager. Ved søknad om attføring fremgikk av legeerklæringer at forsikrede hadde plager fra nakke, skulder og hode siden ulykken i 1986 og at symptomene var forenelige med et "whiplashsyndrom". Forsikrede fremmet krav om erstatning mot bilansvars/førerulykkesforsikringsselskapet 19.1.96, og anførte at hun som følge av manglende spesialisterklæring ikke har hatt nødvendig kunnskap om ulykkens skadevirkninger.

Nemnda bemerket at forsikrede overfor trygdemyndighetene i 89 og 90 ifølge dokumentene relaterte sine betydelige og vedvarende plager til bilulykken i 1986. Forsikrede hadde derfor tilstrekkelig kunnskap til gjøre sitt krav gjeldende mot selskapet. Både meldefristen og foreldelsesfristen var således utløpt.

Når nemnda legger til grunn at meldefristen er utløpt, oppstår det strengt tatt ikke noe spørsmål om foreldelse. Nemnda synes imidlertid å forutsette at meldefristen og foreldelsesfristen begynner å løpe samtidig. I forhold til foreldelsesfristen var det i dette tilfellet gått lenger tid enn vilkårenes normale tidsangivelser for invaliditetsvurderingen. Om forsikrede hadde meldt fra til selskapet i forbindelse med at hun selv satte plagene i sammenheng med ulykken, ville derfor selskapet kunnet skaffe de opplysninger som var nødvendige for å ta standpunkt til invaliditetsspørsmålet. Avgjørelsen kan derfor begrunnes med det "konstruerte" forfallstidspunktet som legges til grunn av en del norske og danske forfattere knyttet til FAL 1930, men nemnda har neppe lagt et slikt synspunkt til grunn.

Det synes etter dette klart at Forsikringskadenemnda ikke har knyttet foreldesspørsmålet til forfallstidspunktet. På den annen side er det også klart at kunnskap om forsikringstilfellet - her ulykken - ikke anses som tilstrekkelig til å sette igang fristene. Uttalelsene kan vel heller ikke tas til inntekt for at den berettigede må ha kunnskap om alle vilkår for å gjøre kravet gjeldende når vilkårene legger opp til at vurderingen av invaliditetsgrad først skal finne sted tre år etter ulykken.

Nemnda synes etter dette å legge til grunn samme kriterium som gjelder for meldefristen, nemlig slik kunnskap om at det foreligger varig skade at det er grunn til å reise kravet. Et slikt kriterium samsvarer nærmest med Hellner's forståelse av svensk FAL: Foreldelsesfristen begynner å løpe når den berettigede har slik kunnskap at det er grunn til å reise et krav mot selskapet, men det kan ikke kreves at kravet skal kunne presiseres.

4.3.2.5 Reelle hensyn

Det fremgår av drøftelsen hittil at foreldelsesfristens utgangspunkt kan forstås på tre forskjellige måter: En løsning er å knytte fristen til kunnskap om selve den skadevoldende begivenheten og de virkninger som er avgjørende for at "det er grunn til å reise kravet". Den andre løsningen er å kreve kunnskap om alle vilkår for at et krav kan reises mot selskapet. Og den siste muligheten er å knytte kunnskapskravet til alle forhold som er nødvendig for at kravet mot selskapet er forfalt.

Et generelt hensyn mot å knytte foreldelsesfristen til *kravets forfallstidspunkt* er det hensyn som har vært fremme av flere nordiske forfattere knyttet til bestemmelsen i FAL 1930. Forfallstidspunktet (eller utbetalingstidspunktet) etter FAL § 8-2 og § 18-2 forutsetter at selskapet har hatt rimelig tid til å klarlegge ansvarsforholdet og beregne sitt endelige ansvar. Kravet kan derfor ikke forfalle før det er meldt og den berettigede har gitt de nødvendige opplysninger. Sagt med andre ord: Dersom selskapet ikke får de nødvendige opplysninger om kravet, blir det aldri tale om noen foreldelse fordi selskapet ikke har det materialet som er nødvendig for at kravet skal forfalle.

For bransjer underlagt meldefrist i henhold til FAL § 8-5 og § 18-5 vil meldefristen løse deler av dette problemet: Hvis den berettigede kjenner skaden, men unnlater å melde kravet, vil det gå tapt på grunn av oversittelse av meldefristen, og reglene om foreldelse får ingen selvstendig betydning. Meldefristen kan imidlertid ikke løse den berettigedes manglende informasjon til selskapet. Og for bransjer underlagt foreldelse, men ikke meldefrist (yrkesskadeforsikring etter yrkesskadeforsikringsloven og livsforsikring), kan en løsning hvor foreldelse først begynner å løpe når kravet er forfalt innebære at den berettigede kan kontrollere foreldelsesfristen ved ikke å melde kravet.

En slik løsning kan selvsagt ikke aksepteres. Det er imidlertid ikke nødvendig å løsrive foreldelsesfristen fra forfallstidspunktet for å hindre dette resultatet. I tråd med det som ble antatt å være løsningen etter norsk og dansk FAL 1930, kan man her legge til grunn et "konstruert" forfallstidspunkt; altså det tidspunktet hvor kravet ville forfalt dersom den berettigede hadde meldt kravet når alle de faktiske betingelsene for å gjøre dette forelå, og også gitt selskapet de tilgjengelige opplysninger. Er kravet ikke meldt, blir resultatet derfor at foreldelsesfristen forskyves med en "normaltid" for erstatningsoppgjør i forhold til det tidspunktet hvor alle faktiske opplysninger er avklart.

Aksepterer man et slikt "konstruert" forfallstidspunkt er det imidlertid et spørsmål om det i realiteten er noen særlig forskjell mellom å bruke forfallstidspunktet eller det tidspunkt hvor alle vilkår for å reise et krav mot selskapet er tilfredsstillt som utgangspunkt. Tidsforskjellen mellom disse to tidspunktene består i "rimelig tid" for selskapet til å "klarlegge ansvarsforholdet og beregne sitt endelige ansvar". Når alle vilkår for å reise et krav mot selskapet er oppfylt, må man regne med at oppgjør normalt kan skje nokså raskt. Det er også vanskelig å se noen grunn til at den berettigede skal ha noe behov for å utskytte fristen med tidsrommet fra kravet er "aktuelt" til det er forfalt. For den berettigede må det vesentlige være at fristen ikke begynner å løpe før han har tilstrekkelig oversikt over situasjonen til å innse at han har et krav mot selskapet. En tilleggstid beregnet ut fra den tiden selskapet vil bruke på oppjøret bringer ikke den berettigede større klarhet, og kan også virke nokså tilfeldig. Formuleringen "rimelig tid" til å foreta oppgjør vil dessuten bringe inn enda et usikkerhetsmoment for tidsangivelsen og skape uklarhet om når fristen egentlig begynner å løpe. Dette taler etter mitt skjønn mot å knytte foreldelsesfristen til forfallstidspunktet.

Alternativene blir da å kreve slik kunnskap om den skadevoldende begivenheten og skadevirkningene at den berettigede har "grunn til å reise kravet", eller la kunnskapskravet omfatte *alle vilkår for erstatning*, alstå slik at kravet må være "aktuelt" før fristen kan begynne å løpe. Det nærmere forholdet mellom disse to tidspunktene vil avhenge av om kravet er underlagt meldefrist eller ikke.

For krav som er underlagt både meldefrist og foreldelsesfrist, får spørsmålet om foreldelsesfristen begynner å løpe når den berettigede har slik kunnskap at det er grunn til å reise kravet, eller først når kravet er aktuelt, bare selvstendig betydning dersom kravet allerede er meldt. Er kravet ikke meldt, vil det være tapt

ett år etter at den nødvendige kunnskap er ervervet, og det blir ikke spørsmål om foreldelse.

Er kravet meldt innenfor meldefristen, vil derimot utgangspunktet forskyves med den tiden som går fra sikrede har slik kunnskap at det gir grunn til å reise kravet til skadeforløpet er kommet så langt at kravet er aktuelt. I de fleste bransjer vil dette tidsintervallet ikke ha noen praktisk betydning fordi forsikringstilfellet eller de avgjørende skadevirkningene i seg selv er tilstrekkelig til at kravet blir aktuelt. Bare i bransjer hvor selskapets ansvar er knyttet til omstendigheter som blir endelig klarlagt på et senere tidspunkt enn forsikringstilfellet, vil det dreie seg om noen forskjell av betydning. Problemet er derfor begrenset til bransjer hvor selskapene har knyttet sin betalingsplikt til noe mer enn selve forsikringstilfellet.

Det er vanskelig å se noen grunn til at foreldelsesfristen i slike dekninger skal starte før kravet er aktuelt. Forutsetningen her er at kravet er meldt, slik at selskapet er klar over muligheten for et krav. Dersom selskapet mener at kravet er uberettiget, kan det gi et avslag, og bruke bestemmelsen i FAL § 8-5 og § 18-5 annet ledd for å hindre at spørsmålet om dekning holdes åpent over lengre tid. Trekker oppjøret derimot ut fordi det er usikkert om vilkårene for dekning er oppfylt, slik situasjonen ofte kan være når det gjelder forsikring mot varig invaliditet eller yrkesskade, vil det være selskapet som trenger tid til å treffe en avgjørelse. I slike tilfeller har selskapet etter mitt skjønn ingen legitim interesse i å påberope seg foreldelse.

For den berettigede vil derimot en utsettelse fra det tidspunktet hvor det er "grunn til å reise kravet" til kravet er aktuelt kunne ha stor betydning. Riktignok vil det ofte være slik at skadeoppgjøret er greit og en avklaring kan skje nokså raskt etter at kravet er meldt. I slike situasjoner oppnår den berettigede lite ved at foreldelsesfristen skytes ut til årsskiftet etter at kravet er aktuelt. Men her vil heller ikke foreldelse være særlig praktisk: Enten avslår selskapet, og den berettigede får eventuelt beskjed om at må forfølge kravet gjennom rettslige skritt, eller kravet betales.

Er situasjonen derimot at oppjøret er usikkert og trekker ut, vil en foreldelsesfrist knyttet til det tidspunktet hvor sikrede har "grunn til å reise kravet" medføre at den berettigede risikerer å forhandle seg inn i foreldelse. I bransjer hvor utviklingen frem mot et endelig krav er usikker kan kunnskap som gir "grunn til å reise kravet" foreligge lenge før det er på det rene at kravet er aktuelt. Praksis viser at utviklingen under ulykkesforsikring mot varig invaliditet eller yrkessykdom kan ta lang tid. Forsåvidt angår invaliditetsdekningen, kommer dette tidsperspektivet

klart til uttrykk i vilkårene selv, hvor invaliditetsdekningen skal foretas en viss tid, f.eks. tre år, etter ulykken. Dersom selskapet bruker tid på å ta standpunkt til om invaliditeten er varig, samtidig som den berettigede mener at den er det, risikerer den berettigede å forhandle seg inn i foreldelse.

Praksis har vist at denne muligheten dessverre er mer enn hypotetisk. Det kan her vises til Viggo Hagstrøms artikkel i LOR 1997.385, som redegjør for et eksempel på en slik situasjon forsåvidt angår bilansvaret. Foreldelse av krav etter BAL skjer etter reglene i foreldelseslovens § 9, men problemstillingen er parallell i den forstand at foreldelsesfristen begynner å løpe når skadelidte får kunnskap om "skaden"; det er ikke nødvendig at alle vilkår for erstatning er oppfylt.

Også initiativet fra Trafikkskaddes forening for å pålegge selskapet en varslingsplikt dersom de ønsker å påberope seg foreldelse etter at kravet er meldt, illustrerer behovet for å sikre de berettigedes interesser.

Dette problemet kan løses ved at foreldelsesfristen ikke begynner å løpe før alle betingelser for kravet er tilfredsstillt hvis man legger til grunn at kravet ikke er aktuelt så lenge selskapet foretar realitetsdrøftelser om kravets berettigelse. Om man i slike situasjoner knytter foreldelsesfristen til det tidligere tidspunkt hvor det er grunn til å reise kravet, gir man faktisk selskapet en mulighet til å forhale oppgjøret inn i foreldelse ved å hevde at vilkårene for erstatning ikke er til stede. Dette taler klart mot å legge denne løsningen til grunn.

For bransjer som ikke er underlagt meldefrist (livsforsikring og yrkesskade-forsikring etter yrkesskade-forsikringsloven) får spørsmålet større betydning både for selskapet og for den berettigede. Er kravet ikke meldt, får selskapet ikke noen oversikt over sine fremtidige utgifter. De hensyn som ligger til grunn for reglene om meldefristen vil da tilsi at foreldelsesfristen ikke bør settes lenger enn nødvendig.

På den annen side vil selskapet på statistisk grunnlag kunne foreta avsetninger til ikke meldte krav under tidligere og løpende forsikringsperioder. Det viktigste i denne sammenheng må være at man har et fast tidspunkt å forholde seg til, og en stor nok portefølje til å foreta troverdige statistiske beregninger.

Samtidig vil det også i slike situasjoner kunne være av stor betydning for den berettigede å få denne ekstra tiden. Her kommer en del av argumentene nevnt i forbindelse med meldefristreglene inn. Problemet oppstår hovedsakelig for

forsikring mot varig uførhet,⁴⁰ og hvor utviklingen av sykdommen tar tid. Vanligvis vil vilkårene for slike dekninger være knyttet til at det er gått en viss karenstid, at uførheten må bedømmes som varig, at det foreligger en avgjørelse om yrkessykdom e.l. Den berettigede vil normalt i det lengste håpe at vilkårene ikke blir oppfylt, og kan også av kravene i vilkårene få inntrykk av at det ikke er noen grunn til å ta kontakt med selskapet før det er avklart at de aktuelle sykdoms- eller skadevirkninger foreligger. Løper fristen fra kunnskap om at det kan foreligge varig uførhet kan det være for sent å vente til spørsmålet om det foreligger varig uførhet er endelig avklart.

Et siste hensyn som skal nevnes, er forholdet til foreldelsesloven. Hovedregelen om fristens utgangspunkt finnes i foreldelseslovens § 3 nr. 1, og sier at foreldelsesfristen løper fra den dag da fordringshaveren tidligst har rett til å kreve oppfyllelse. Dette tidspunkt faller sammen med forfallstidspunktet med mindre fordringen forfaller ved påkrav eller oppsigelse.⁴¹ Er en bestemt forfallsdag fastsatt, regnes fristen fra denne dag.⁴² For fordringer som forfaller ved påkrav er regelen at foreldelsesfristen løper fra den dagen fordringshaveren tidligst kunne fremsette påkrav.⁴³

Dette kunne i utgangspunktet tilsi at man la forfallstidspunktet til grunn også i forhold til FAL, jfr. her løsningen i dansk og norsk FAL 1930. Systemet i FAL synes imidlertid mer å være at den berettigedes skademelding er et krav om oppgjør for en skade, og at forfallstidspunktet eller utbetalingstidspunktet i FAL § 8-2 og § 18-2 derfor har karakter av å være en tilleggsfrist for selskapet slik at det får tid til å gjøre opp kravet etter at det er meldt. I så fall kan det hevdes at det også passer best med regelverket i foreldelsesloven at foreldelsesfristen ikke kan begynne å løpe før alle betingelser for selskapets ansvar er oppfylt, slik at en berettiget med kunnskap om dette har et klart rettslig grunnlag for å reise kravet.

⁴⁰ Forsåvidt angår uførekapitalforsikring forutsetter drøftelsen her at tre års fristen i FAL § 18-6 legges til grunn. Ved en ti års foreldelsesfrist for uførekapitalforsikring oppstår ikke de samme problemene.

⁴¹ Kjønstad/Tjomsland: Foreldelsesloven, Oslo 1983, s. 37.

⁴² Kjønstad/Tjomsland op. cit. s. 37 flg., særlig s. 39 og Bergsåker: Pengekravsrett s. 324.

⁴³ Kjønstad/Tjomsland op. cit. s. 40.

4.3.2.6 Oppsummering og konklusjon

Rettskildebildet knyttet til utgangspunktet for foreldelsesfristen når den berettigede kjenner til skaden gir ikke grunnlag for å trekke noen sikre konklusjoner med hensyn til når fristen begynner å løpe. Ordlyden er ikke entydig: På den ene side er det mindre nærliggende å tolke ordlyden slik at fristen først begynner å løpe ved kravets forfall når dette ikke er sagt. Parallelliteten mellom meldefristreglene og foreldelsesreglene kunne på den annen side tilsi at kunnskapskravet refererer seg til det tidspunktet hvor den berettigede "har grunn til å reise kravet". Ser man på ordlyden i FAL § 8-6 og § 18-6 isolert er det imidlertid mest nærliggende å si at kunnskap om "de forhold som begrunner kravet" først foreligger når alle vilkår for et krav mot selskapet er tilfredsstillt, uavhengig av om den berettigede på et tidligere tidspunkt forsto at kravet kunne bli aktuelt.

Den sistnevnte forståelsen synes også å kunne forene de tilsynelatende motstridende uttalelsene i forarbeidene. Personforsikringsdelens henvisning til løsningen i FAL 1930 trekker riktignok i retning av et forfallskrav, men slik dette kravet har vært forstått i dansk praksis og norsk teori, blir det neppe særlig forskjellig fra et krav om at alle vilkår for selskapets ansvar må være tilfredsstillt. Samtidig vil et slikt kriterium ikke være i strid med skadeforsikringsdelens uttalelse om at foreldelsesfristen kan begynne å løpe før kravet er forfalt.

Også reelle hensyn støtter en regel om at kravet må være aktuelt før foreldelsesfristen starter. En slik regel er nødvendig for hindre at den berettigede risikerer å tape kravet før det er aktuelt i bransjer hvor forsikringstilfellet i seg selv ikke er tilstrekkelig til at den berettigede har et krav mot selskapet. Løsningen gir også muligheter for å hindre at selskapet forhåler oppgjøret inn i foreldelse dersom man legger til grunn at så lenge selskapet er usikker på om vilkårene for erstatning foreligger, er kravet ikke "aktuelt".

Derimot synes denne forståelsen ikke å være i samsvar med det kriterium Forsikringsskadenemnda legger til grunn, nemlig når forsikrede har slik kunnskap om at det kan foreligge varig invaliditet at det gir grunnlag for å reise kravet. Det er imidlertid vanskelig å si hva som egentlig ligger i dette fordi forholdet mellom kunnskapskravet og tidsangivelsene for den endelige invaliditetsvurderingen ikke fremgår klart. I realiteten behøver derfor ikke forskjellen være så stor.

De beste grunner taler derfor etter mitt skjønn for å tolke formuleringen kunnskap om "de forhold som begrunner kravet" i FAL § 8-6 og § 18-6 første ledd

annet punkt slik at den berettigedes kunnskap må omfatte alle de faktiske forhold som er nødvendige for selskapets erstatningsplikt.

4.3.3 Må den berettigede ha kunnskap om forsikringsdekningen

I likhet med reglene om meldefrist reiser også foreldelsesreglene spørsmål om den berettigede må ha kunnskap om at den aktuelle skaden er dekket av vilkårene i en foreliggende forsikring, eventuelt at det foreligger en forsikring som omfatter det aktuelle forholdet. Når man for meldefristen legger til grunn at uvitenhet om forsikringsdekningen ikke utsetter fristen med mindre det ikke er gitt tilstrekkelig informasjon om en kollektiv dekning, får spørsmålet likevel mindre betydning for foreldelsesfristen. Uvitenhet om forsikringsdekningen vil føre til at den berettigede ikke melder kravet, og forsikringen går tapt på grunn av oversittelse av ett års fristen. Det blir derfor ikke spørsmål om foreldelse.

Ved manglende informasjon om en kollektiv dekning kommer spørsmålet derimot opp. Problemet kan også oppstå i bransjer som ikke er underlagt meldefrist. Som nevnt ovenfor under punkt 3.3 er det språklig sett mest nærliggende å lese formuleringen "kunnskap om de forhold som begrunner kravet" slik at det ikke kreves kunnskap om forsikringsdekningen. Kunnskapskravet refererer til de forhold som "begrunner kravet", og ikke til kravet selv.

Denne løsningen støttes også av forarbeidene til FAL § 8-6, hvor man som nevnt ovenfor under punkt 4.3.2.2 forutsetter at § 8-6 må forstås på samme måte som § 8-5. I forhold til FAL § 8-5 sies det klart i forarbeidene at slik kunnskap ikke er nødvendig, jfr. ovenfor under punkt 3.3. For personforsikring finnes ingen tilsvarende kommentarer; begrunnelsen for en tilsvarende løsning i personforsikring må derfor være hensynet til språklig konsekvens.

Ser man på forholdet til 1930-lovens § 29 blir imidlertid denne løsningen mindre opplagt. Som nevnt ovenfor under punkt 4.3.2.2 forutsettes det i forarbeidene til personforsikringsdelen at utgangspunktet for fristberegningen i FAL § 18-6 er i samsvar med den tilsvarende regelen i FAL 1930. I FAL 1930 § 29 var imidlertid regelen at foreldelsesfristen startet ved "utløpet av det kalenderår i hvilket fordringshaveren har fått kunnskap om sitt krav". Formuleringen er her at den

berettigede måtte ha kunnskap om kravet, hvilket tilsier at den berettigede også måtte ha kunnskap om at kravet var omfattet av forsikringen.

Spørsmålet om hvordan FAL 1930 § 29 måtte forstås på dette punkt er såvidt jeg kan se ikke nærmere kommentert hverken i forarbeidene eller i teorien. Bentzon/Christensen legger imidlertid til grunn i forhold til dansk FAL 1930 § 30 annet ledd om meldefrist som begynner å løpe når den berettigede har "faaet Kundskab om de Omstændigheder, der begrunder Kravet" at slik kunnskap ikke foreligger dersom man er uvitende om forsikringen.⁴⁴ Noe ytterligere belegg for denne løsningen har jeg ikke funnet.

Forsikringskadenemnda har løst spørsmålet om den berettigedes kunnskap om forsikringsdekningen på samme måte for foreldelsesfristen som for meldefristen. I uttalelse 1705 referert ovenfor under punkt 4.3.2.4 sier FSN at det må bringes på det rene når sikrede ble kjent med at han var forsikret også i Samvirke. Uttalelsen følges opp i FSN 1842, FSN 2787 og FSN 2886, hvor det uttales at en unnskydelig uvitenhet om at skaden var dekket av en kollektiv forsikring utskyter foreldelsesfristen. Nemnda hadde imidlertid ikke grunnlag for å ta standpunkt til dette i de aktuelle sakene.

I FSN 2747 referert ovenfor under 4.3.2.4 la FSN derimot til grunn at forsikredes uvitenhet om samboerens forsikring ikke kunne føre til at foreldelsesfristen ble utsatt. Saken gjaldt imidlertid individuell forsikring tegnet av vedkommendes samboer, og ikke kollektiv forsikring slik tilfellet er for de øvrige avgjørelsene i FSN.

Som nevnt ovenfor under drøftelsen av spørsmålet om meldeplikt, er det vanskelig å se noe rettskildemessig grunnlag for sondringen mellom kollektiv og individuell forsikring når det gjelder spørsmålet om uvitenhet om forsikringsdekningen skal utskyte foreldelsesfristen. En slik forskjell måtte eventuelt forklares med selskapets informasjonsplikt, og ikke med foreldelsesreglene.

I forhold til foreldelsesspørsmålet vil imidlertid det samme resultatet antagelig følge av henvisningen til foreldelsesloven i FAL § 8-6 og § 18-6, begges tredje ledd. Henvisningen innebærer at FAL må suppleres med foreldelseslovens § 10 nr. 1.⁴⁵ Foreldelseslovens § 10 nr. 1 regulerer situasjonen når fordringshaveren ikke har gjort fordringen gjeldende fordi han manglet nødvendig kunnskap om fordringen

⁴⁴ Bentzon/Christensen op. cit. s. 189.

⁴⁵ Slik Røed op. cit. s. 513, note 1119.

eller skyldneren. Manglende kunnskap om forsikringsdekningen innebærer nettopp at man ikke kjenner til at kravet gir grunnlag for en fordring mot selskapet. Foreldelse inntreer i så fall tidligst ett år etter den dag da fordringen fikk eller burde skaffe seg slik kunnskap.

Det er mer tvilsomt i hvilken utstrekning foreldelseslovens § 10 nr. 1 kan påberopes hvis man kjenner til forsikringsdekningen, men er i villfarelse med hensyn til om kravet er dekket av vilkårene. Dette er imidlertid et generelt foreldelsesrettslig spørsmål, og det henvises derfor til litteraturen om dette.⁴⁶

4.4. Foreldelse ved manglende kunnskap om skaden

I tillegg til treårsfristen knyttet til forsikredes kunnskap, løper det en absolutt foreldelsesfrist på 10 år, eventuelt 20 år for kapitalforsikring i livsforsikring, etter utløpet av det kalenderår da forsikringstilfellet inntraff, jfr. FAL § 8-6 og 18-6, begges første ledd tredje punkt. Det neste spørsmålet er derfor når denne fristen begynner å løpe.

Utgangspunktet for den absolutte foreldelsesfristen er årsskiftet etter at "forsikringstilfellet" inntraff. Begrepet "forsikringstilfellet" brukes i forsikringsretten om den begivenheten som utløser forsikringsselskapets ansvar. Normalt vil denne begivenheten være formulert som et skaden inntraff prinsipp, dvs. at selskapet er ansvarlig når den bakenforliggende dekkede fare fysisk sett fører til skade på den forsikrede gjenstand eller person. I slike tilfeller passer lovens formulering om at utgangspunktet for fristen er når forsikringstilfellet "inntraff" svært godt; forsikringstilfellet eller skaden vil nettopp være en begivenhet som "inntreffer". Normalt volder det heller ingen problemer å avgjøre når fristen begynner å løpe, jfr. for såvidt FSN 2867:

Sikrede oppdaget i 1995 vond lukt og fuktskader i sin kjellerstue, og anførte at dette skyldtes dårlig utbedring etter en dekningsmessig vann- og kloakkskade omkring 82-85. Her var det helt klart at den anmeldte skaden var en følge av en forsikringsmessig skade som var inntruffet mer enn ti år tilbake.

⁴⁶

Kjønstad og Tjomsland s. 68-69, Røed op. cit. s. 224 flg.

Ved tvil om når forsikringstilfellet faktisk inntraff må man falle tilbake på vanlige bevisbyrdeprinsipper. Det vil derfor være den berettigede som har bevisbyrden for at forsikringstilfellet er inntruffet på et slikt tidspunkt at kravet ikke er foreldet.

I bransjer hvor "forsikringstilfellet" ikke er knyttet til en klart avgrenset skadevoldende begivenhet kan det være vanskeligere å definere nøyaktig når forsikringstilfellet "inntraff". Som eksempel innenfor skadeforsikring kan nevnes rettskjøpsforsikring, men her er det mindre praktisk med manglende kunnskap, slik at man normalt vil avskjære kravet ved hjelp av meldefristen eller eventuelt treårsfristen. Tiårsfristen kan likevel tenkes å komme inn hvis det dreier seg om en kollektiv forsikring hvor sikrede ikke kjenner forsikringsdekningen. Legger man til grunn at en tvist normalt ikke vil oppstå uten at sikrede har kunnskap om dette, vil utgangspunktet for ti-årsfristen løpe parallelt med utgangspunktet for meldefristen. Man kan derfor falle tilbake på FSN's avgjørelser knyttet til dette spørsmålet, som nettopp definerer når tvisten må regnes for oppstått.

I personforsikring kan forsikringsdekning mot invaliditet og uførhet medføre et tilsvarende problem. Normalt vil situasjonen også her være at den berettigede kjenner til utviklingen av sykdomsbildet. I ulykkes- og sykeforsikring vil den berettigede derfor komme inn under meldefristreglene, og meldefristen være oversittet lenge før det blir tale om foreldelse. Tilsvarende vil krav under yrkesskade-forsikringen og uføredelen av en livsforsikring, hvor det ikke gjelder meldefrist, normalt være underlagt den kunnskapsbaserte foreldelsesfristen, fordi skadeforløpet før det er gått 10 eller eventuelt 20 år når et stadium hvor vedkommende vil ha en endelig medisinsk avklaring av sykdomsbildet. Bare hvor man er ukjent med forsikringsdekningen og det aksepteres at dette forskyver fristen, kommer spørsmålet om anvendelse av 10 eller 20 års fristen inn. Spørsmålet blir i så fall når denne fristen begynner å løpe.

I ulykkesforsikring er det lang tradisjon for at det er selve ulykken som utgjør "forsikringstilfellet".⁴⁷ Dette legges til grunn for rentespørsmålet i henhold til FAL § 18-4 første ledd, og må også danne utgangspunktet for beregning av 10 års fristen. Denne oppfatningen er også lagt til grunn i Forsikringsgskadenemndas praksis:

47

Selmer: Forsikringstilfelle og renteplikt ved forsikring av uførekapital, i: NFJF nr. 73, s. 6-7 og s.13 flg.

I FSN 2097 ble forsikrede truffet i tinningen av en krystallvase i 1982. Skadene førte til ett års sykefravær, hvorefter forsikrede gikk over i en mindre krevende stilling. Han jobbet full stilling frem til 21.9.91, men falt deretter ut av arbeidsmarkedet. Kravet ble meldt til selskapet 9.9.93. Nemnda la til grunn at den absolutte foreldelsesfristen på 10 år måtte regnes fra ulykkestidspunktet, altså 1982.

FSN 2585 gjaldt en ulykkesskade inntruffet 7.8.83. Forsikrede var på skadetidspunktet dekket av en ulykkes- og lisensforsikring som skulle samordnes ved oppgjør. I 1986 mottok forsikrede erstatning for tap av gyldig helsesertifikat. Etter klage ble skaden først akseptert som yrkesskade av trygdemyndighetene i 1990. Uføregraden ble satt i gruppe 1, 15-25 %, hvilket ifølge samordningsreglene førte til at han ikke fikk utbetaling under ulykkesforsikringen. Etter anke til trygderetten ble uføregraden 1.9.94 endret til gruppe 2, 25-34 %. Forsikrede fremmet krav om tilleggsrstatning 29.12.94. Her fant nemnda at foreldelsesfristen på 10 år var utløpt.

Mer tvilsomt er spørsmålet om når "forsikringstilfellet" oppstår i uføredelen av en livsforsikring. Dekning under en uførekapitalforsikring vil normalt forutsette at forsikrede har vært minst 50 % ervervsmessig ufør i en sammenhengende periode av minst 2 år, og uførheten må antas å være varig.⁴⁸ Her står man overfor et hendelsesforløp som starter med en sykdom eller ulykke, og som deretter kan utvikle seg over kortere eller lengre tid gjennom perioder med sykmeldinger og friskmeldinger frem til ervervsmessig uførhet av den angitte grad er endelig konstatert. Spørsmålet blir da når forsikringstilfellet som utgangspunkt for den absolutte foreldelsesfristen "inntreffer".

Lovteksten synes å forutsette at foreldelsesfristen knyttes opp til en begivenhet som kan "inntreffe". At kravene til uførhetsgrad og karenstid blir tilfredsstillt er ikke en begivenhet som "inntreffer", men avslutningen på en definert prosess. Dette tilsier at man her benytter en tilsvarende definisjon av forsikringstilfellet som det som er lagt til grunn i ulykkesforsikringen, altså når sykdommen eller ulykken "inntraff".

På den annen side har man i praksis og teori antatt at forsikringstilfellet i uførekapitalforsikring i forhold til selskapets renteplikt ikke inntreffer før karenstiden er over.⁴⁹ Denne løsningen kan imidlertid diskuteres, og reelle hensyn taler for at den ikke legges til grunn for foreldesspørsmålet. Den absolutte foreldelsesfristen er satt for at selskapet skal kunne sette en strek over mulige krav innenfor en viss tid. Dersom perioder med sykmelding og karenstid skal legges til ved beregningen av denne fristen, vil dette bringe en stor grad av usikkerhet inn i

48

Selmer op. cit. s. 8 flg.

49

Nærmere, se Selmer i NFJFP s. 10 flg.

selskapets vurderinger av fremtidige krav. Dette vil særlig ha betydning dersom forsikringen opphører, og selskapet hefter for senere varig uførhet som må tilbakeføres til sykdom eller ulykke inntruffet i den forsikringstiden det heftet for. Ved å knytte den absolutte foreldelsesfristen til sykdommen eller ulykken, får man en klar tidsmessig grense for selskapets ansvar på et visst antall år fra årsskiftet etter at uførekapitaldekningen opphørte. Selskapet vil under ingen omstendighet være ansvarlig for sykdom eller ulykke som inntreffer etter utløpet av en forsikringsperiode, og den absolutte foreldelsesfristen vil da starte å løpe ved første årsskifte etter at forsikringen opphørte.

Såvel ordlyden som reelle hensyn taler derfor etter mitt skjønn for at den absolutte foreldelsesfristen i uførekapitalforsikring løper fra sykdommen eller ulykken som er grunnlaget for uførheten inntraff.

5. Foreldelse av krav på ansvarsforsikring

5.1. Partsforholdet under en ansvarsforsikring

I en ansvarsforsikring står man overfor et trekantforhold med to krav: Erstatningskravet mellom skadelidte og skadevolder/sikrede, og forsikringskravet, som i utgangspunktet følger av en avtale mellom skadevolder/sikrede og et ansvarsforsikringsselskap.

Tradisjonelt har partsforholdet vært slik at skadelidte som utgangspunkt ikke hadde noe direkte krav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap. Skadelidte måtte holde seg til skadevolder, mens skadevolder i neste omgang krevde dekning under ansvarsforsikringen. Skadelidte var imidlertid gitt et direkte krav i visse bransjer, og også generelt i tilfelle av skadevolders insolvens, jfr. FAL 1930 § 95.

Ved FAL 1989 er imidlertid skadelidte som utgangspunkt gitt en rett til direkte krav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap, jfr. FAL § 7-6 første ledd første punkt. Retten til direkte krav tilkommer skadelidte under enhver ansvarsforsikring som er underlagt lovens preseptoriske vern etter hovedregelen i FAL § 1-3 første ledd. FAL § 7-6 omfatter også skadelidte under en tvungen ansvarsforsikring dersom spørsmålet ikke er særlig regulert i den aktuelle forsikring selv, jfr. FAL § 7-7 første ledd. Det eneste unntaket fra regelen om direkte krav i FAL § 7-6 første ledd for forsikring underlagt lovens preseptivitet gjelder hvor en

skadelidte i næring har fraskrevet seg retten til direkte krav i henhold til § 7-6 siste ledd første punkt. Slik avtale er likevel uten rettsvirkning ved sikredes insolvens, jfr. § 7-6 siste ledd annet punkt.

En rett til direkte krav kan imidlertid også tilkomme skadelidte i forsikringer som er unntatt fra lovens preseptoriske vern etter regelen i FAL § 1-3 annet ledd for såkalt "kvalifisert næringsvirksomhet". Dette vil være tilfelle dersom det ikke er avtalt en avvikende løsning, slik at FAL § 7-6 kommer til anvendelse som deklarasjonsrett.

Er det derimot sagt i vilkårene at skadelidte i slik forsikring ikke skal ha noe direkte krav mot ansvarsforsikringsselskapet, gjelder FAL § 7-6 ikke. I disse tilfellene er skadelidtes posisjon regulert av FAL § 7-8. Av denne bestemmelsens første ledd følger at skadelidte i slik ansvarsforsikring kun har et indirekte krav mot ansvarsforsikringsselskapet. Dersom sikrede/skadevolder blir insolvent, transformeres imidlertid dette indirekte kravet til et direkte krav, som er underlagt de samme regler som et direkte krav i henhold til FAL § 7-6, jfr. § 7-8 annet ledd.

I den utstrekning FAL § 7-6 første ledd første punkt kommer til anvendelse mellom skadelidte og selskapet, er regelen at skadelidte "kan" kreve erstatning direkte fra selskapet. Adgangen til direkte krav er derfor en rett, og ikke en plikt, for skadelidte. Skadelidte må kunne velge om han vil reise kravet både mot skadevolder og mot ansvarsforsikringsselskapet direkte, om han vil nøye seg med å reise kravet mot selskapet, eller om han vil unnlate å kreve erstatning av selskapet, og istedenfor reise kravet mot skadevolder/sikrede, som i neste omgang krever sitt tap dekket hos selskapet. I sistnevnte situasjon kan det også tenkes at skadelidte under oppgjøret med skadevolder ombestemmer seg, og reiser kravet mot selskapet.

Lovens system er altså at forsikringskravet kan "tilkomme" forskjellig subjekt avhengig av om det foreligger rett til direkte krav eller ikke. Det kan også tenkes at skadelidte velger å holde seg til skadevolder selv om han har et direkte krav. Situasjonen blir da i utgangspunktet som under en ansvarsforsikring regulert av FAL § 7-8. I drøftelsen av foreldesspørsmålet er det således viktig å holde fast ved at det dreier seg om to krav, hvor partsforholdene kan variere avhengig av forsikringens karakter og skadelidtes valg av fremgangsmåte.

I det følgende skal vi først presentere bestemmelsen i FAL § 8-6 annet ledd under punkt 5.2. Deretter skal vi se nærmere på når foreldelsesfristen for forsikringskravet starter (5.3), fristens lengde (5.4) og avbrytelse av fristen (5.5).

5.2. FAL § 8-6 annet ledd. Bakgrunn og anvendelsesområde

FAL § 8-6 annet ledd inneholder en særregel om foreldelse av et krav under en ansvarsforsikring:

"Ved ansvarsforsikring foreldes selskapets ansvar etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar".

Bestemmelsen ble tilføyet av Justisdepartementet, og hadde sammenheng med den endringen av foreldelsesloven som skjedde ved lov 8. juli 1988 nr. 71. Her ble lovens § 9 om foreldelse av erstatningskrav utenfor kontraktsforhold endret slik at det ved visse personskader ikke skal gjelde en lengstefrist på 20 år fra den skadegjørende handling. Dersom skaden er voldt i ervervsvirksomhet, og den ansvarlige på denne tiden var klar over at hans virksomhet "kunne medføre fare for liv eller alvorlig helseskade", gjelder det ingen siste 20-årsfrist, jfr. foreldelseslovens § 9 nr. 2 annet punkt. Krav om erstatning for slik skade foreldes nå etter de vanlige reglene i foreldelseslovens § 9 nr. 1, dvs. 3 år etter at skadelidte fikk eller burde få kunnskap om skaden og den ansvarlige. For såkalte senskader, som ennå ikke har oppstått, men bare ligger latent hos skadelidte, løper det ingen foreldelse.

Om bakgrunnen for særregelen i FAL § 8-6 annet ledd heter det videre i Ot prp nr 49 for 1988-89 s. 97 at bestemmelsen

"må ses i sammenheng med det direkte krav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap skadelidte har etter § 7-6. Bestemmelsen avskjærer muligheten for at skadelidte, som gjør et direkte krav gjeldende mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap, på et tidspunkt hvor erstatningskravet mot skadevolder fremdeles består, blir møtt med den innsigelse at selskapets ansvar er foreldet".

Av denne uttalelsen følger at særregelen først og fremst var ment å beskytte skadelidte som har et direkte krav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap i henhold til FAL § 7-6 første ledd første punkt.

Det spørsmål som da melder seg, er om bestemmelsen i FAL § 8-6 annet ledd for ansvarsforsikring også gjelder for ansvarsforsikring hvor skadelidte ikke har noe direkte krav, jfr. nærmere ovenfor under punkt 5.1. Dette må etter mitt skjønn besvares bekræftende. Regelen er helt generelt formulert, og gir ikke grunnlag for å sondre avhengig av hva slags ansvarsforsikring det dreier seg om. Og selv om

skadelidte uten et direkte krav ikke drar nytte av at forsikringskravet består like lenge som erstatningskravet, vil jo skadevolder her ha det samme behovet for å hindre at hans krav mot ansvarsforsikringsselskapet er foreldet hvis han etter utløpet av de ordinære frister i FAL § 8-6 første ledd får et krav mot seg fra skadelidte.

Hvis man lot ansvarsforsikring uten direkte krav for skadelidte foreldes etter reglene i FAL § 8-1 første ledd, mens ansvarsforsikring med direkte krav fulgte regelen i annet ledd, får man dessuten problemer med hensyn til hvilket regelsett som skal følges ved skadevolders insolvens. Den mest ryddige løsningen er derfor at FAL § 8-6 annet ledd gis generell anvendelse for enhver ansvarsforsikring.

5.3. Utgangspunktet for fristberegningen

Regelen er altså at selskapets ansvar i ansvarsforsikring foreldes etter samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar. Selv om forsikringsavtalen er en avtale mellom sikrede og selskapet, skal utgangspunktet for foreldelsesfristen overfor selskapet bestemmes i henhold til de reglene som gjelder for skadelidtes erstatningskrav mot sikrede. I motsetning til etter FAL § 8-6 første ledd er det derfor ikke relevant å spørre etter hva slags kunnskap skadevolder/sikrede har om de forhold som begrunner et krav mot selskapet. Dette må gjelde uansett om skadelidte reiser kravet direkte mot selskapet, eller velger å reise kravet mot skadevolder, og overlater til skadevolder å kreve dekning for sitt ansvar hos ansvarsforsikringsselskapet.

Dersom foreldelsesfristen for erstatningskravet er knyttet til objektive kriterier, jfr. f.eks. 20 års fristen i foreldelseslovens § 9 nr. 2 første punkt, som regnes fra "opphøret av den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag", vil foreldelsesfristen begynne samtidig for kravet mellom skadelidte og skadevolder, og kravet fra skadelidte eller skadevolder mot selskapet. I forhold til en slik regel har det ingen betydning om ansvarsforsikringen er underlagt direkte kravs regelen i FAL § 7-6 første ledd, eller om det dreier seg om en ansvarsforsikring hvor skadelidte i utgangspunktet må nøye seg med et indirekte krav, og først får et direkte krav hvis skadevolder blir insolvent, jfr. FAL § 7-6 siste ledd og § 7-8. At det direkte kravet oppstår senere enn foreldelsesfristen begynner å løpe for

erstatningskravet mot sikrede, vil derfor ikke medføre noen utsettelse av fristens utgangspunkt.

Mange foreldelsesregler er imidlertid knyttet til skadelidtes kunnskap om skaden og den som er ansvarlig for denne. Dette er f eks tilfelle for den alminnelige regelen i foreldelseslovens § 9 nr.1, som vil gjelde for alle erstatningskrav hvor det ikke foreligger noen særregulering.

I henhold til foreldelseslovens § 9 nr. 1 begynner foreldelsesfristen å løpe "den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige".

Kunnskap om skaden volder her ikke noe problem; denne kunnskapen vil være den samme i forhold til skadevolder og selskapet. Derimot er det spørsmål om kravet til skadelidtes kunnskap om "den ansvarlige" omfatter kunnskap om hvem som er skadevolder, eller om denne delen av bestemmelsen også omfatter kunnskap om skadevolders ansvarsforsikringsselskap. Dette spørsmålet får ingen betydning dersom skadelidte får den "nødvendige kunnskap" om skadevolderens ansvarsforsikringsselskap samtidig som han får kunnskap om skadevolder. Erverver derimot skadelidte nødvendig kunnskap om skadevolder før han erverver kunnskap om ansvarsforsikringsselskapet, vil foreldelsesfristen utsettes dersom "den ansvarlige" også omfatter ansvarsforsikringsselskapet.

Rent språklig er det mest naturlig å lese bestemmelsen slik at kunnskapskravet refererer til "den ansvarlige" skadevolder. I så fall er det avgjørende når skadelidte fikk kunnskap om skadevolder; eventuell senere kunnskap om forsikringsdekningen har ingen betydning.

Formuleringen "den ansvarlige" kan imidlertid også leses slik at den omfatter enhver som er ansvarlig for den aktuelle skaden, dvs. også et ansvarsforsikringsselskap. I så fall oppstår imidlertid et nytt problem: Omfatter "den ansvarlige" ethvert ansvarsforsikringsselskap, eller bare et ansvarsforsikringsselskap hvor skadelidte har et direkte krav. Den første løsningen må etter mitt skjønn avvises. Når foreldelsesloven § 9 nr. 1 spør etter skadelidtes kunnskap om "den ansvarlige", må dette relatere seg til en som er direkte ansvarlig overfor skadelidte. Foreldelsesreglene er knyttet til et krav mellom skadelidte og en som er ansvarlig for skaden som skadelidte er påført. Ved en ansvarsforsikring uten direkte krav har skadelidte ikke noe krav mot selskapet som foreldelsesfristen kan knyttes til. Skadelidte må i en slik situasjon holde seg til skadevolder, som i sin tur må forholde seg til selskapet innenfor de aktuelle melde- og foreldelsesfrister.

Mer problematisk er spørsmålet om "den ansvarlige" omfatter kunnskap om ansvarsforsikringsselskapet i de tilfelle hvor skadelidte i henhold til FAL § 7-6 første ledd eller § 7-8 annet ledd har et direkte krav mot selskapet.

Forholdet mellom ansvarsforsikringen og erstatningsansvaret tilsier etter mitt skjønn at man heller ikke i disse tilfellene kan omtale ansvarsforsikringsselskapet som den "den ansvarlige" for skaden. Ansvaret under en ansvarsforsikring er et ansvar som er avledet av erstatningsansvaret i den forstand at om erstatningskravet ikke når frem, faller også ansvarsforsikringen bort. Realiteten i forholdet er at ansvarsforsikringen dekker den ansvarliges ansvar; det er ikke ansvarsforsikringsselskapet som er "den ansvarlige" for skaden. Dette må gjelde selv om man for å beskytte skadelidte har gitt ham en adgang til å gå direkte på ansvarsforsikringsselskapet.

Spørsmålet er såvidt jeg kan se ikke omtalt i forarbeidene hverken til FAL eller til foreldelsesloven forsåvidt angår de tilsvarende reglene i FAL 1930 § 95.

Forsåvidt angår ansvarsforsikring tilknyttet lovpliktige garantiordninger har Rettspraksis derimot lagt til grunn at "den ansvarlige" omfatter ansvarsforsikringsselskapet. Denne løsningen er forutsatt i flere dommer når det gjelder forholdet mellom den tidligere bestemmelsen i strl.ikrl. § 28 og trafikksikringsselskapets ansvar i henhold til motorvognloven av 20 feb. 1926 nr. 2 (mvl), jfr. Rt. 1953.478, Rt. 1956.365, Rt 1959.525 og Rt 1975.82. Bestemmelsen i strl.ikrl. § 28 var likelydende med foreldelseslovens § 9 nr. 1 på dette punkt. I henhold til mvl. § 11 fjerde ledd hadde skadelidte et direkte krav mot trafikksikringsselskapet uansett om skadelidte var søkegod. Konstruksjonen var forøvrig i henhold til mvl. § 11 første og annet ledd at trafikksikringsselskapet stilte garanti for det erstatningsansvar som motorvognens bruker eller eier pådro seg. For ukjente eller uregistrerte biler gjaldt en særregel i siste ledd om fellesansvar for selskapene; det såkalte "Felleskontoret".

Rt 1975.82 og tilsynelatende også Rt. 1956.365 forutsetter at nødvendig kunnskap om "den ansvarlige" omfatter trafikksikringsselskapet i forhold til garantiansvaret etter motorvognlovens § 11 første og andre ledd, mens Rt. 1953.478 og Rt 1959.525 legger samme løsning til grunn i forhold til ansvar for Felleskontoret for ukjente motorvogneiere.

Når konstruksjonen i motorvognloven var at trafikksikringsselskapet stillet sikkerhet, måtte trafikksikringsselskapet nærmest regnes som en kausjonist

for motorvognens eier eller bruker for ansvar som påhvilde vedkommende.⁵⁰ Det ble da også i praksis lagt til grunn at skadelidtes krav mot trafikkselskapet ikke var et forsikringskrav underlagt foreldelsesreglene i FAL, men et erstatningskrav underlagt strl.ikrl. § 28. Problemstillingen synes derfor ikke helt parallell til en ordinær ansvarsforsikring, hvor skadelidtes direkte krav må karakteriseres som et forsikringskrav.

Det samme resultatet er lagt til grunn for ansvarsforsikring for advokater med utgangspunkt i FAL § 8-6 annet ledd jfr. § 7-6 første ledd, og foreldelseslovens § 9 nr. 1, jfr. Oslo Byretts dom av 20 desember 1996, sak nr. 96-02874 A/66 s. 10 og tilsynelatende også Borgarting Lagmannsretts dom 17.3.98, ankesak nr. 97-01018 A/03 vedrørende samme sak, referert nedenfor under punkt 5.5.1.2, s. 6. Spørsmålet var imidlertid ikke omtvistet, og hadde ingen betydning for resultatet fordi kunnskap om skaden i dette tilfellet oppsto senere. Retten la til grunn at de skadelidte ervervet kunnskap om advokatens tilknytning til den kollektive ansvarsforsikringen før de hadde den nødvendige oversikt over erstatningskravet.

Den kollektive ansvarsforsikringen for advokater gjelder sikkerhetsstillelse og formuesskadeforsikring for advokater. Sikkerhetsstillelsen er knyttet til det ansvar advokaten kan komme i etter Forskrift om sikkerhetsstillelse for advokater. Også her dreier det seg derfor om et garantiansvar overfor skadelidte som går utover en ordinær ansvarsforsikring. Dette aspektet er imidlertid ikke diskutert hverken i byretten eller lagmannsretten.

Også litteraturen legger til grunn at "den ansvarlige" omfatter ansvarsforsikringsselskapet, men spørsmålet er såvidt jeg kan se ikke drøftet nærmere.⁵¹

Til støtte for denne løsningen kan anføres at hensikten med å knytte foreldelsesfristen til skadelidtes kunnskap om "den ansvarlige" må være at fristen ikke skal begynne å løpe før skadelidte vet hvem han skal saksøke.⁵² Når loven gir skadelidte en mulighet til å saksøke ansvarsforsikringsselskapet direkte, er det derfor et nærliggende synspunkt at foreldelsesfristen etter foreldelseslovens § 9 nr. 1 ikke kan starte før det er mulig for skadelidte å formulere et krav mot selskapet og eventuelt gjøre kravet gjeldende ved søksmål.

50 Slik Holmboe: Foreldelse av erstatnings- og forsikringskrav, i: Norsk Forsikringsjuridisk Forenings Publikasjoner nr. 44, s. 6.

51 Engh: Foreldelse av skadelidtes direkte krav ("Direct Action") mot ansvarsassurandøren, i: LoR 1997.223, Røed op. cit. s. 199, Matningsdal: Foreldelse av erstatningskrav ved personskade, i: Tfr 1980.503.

52 I denne retning Matningsdal l.c.

I forhold til et ordinært direkte krav vil løsningen normalt heller ikke føre til noen utsettelse av fristen av betydning, og således ikke skape spesielle vanskeligheter for selskapet. Før skadelidte har kunnskap om den ansvarlige skadevolder, løper det ingen foreldelsesfrist hverken for erstatningskravet eller for forsikringskravet. Når den relevante kunnskap om skadevolder erverves, starter en tre års frist. Men kjenner skadelidte først skadevolder, vil han i forsikringer underlagt regelen om direkte krav normalt også ha mulighet til å skaffe seg kunnskap om skadevolder har ansvarsforsikring og i hvilket selskap, jfr. at både skadevolder og selskapet i henhold til FAL § 7-6 første ledd annet punkt har plikt til å gi skadelidte opplysninger om dette. Om skadelidte forsømmer å finne ut av forsikringsforholdet, må man vel legge til grunn at han burde ha skaffet seg slik kunnskap, jfr. Rt. 1975.82, hvor Høyesterett på s. 85 bemerker at skadelidte "allerede dagen etter ulykken i 1958 fikk kjennskap til hvem som etter motorvognloven var den ansvarlige, og at de når som helst kunne innhente de nødvendige opplysninger om forsikringsselskapet". I forhold til krav etter FAL § 7-6 første ledd første punkt vil derfor et tilleggskrav om kunnskap om ansvarsforsikringsselskapet bare få marginal betydning.

Derimot kan en slik regel få stor betydning i forhold til FAL § 7-8. Her er situasjonen at skadelidte i utgangspunktet ikke har noe direkte krav, og således er henvist til å holde seg til den ansvarlige skadevolder. Selskapet blir da bare trukket inn i saken dersom skadevolder ønsker dette, og sørger for å bevare kravet mot selskapet ved melding om kravet og avbrytelse av foreldelsen. Blir skadevolder insolvent, transformeres imidlertid skadelidtes indirekte krav til et direkte krav i henhold til FAL § 7-8 annet ledd. I så fall må man vel legge til grunn at skadelidte "får kunnskap" om ansvarsforsikringsselskapet som den ansvarlige først når skadevolder blir insolvent; før dette tidspunktet hadde skadelidte ikke noen ansvarsforsikrer han kunne holde ansvarlig.⁵³ Tolker man "den ansvarlige" slik at den omfatter ansvarsforsikringsselskapet i denne situasjonen, blir resultatet at det vil løpe en ny foreldelsesfrist for skadelidtes krav overfor selskapet når insolvensen inntreffer. Avhengig av hvor lang tid det er gått fra skadelidtes kunnskap om skaden og skadevolder til skadevolder/sikrede blir insolvent, vil dette kunne representere en betydelig forlengelse av foreldelsesfristen. Hvis det direkte kravet oppstår rett

53 Slik Engh l.c.

før utløpet av foreldelsesfristen for skadevolders krav mot selskapet, vil løsningen kunne føre til opp mot dobbelt så lang foreldelsesfrist som normalt.

Det er vanskelig å se noen grunn til at skadelidtes beskyttelse i insolvenssituasjonen skal føre til en slik utsettelse av fristens utgangspunkt. Resultatet virker også nokså tilfeldig i forhold til erstatningskrav underlagt objektive frister, hvor skadevolders insolvens ikke vil føre til utsettelse av fristen.

Løsningen er heller ikke særlig gunstig for selskapet. Dersom skadevolder ikke har trukket selskapet inn i prosessen, har de ikke hatt muligheter til å påvirke den rettslige bedømmelsen eller ivareta sine interesser på annen måte, f.eks. ved å sikre bevis.

På bakgrunn av de anførte dommene må det vel legges til grunn at "den ansvarlige" i foreldelseslovens § 9 nr. 1 i forsikringsordninger som hviler på et lovfestet garantiansvar omfatter ansvarsforsikringsselskapet. For andre ansvarsforsikringer synes løsningen mer usikker. Ordlyden, forholdet mellom ansvarsforsikringen og erstatningsansvaret, konsekvenshensyn og hensynet til selskapet tilsier imidlertid etter mitt skjønn at ansvarsforsikringsselskapet ikke er "den ansvarlige" for skaden selv om skadelidte har et direkte krav. Skadelidtes posisjon burde være ivaretatt ved regelen i FAL § 7-6 første ledd annet punkt.

5.4. Foreldelsesfristens lengde

Bestemmelsen i FAL § 8-6 sier at selskapets ansvar ved ansvarsforsikring foreldes "etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar." Ordlyden er helt generell, og tilsier at man skal legge reglene om foreldelsesfristen for erstatningsansvaret til grunn i forhold til ansvarsforsikringsselskapet uansett om denne fristen er kortere eller lenger enn den normale fristen i FAL § 8-6 første ledd. Denne løsningen må legges til grunn selv om bestemmelsens tilblivelse gjør det klart at hensikten med særregelen var å beskytte skadelidte mot at foreldelsesfristen i FAL var kortere enn foreldelsesfristen for erstatningskravet, jfr. ovenfor under punkt 5.1. Det følger også helt klart av forarbeidene at det ikke bare er foreldelseslovens regler om foreldelse av erstatningskrav som skal anvendes, jfr. Ot prp nr 49 (1988-89) s. 97 vedrørende henvisningen til foreldelsesreglene for erstatningskravet:

"Den sentrale bestemmelsen her er § 9 om foreldelse av krav på skadeserstatning. Henvisningen gjelder også særlige bestemmelser om foreldelse av erstatningskrav i spesiallovgivningen som f.eks. produktansvarsloven § 2-7. For arbeidstakers krav mot forsikringsselskapet ved yrkesskade eller yrkessykdom gjelder § 15 i utkast til lov om yrkesskadebortforsikring i Ot prp nr 44 for 1988-89".

Om foreldelsesfristen for erstatningskravet er kortere enn normalregelen i FAL § 8-6 første ledd, jfr. f.eks. foreldelsesfristen for kollisjonsansvar for skip som i henhold til sjøl. § 501 nr. 3 er to år, vil altså ansvarsforsikringsselskapet nyte godt av denne forkortelsen.⁵⁴

Denne løsningen er ikke ubetinget heldig. Det er ingen grunn til at en foreldelsesfrist for erstatningskravet som er kortere enn den ordinære foreldelsesfristen for forsikringskravet skal komme ansvarsforsikringsselskapet til gode. Til sammenligning kan nevnes at Norsk Sjøforsikringsplan av 1996 versjon 1997, som i utgangspunktet bygger på FAL's regler på dette punkt, presiserer at foreldelsesfristen for erstatningskravet kun skal benyttes dersom den er lengre enn den ordinære fristen for forsikringskravet, jfr. § 5-24 annet ledd. En tilsvarende løsning i FAL forutsetter imidlertid en lovendring.

5.5. Avbrytelse av foreldelsen

5.5.1 Ansvarsforsikring med direkte krav etter FAL § 7-6 første ledd

5.5.1.1 Oversikt

Som nevnt ovenfor under punkt 5.1 vil man i en ansvarsforsikring stå overfor et trekantforhold med to krav; et erstatningskrav mellom skadelidte og skadevolder, og et forsikringskrav som kan tilkomme enten skadelidte eller skadevolder. Har skadelidte rett til direkte krav etter FAL § 7-6 første ledd, vil han enten kunne reise forsikringskravet direkte mot selskapet, eller han kan velge å gå på skadevolder, som i neste omgang må kreve dekning under ansvarsforsikringen.

Dersom skadelidte avbryter foreldelsen overfor skadevolder og ansvarsforsikringsselskapet parallellt, og skadevolder også sørger for å avbryte foreldelsen

⁵⁴

Slik også Bull; i Karnov, Oslo 1996 Bind 3 note 159, s. 2653 og Engh op cit s. 221.

av forsikringskravet i forhold til selskapet, reiser avbrytelsen ikke noe problem. Derimot er det spørsmål om skadelidtes avbrytelse av foreldelsen overfor skadevolder er tilstrekkelig til å bevare skadelidtes direkte krav mot ansvarsforsikrings-selskapet (punkt 5.5.1.2), om skadelidtes avbrytelse av foreldelsen overfor ansvarsforsikringsselskapet er tilstrekkelig til å bevare hans erstatningskrav mot skadevolder (punkt 5.5.1.3) og betydningen for skadelidtes krav mot selskapet at skadevolders krav mot selskapet foreldes under en prosess mellom skadelidte på den ene siden og selskapet og skadevolder på den andre (punkt 5.5.1.4).

5.5.1.2 Skadelidte avbryter foreldelsen overfor skadevolder/sikrede

Dersom skadelidte avbryter foreldelsen overfor skadevolder, men ikke overfor selskapet, oppstår to spørsmål. For det første er det spørsmål om slik fristavbrytelse også virker fristavbrytende i forholdet mellom skadelidte og ansvarsforsikringsselskapet, slik at skadelidte senere kan holde selskapet ansvarlig, f.eks. etter at kravet mot skadevolder er fastslått ved endelig dom. For det andre er det spørsmål om skadelidtes avbrytelse av fristen overfor skadevolder innebærer at også foreldelsesfristen i forholdet mellom skadevolder og ansvarsforsikrings-selskapet avbrytes.

Spørsmålet om *skadelidtes avbrytelse av foreldelsen overfor skadevolder virker fristavbrytende for hans krav overfor selskapet* er ikke direkte løst i FAL. Imidlertid er det nærliggende å forstå formuleringen i FAL § 8-6 annet ledd slik at det i forhold til foreldesspørsmålet dreier seg om to selvstendige krav. Regelen er at selskapets ansvar foreldes etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar, ikke at foreldelsen nødvendigvis skal inntreffe på samme tidspunkt. Henvisningen til reglene om foreldelse av erstatningskravet gjelder i så fall reglene for fristens utgangspunkt og lengde, men forøvrig må skadelidtes krav mot selskapet sees som et selvstendig krav som må avbrytes særskilt.

Også forarbeidene legger opp til at skadelidtes direkte krav mot selskapet er et selvstendig krav som må avbrytes særskilt. I Ot prp nr 49 (1988-89) s. 97 heter det at:

"Henvisningen til foreldelsesreglene som gjelder for erstatningskravet, gjelder de lovbestemte foreldelsesfristene. Forlengelse av de lovbestemte fristene som grunner seg på avtale mellom skadelidte og skadevolder kan ikke gjøres gjeldende mot

selskapet. Dette gjelder f.eks. ved erkjennelse etter foreldelsesloven § 14 eller vedtatt forlengelse etter foreldelsesloven § 28".

Uttalelsen er begrenset til avbrytelse ved at skadevolder og skadelidte blir enige om å forlenge foreldelsesfristen eller at skadevolder erkjenner kravet. Andre former for avbrytelse, f.eks. i form av rettslige skritt, er ikke nevnt uttrykkelig. Konsekvenshensyn tilsier vel likevel at andre former for fristavbrytelse må behandles på samme måte som erkjennelse eller vedtagelse.

Et ytterligere argument for denne løsningen er den tilsvarende regelen om foreldelse i foreldelseslovens § 7 første punkt for kausjon, som regner "foreldelsesfristen i forhold til garantisten etter de samme regler som gjelder for hovedfordringen". I henhold til forarbeidene innebærer dette ikke at fristen alltid må være den samme for kausjonisten som for hovedskyldneren, bare at fristen skal beregnes etter samme regler. Som en konsekvens av denne løsningen nevnes at fristen må avbrytes individuelt i forhold til den enkelte skyldner.⁵⁵ Dette tilsier at skadelidtes avbrytelse av foreldelsen i forhold til ansvarsforsikringsselskapet ikke innebærer at fristen avbrytes i forhold til skadevolder.

Også Borgarting Lagmannsretts dom 17.3.98, ankesak nr. 97-01018 A/03 legger til grunn at skadelidtes direkte krav mot selskapet er et separat krav hvor skadelidte for å sikre kravet må avbryte foreldelsen direkte overfor selskapet.

Saken gjaldt en advokat som ved endelig dom av november 1994 ble idømt erstatningsansvar overfor to skadelidte. Advokaten betalte ikke kravet, og varslet heller ikke selskapet om dette i henhold til FAL § 8-5. De skadelidte tok ut forliksklage mot ansvarsforsikringsselskapet 7 november 1995, og hevdet at fristavbrytelse overfor skadevolder ved forliksklage 3. januar 1990 også måtte avbryte foreldelsen overfor selskapet, men fikk ikke medhold. Lagmannsretten la til grunn at kravet "mot forsikringsselskapet og kravet mot sikrede er separate krav. De må i forhold til foreldelsesloven holdes adskilt, men foreldes etter samme regler". At kravene ble foreldet etter "samme regler" var etter rettens mening "ikke avgjørende for virkningen av en fristavbrytelse overfor sikrede". Retten viste også til forarbeidenes uttalelse om skadevolders erkjennelse av kravet og avtalt forlengelse mellom skadevolder og skadelidte, og foreldelseslovens regler om kausjon.

Konklusjonen blir derfor at skadelidtes avbrytelse av fristen overfor skadevolder ikke har noen konsekvenser for hans krav mot ansvarsforsikringsselskapet.

⁵⁵ Ot prp nr. 38 (1977-1978) Om lov om forelding av fordringer, s. 59. Se også Kjønstad/Tjomsland op. cit. s. 129-130.

Det neste spørsmålet var om fristavbrytelse i forhold til skadevolder virker *fristavbrytende for skadevolders krav mot selskapet* i den forstand at skadevolder senere vil kunne kreve dette kravet dekket av forsikringsselskapet. Svaret på dette spørsmålet må etter mitt skjønn være nei. FAL § 8-6 annet ledd legger som nevnt opp til at erstatningskravet og forsikringskravet må behandles hver for seg i forhold til avbrytelse av foreldelsen. Når skadelidte må avbryte foreldelsen direkte i forhold til selskapet, må det samme gjelde for skadevolder.

Denne løsningen er ikke ubetinget heldig. Dersom skadelidte avbryter foreldelsesfristen overfor skadevolder rett før den utløper, blir resultatet at skadevolder får liten tid til å sikre sitt krav mot selskapet. Noen ekstrasfrist for skadevolder i en slik situasjon gir bestemmelsen likevel ikke hjemmel for.⁵⁶

Resultatet av dette er altså at skadelidtes avbrytelse av foreldelsen for erstatningskravet ikke har noen betydning for foreldelsen av kravet mot ansvarsforsikringsselskapet. For å sikre sitt direkte krav, må skadelidte avbryte fristen overfor ansvarsforsikringsselskapet separat. Tilsvarende må skadevolder for å sikre dekning under forsikringen i situasjoner hvor skadelidte velger å holde seg til skadevolder, avbryte fristen overfor selskapet.

Om skadelidte unnlater å avbryte fristen overfor selskapet, mens skadevolder sørger for slik fristavbrytelse, må konsekvensen av dette være at skadelidtes direkte krav mot selskapet foreldes, mens skadevolder har sitt krav på forsikringsdekning i behold. I en slik situasjon vil skadelidte være sikret dekning av skadevolder i den utstrekning han er solvent, mens skadevolder har krav på dekning under ansvarsforsikringen.

Blir derimot skadevolder insolvent, må konsekvensen i utgangspunktet være at skadelidte har tapt sitt direkte krav, og må finne seg i at forsikringsdekningen går inn i skadevolders konkursbo. Om skadelidte i en slik situasjon kan påberope seg regelen i FAL § 7-8 annet ledd synes tvilsomt. Denne bestemmelsen gjelder i henhold til § 7-8 første ledd kun for forsikringer som er nevnt i § 1-3 annet ledd, og tar åpenbart sikte på å beskytte en skadelidte som ikke har hatt et direkte krav mot ansvarsforsikringsselskapet før insolvenssituasjonen. Man kan derfor neppe bruke bestemmelsen til å vekke til live igjen et direkte krav som allerede er foreldet.

⁵⁶ Slik også forutsetningsvis Motiver til Norsk Sjøforsikringsplan 1996, Versjon 1997, s. 186.

5.5.1.3 Skadelidte avbryter foreldelsen overfor ansvarsforsikringsselskapet

Også den situasjonen at skadelidte avbryter foreldelsen i forhold til ansvarsforsikringsselskapet, men ikke i forhold til skadevolder, gir grunnlag for to spørsmål. Det ene er om skadelidtes avbrytelse av foreldelsen overfor selskapet virker *fristavbrytende* for hans erstatningskrav mot skadevolder. I så fall vil skadelidtes avbrytelse i forhold til selskapet være tilstrekkelig til at erstatningskravet mot skadevolder blir stående. Men om avbrytelsen av foreldelsen overfor selskapet ikke avbryter foreldelsen i forhold til skadevolder, er det spørsmål om foreldelse av skadelidtes erstatningskrav fører til at også hans forsikringskrav bortfaller.

Det første spørsmålet var om skadelidtes *avbrytelse av foreldelsen overfor ansvarsforsikringsselskapet også avbryter foreldelsen overfor skadevolder*. Som nevnt er det nærliggende å forstå formuleringen i FAL § 8-6 annet ledd slik at det i forhold til foreldesspørsmålet dreier seg om to selvstendige krav.

Til støtte for denne løsningen kan også anføres forarbeidenes uttalelse om avbrytelse av fristen for erstatningsansvaret, jfr. ovenfor under punkt 5.5.1.2. Uttalelsen gjelder riktignok avbrytelse av foreldelsen for erstatningskravet, og ikke skadelidtes avbrytelse av fristen overfor selskapet. Men hvis avbrytelse av foreldelsen for erstatningskravet ikke skal ha noen konsekvenser i forhold til selskapet, er det naturlig at den samme løsningen gjelder i forhold til skadevolder hvor skadelidte avbryter foreldelsen overfor selskapet. Det kan også vises til løsningen i foreldelseslovens § 7 første punkt for kausjonsforhold, jfr. ovenfor under punkt 5.5.1.2.

Resultatet av en slik løsning er at skadelidte taper retten til å holde skadevolder ansvarlig dersom foreldelsesfristen overfor skadevolder ikke avbrytes direkte. Dermed oppstår imidlertid det neste spørsmålet: Hvis erstatningskravet foreldes etter at fristen er avbrutt overfor selskapet, er det spørsmål om *foreldelsen av erstatningskravet medfører at forsikringskravet bortfaller*. Når FAL § 8-6 annet ledd som nevnt legger opp til at de to kravene må vurderes hver for seg, må vel konsekvensen av dette være at kravet mot selskapet kan bli stående selv om erstatningskravet foreldes.

Forarbeidene synes også å støtte en slik forståelse. I Ot prp nr. 49 (1988-89) s. 97 uttales det som nevnt ovenfor under punkt 5.2 at bestemmelsen i FAL § 8-6 annet ledd er ment å hindre at en skadelidte som gjør direkte krav gjeldende mot

skadevolders ansvarsforsikringsselskap "på et tidspunkt hvor erstatningskravet mot skadevolder fortsatt består, blir møtt med den innsigelse at selskapets ansvar er foreldet". Departementet synes her å forutsette at det avgjørende er at erstatningskravet mot skadevolder består når det direkte kravet gjøres gjeldende mot selskapet. At det bortfaller senere kan da ikke spille noen rolle.

Resultatet stemmer også med regelen i foreldelseslovens § 25 nr. 2 for kausjonsforhold, hvor foreldesspørsmålet som nevnt ovenfor er underlagt en regel som tilsvarer FAL § 8-6 annet ledd for kravet mot ansvarsforsikringsselskapet. Regelen i foreldelseslovens § 25 nr. 2 er at fordringen mot garantisten anses som foreldet dersom foreldelse er inntrådt i forhold til hovedskyldneren før fordringen er gjort gjeldende mot garantisten ved skritt som nevnt i foreldelseslovens § 15 til § 19. Foreldelse av fordringen mot hovedskyldneren etter at foreldelsen er avbrudt overfor garantisten har derfor ingen betydning.⁵⁷

På den annen side inneholder FAL § 7-6 fjerde ledd første punkt en regel som sier at selskapet "kan gjøre gjeldende de innsigelser mot kravet som sikrede har i forhold til skadelidte". Dersom sikrede/skadevolder i forhold til skadelidte kan påberope seg at kravet er foreldet, vil dette være en innsigelse som sikrede/skadevolder kan påberope seg. At foreldelsesinnsigelsen er en av de innsigelsene man her har hatt i tankene, følger også av NOU 1987:24 s. 160, hvor det uttales at selskapet som innsigelse mot skadelidte kan hevde "at et eventuelt ansvar er bortfalt, f.eks. fordi skadelidte ikke har reklamert i tide, eller fordi kravet er foreldet". Selv om denne uttalelsen er helt generell, kan imidlertid henvisningen til at "et eventuelt ansvar er bortfalt" forstås slik at det avgjørende er at erstatningskravet er bortfalt når kravet mot selskapet reises.

Tilsynelatende er det her en viss motstrid mellom reguleringen av foreldesspørsmålet og reglene om direkte krav. Det er imidlertid vanskelig å se noen grunn til at ansvarsforsikringsselskapet etter at det har fått et krav mot seg fra skadelidte knyttet til et bestående erstatningskrav, skal kunne påberope seg en senere foreldelse av erstatningskravet som grunnlag for å slippe ansvaret overfor skadelidte. Normalt vil skadelidte trekke skadevolder inn i oppgjøret fordi han er usikker på om kravet er omfattet av forsikringen, eller fordi deler av kravet er udekket som følge av vilkår om egenandel, begrenset forsikringssum, eller andre begrensninger i dekningen. I så fall vil skadelidte ha et motiv for å avbryte

⁵⁷ Nærmere, se Kjønsstad/Tjomsland op. cit. s. 130, Røed op. cit. s. 360 flg.

foreldelsen også overfor skadevolder, og problemet vil ikke oppstå. Men dersom det er åpenbart at skadevolder ikke har økonomisk evne til å dekke noe av kravet, har det ingen hensikt for skadelidte å trekke ham inn. Det kan også tenkes at skadelidte ikke ønsker å kreve skadevolder for mer enn det som er dekket av hans ansvarsforsikring. I disse tilfellene ligger den primære interessen i å trekke skadevolder inn i oppgjøret hos selskapet, fordi de ellers kan miste en viktig medspiller i prosessen mot skadelidte. Da må skadelidte kunne overlate til selskapet å holde kravet mot skadevolder ved like uten at han risikerer å miste sitt forsikringskrav. Selskapet er da også i henhold til FAL § 7-6 tredje ledd gitt hjemmel til å forlange at skadelidte saksøker sikrede i samme sak. Også på et tidligere stadium i prosessen må selskapet kunne kreve at skadevolder trekkes inn.

Når selskapet på denne måten kan gripe inn, må det også ta konsekvensen hvis det unnlater dette med den følge at erstatningskravet går tapt. En motsatt løsning ville gi selskapet en helt tilfeldig fordel. Når selskapet allerede er inne i prosessen, kan det heller ikke påberope seg at hensynene bak foreldelsesreglene, nemlig hensynet til oversikt og avvikling av kravet, tilsier at det skal slippe å betale. Tvert om ville muligheten for bortfall av skadelidtes direkte krav kunne gi grunnlag for spekulasjon fra selskapet ved å forhale oppgjøret i tid inntil erstatningskravet er foreldet. Hvis skadelidte skal risikere å miste kravet mot selskapet på denne måten, vil adgangen til direkte krav virke som en ren felle.

Selv om ordlyden i og forarbeidene til henholdsvis FAL § 8-6 annet ledd og § 7-6 fjerde ledd første punkt her synes å peke i forskjellig retning, taler reelle hensyn åpenbart for den løsning som følger av FAL § 8-6 annet ledd. Skadelidtes direkte krav mot ansvarsforsikringsselskapet må derfor bli stående selv om kravet mot skadevolder foreldes etter at skadelidte har avbrudt foreldelsesfristen overfor selskapet.

5.5.1.4 Betydningen for skadelidte av at skadevolders forsikringskrav foreldes

En siste mulighet er at skadelidte avbryter foreldelsesfristen både i forhold til skadevolder og selskapet, mens skadevolder unnlater å avbryte foreldelsen overfor selskapet. I dette tilfellet består erstatningskravet, og i utgangspunktet også skadelidtes direkte krav, mens skadevolders krav på forsikringsdekning bortfaller.

Spørsmålet blir da om selskapet overfor skadelidte kan påberope seg at skadevolders krav på forsikring er foreldet.

Dette må besvares benektende. I henhold til FAL § 7-6 fjerde ledd annet punkt kan selskapet overfor skadelidte gjøre gjeldende "sine innsigelser overfor sikrede, hvis ikke innsigelsene knytter seg til sikredes forhold etter at forsikringstilfellet er inntrådt". Bestemmelsen er helt generell, og tilsier at enhver rettslig innsigelse mot sikrede etter forsikringstilfellets inntreden er avskåret, også den innsigelsen som består i at sikrede ikke har avbrudt foreldelsen.

Denne løsningen fremgår også klart av forarbeidene til § 7-6 fjerde ledd annet punkt, hvor det i NOU 1987:24 s. 177 heter at:

"Sikredes oversittelse av fristene i §§ 8-5 og 8-6 vil ikke frata skadelidte hans krav mot selskapet, jfr. § 7-6 fjerde ledd annet punkt."

Konklusjonen her er altså at skadevolders forsømmelse av å avbryte foreldelsesfristen overfor ansvarsforsikringsselskapet ikke får noen betydning for skadelidtes direkte krav såfremt skadelidte har sørget for fristavbrytelse i rett tid.

I en situasjon hvor skadelidte har kravet i behold både overfor skadevolder og overfor selskapet, mens skadevolders krav mot selskapet er foreldet, vil skadelidtes valg være avgjørende for hvor tapet endelig plasseres. Velger han å kreve dekning hos både ansvarsforsikringsselskapet og skadevolder, går skadevolder fri i den utstrekning ansvarsforsikringen dekker ansvaret. Om skadelidte derimot velger å holde seg til skadevolder, kan skadevolder ikke kreve tapet dekket under ansvarsforsikringen. En slik løsning er uheldig, men den er altså et resultat av at skadevolder har forsømt sine plikter overfor selskapet. Og skadelidtes valgadgang medfører jo ikke at skadevolder kommer noe dårligere ut enn om han på grunn av forsømmelser av andre plikter overfor selskapet mister retten til å påberope seg ansvarsforsikringen.

5.5.2 Ansvarsforsikring etter FAL § 7-6 sjette ledd og § 7-8

Som nevnt ovenfor under punkt 5.1 kan næringsdrivende i henhold til FAL § 7-6 sjette ledd overfor sikrede frafalle retten til å kreve erstatning for skade i næring direkte fra selskapet. For forsikringer som faller utenfor FAL's preseptoriske vern, jfr. FAL § 1-3 annet ledd, kan dessuten selskapet oppheve skadelidtes rett til direkte

krav. Situasjonen vil da være at skadelidte kun har et indirekte krav mot selskapet. Skadelidte må derfor avbryte foreldelsen overfor skadevolder, mens det er opp til skadevolder å avbryte fristen overfor ansvarsforsikringsselskapet.

For skadevolder kan kombinasjonen av manglende direkte krav og full parallellitet mellom foreldelsesfristen for erstatningskravet og forsikringskravet få visse uheldige følger som tilsvarer den situasjonen som oppstår i forhold til FAL § 7-6 første ledd dersom skadelidte velger ikke å bruke sin rett til direkte krav, jfr. ovenfor under punkt 5.5.1.2. Dersom skadevolder mottar eller betaler kravet fra skadelidte rett før det er foreldet, risikerer han at kravet mot ansvarsforsikringsselskapet er foreldet før han får tid til å reise det. Som nevnt åpner loven imidlertid ikke for noen ektrafrist i slike situasjoner.

For skadelidte innebærer mangelen på direkte krav at han ikke kan sikre kravet mot selskapet ved å avbryte foreldelsen overfor selskapet, og må finne seg i at skadevolders krav mot selskapet bortfaller dersom skadevolder ikke avbryter foreldelsen innenfor fristen. Resultatet av dette er at hvis skadevolder somler, eller ikke ønsker å bruke sin ansvarsforsikring, risikerer skadelidte at kravet under ansvarsforsikringen foreldes selv om erstatningskravet består fordi skadelidte har sørget for fristavbrytelse overfor skadevolder. På den annen side er ikke situasjonen noe verre for skadelidte enn om skadevolder ikke hadde noen forsikringsdekning, og skadelidte kan jo aldri være sikker på at det foreligger noen ansvarsforsikring på skadevolders hånd.

I en situasjon utvides imidlertid beskyttelsen av skadelidte også for såvidt angår de nevnte næringsforsikringene, nemlig hvis skadevolder blir insolvent. Skadevolders insolvens medfører at en avtale mellom skadevolder og skadelidte om å frafalle retten til direkte krav blir uten rettsvirkning, jfr. FAL § 7-6 siste ledd siste punkt. Resultatet blir da at retten til direkte krav "gjenoppstår". Er forsikringen unntatt fra FAL's preseptoriske vern følger samme regel av FAL § 7-8 annet ledd: Skadelidtes indirekte krav etter første ledd transformeres i insolvenssituasjonen til et direkte krav underlagt reglene i FAL § 7-6 og § 7-7. Bestemmelsen er preseptorisk til fordel for skadelidte, jfr. § 7-8 tredje ledd.

Vernet som skadelidte i så fall oppnår er altså underlagt de samme begrensninger som gjelder for skadelidtes direkte krav. Om skadevolders insolvens oppstår etter at erstatningskravet mot skadevolder er foreldet, må dette være en innsigelse selskapet kan påberope seg overfor skadelidte, jfr. FAL § 7-6 fjerde ledd første punkt og ovenfor under punkt 5.5.1.3. Har skadelidte ikke sørget å holde

kravet mot skadevolder ved like, vil derfor retten til direkte krav ikke gi ham noen beskyttelse.

Er situasjonen at erstatningskravet består på insolvenstidspunktet, men skadevolder har forsømt å avbryte foreldelsen overfor ansvarsforsikringselskapet, blir resultatet at retten til direkte krav oppstår etter at forsikringskravet er foreldet. Som nevnt ovenfor under 5.5.1.4 kan selskapet i henhold til FAL § 7-6 fjerde ledd annet punkt ikke overfor skadelidte påberope seg at skadevolder har forsømt å avbryte foreldelsen i tide. Spørsmålet blir da om dette vernet også gjelder i forhold til en skadelidt som først får et direkte krav mot selskapet etter at skadevolders krav mot selskapet er foreldet. Ordlyden i § 7-6 fjerde ledd siste punkt er helt generell, og skulle derfor tilsi at bestemmelsen gjelder også denne situasjonen.

En slik løsning vil imidlertid harmonere dårlig med det som gjelder for forholdet mellom direkte krav etter § 7-6 første ledd og foreldelse. Utgangspunktet her er at erstatningskravet og forsikringskravet sees som to separate krav, og at avbrytelse av foreldelse må skje både overfor skadevolder og selskapet. Hvis hverken skadelidte eller skadevolder sørger for å avbryte foreldelsen overfor selskapet, bortfaller forsikringskravet selv om erstatningskravet består. Skadelidtes avbrytelse av foreldelsen overfor skadevolder er ikke tilstrekkelig til å bevare skadelidtes direkte krav mot selskapet. Regelen om at selskapet ikke overfor skadelidte kan påberope seg sikredes forsømmelse av å avbryte foreldelsen for forsikringskravet er derfor for et direkte krav etter § 7-6 første ledd bare aktuell så lenge skadelidtes direkte krav består. Har skadelidte derimot ikke holdt det direkte kravet mot selskapet ved like, går det tapt uansett om skadevolder bevarer sitt krav mot selskapet eller ikke.

Regelen om at selskapet ikke kan påberope seg sikredes manglende avbrytelse av foreldelsesfristen synes derfor å forutsette at skadelidte har et bestående direkte krav som skal beskyttes mot skadevolders forsømmelser. Oppstår det direkte kravet etter at sikrede/skadevolders krav mot selskapet allerede er foreldet, synes den naturlige løsningen å være at selskapet må ha sine innsigelser om foreldelse av forsikringskravet i behold. En annen løsning ville i realiteten medføre at skadelidtes avbrytelse av fristen overfor skadevolder førte til avbrytelse av fristen overfor selskapet i en insolvenssituasjon. Dette er klart i strid med foreldelsesreglenes utgangspunkt om separate krav, og vil medføre at skadelidte i henhold til FAL § 7-8 og § 7-6 siste ledd får sterkere rettigheter enn skadelidte som har et direkte krav etter FAL § 7-6 første ledd.

Dreier det seg om en avbrytelse av foreldelsen overfor skadevolder ved at skadevolder erkjenner kravet eller vedtar ny foreldelsesfrist, vil det også være direkte i strid med forarbeidene til FAL § 8-6 annet ledd om slik avbrytelse skulle kunne påberopes overfor selskapet, jfr. ovenfor under punkt 5.5.1.2 om den uttrykkelige uttalelsen i forarbeidene om at selskapet ikke er bundet av en slik avbrytelse mellom skadelidte og skadevolder.

Det synes derfor å være klar motstrid mellom FAL § 8-6 annet ledd og § 7-6 fjerde ledd annet punkt når det gjelder selskapets adgang til å påberope seg at skadevolders krav mot selskapet er foreldet når skadelidtes direkte krav oppstår ved skadevolders insolvens.

Ser man på reelle hensyn, kan det selvsagt hevdes at det vil representere en tilfeldig fordel for selskapet at skadevolder ikke har sørget for å holde kravet ved like. Risikoen for denne typen forsømmelser fra skadevolder vil vel også øke ved vakkende økonomi. I slike tilfelle kan derfor avskjæring av selskapets rett til å påberope seg at sikredes/skadevolders krav er foreldet redde skadelidte i en situasjon hvor skadevolder har forsømt seg.

At selskapet oppnår en tilfeldig fordel ved at et krav mot det foreldes følger imidlertid i dette tilfellet av foreldelsesinstituttets natur. Baksiden av rimelighetsbetraktningene i forhold til skadelidte er derfor at løsningen er i strid med alle hensyn som ligger til grunn for foreldelsesreglene. Hvis skadelidtes avbrytelse av fristen overfor skadevolder er tilstrekkelig i forhold til selskapet dersom skadevolder senere blir insolvent, vil selskapet risikere at et foreldet forsikringskrav kan gjenoppstå som en direkte krav hos skadelidte i hele den tiden erstatningskravet består.

Tidsperspektivet for en slik mulig gjenopptagelse av forsikringskravet avhenger av hvordan fristen avbrytes i forholdet mellom skadelidte og skadevolder. Dersom skadevolder erkjenner kravet, løper en ny frist, jfr. foreldelseslovens § 20. Skjer avbrytelsen i form av rettslige skritt, vil kravet holdes åpent så lenge rettslig forfølgning pågår, jfr. foreldelseslovens § 21 nr. 1. Bli fordringen fastslått ved rettsforlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i §§ 15 og 16, løper ny foreldelsesfrist på 10 år, jfr. foreldelseslovens § 21 nr. 2. I verste fall risikerer selskapet derfor å få et direkte krav mot seg på grunn av skadevolders insolvens mange år etter at det er avsagt rettskraftig dom i erstatningssaken.

Tidsperspektivet blir enda verre hvis man kobler løsningen i FAL § 7-6 fjerde ledd annet punkt sammen med spørsmålet om utgangspunktet for foreldelsesfristen

for direkte krav som oppstår ved skadevolders insolvens. Aksepterer man at kunnskap om "den ansvarlige" i henhold til foreldelseslovens § 9 nr. 1 ved ansvarsforsikring med direkte krav også omfatter skadelidtes kunnskap om ansvarsforsikringselskapet, vil skadelidte i insolvenssituasjonen som nevnt ovenfor under punkt 5.2 få en helt ny foreldelsesfrist i forhold til selskapet. Man får altså et resultat hvor selskapet pålegges risikoen for skadevolders insolvens så lenge skadelidtes erstatningskrav mot skadevolder ikke er foreldet, samtidig som skadelidte i insolvenssituasjonen får en helt ny frist for sitt direkte krav mot selskapet.

Det sier seg selv at dette resultatet er i strid med selskapenes behov for avklaring av kravene, og vil vanskeliggjøre selskapets muligheter til å sikre bevis i en eventuell konflikt med skadelidte. Dersom skadevolder har meldt kravet til selskapet i henhold til FAL § 8-5 første ledd, kan man nok hevde at selskapet gjennom meldingen får kunnskap om muligheten for kravet. Men hvis skadevolder ikke følger opp skademeldingen ved å trekke selskapet inn i prosessen, har selskapet ingen oppfordring til å ivareta sine interesser.

Det kan også tenkes at skadevolder heller ikke overholder meldefristen. I så fall er regelen i FAL § 7-6 fjerde ledd annet punkt at denne innsigelsen mot skadevolder ikke kan påberopes overfor skadelidte. Så lenge skadelidte ikke er underlagt noen meldeplikt, må det antagelig aksepteres at denne innsigelsen er avskåret. Selskapet kan derfor risikere å bli presentert for et erstatningskrav som det aldri har hørt om, og hvor det ikke har hatt noen muligheter til å ivareta sine interesser, opp til mange år etter at den ordinære foreldelsesfristen for skadevolders krav mot selskapet er foreldet. Løsningen vil derfor frata selskapet enhver mulighet for oversikt over kravet innen rimelig tid. Selskapet kan også bli presentert for kravet på et så sent stadium at det har små muligheter til å ivareta sine interesser. Hvis sikredes vakkende økonomi har ført til dårlig retts hjelp, kan selskapet stille svakt i den videre prosessen.

Det er ingenting i forarbeidene til FAL som tyder på at man har tenkt seg at forholdet mellom FAL § 7-8 annet ledd jfr. § 7-6 og § 8-6 annet ledd skulle få som resultat at forsikringskravet mot selskapet holdes åpent så lenge erstatningskravet ikke er foreldet dersom skadevolder blir insolvent i denne perioden. Tvert om er det nærliggende å si at dersom lovgiver hadde ønsket en ytterligere styrkning av skadelidtes situasjon, ville det naturlige vært å utvide adgangen til direkte krav, og ikke gå veien om foreldelsesreglene. Da kunne skadelidte bringe ansvarsfor-

sikringselskapet inn i prosessen med en gang, selskapet ville få oversikt, og kunne ivareta sine interesser på en normal måte. Å styrke skadelidtes stilling gjennom foreldelsesreglene virker tilfeldig og skaper vanskeligheter for selskapet.

Til tross for den klare ordlyden i og forarbeidene til FAL § 7-6 fjerde ledd annet punkt må det her etter mitt skjønn være forsvarlig å legge mer vekt på det resultatet som ville følge av FAL § 8-6 isolert og forarbeidene til denne bestemmelsen, samt reelle hensyn. De beste grunner taler derfor for at bestemmelsen i FAL § 7-6 fjerde ledd annet punkt om at selskapet ikke kan påberope seg sikredes oversittelse av foreldelsesfristen må leses med den reservasjon at den forutsetter at forsikringskravet er i behold når insolvensen inntreffer, slik at ansvaret for å avbryte foreldelsen kan overlates til skadelidte.⁵⁸

Hvis skadelidte ser at skadevolder har vakkende økonomi, og ikke er sikker på at skadevolder er ryddig nok eller er villig til å sikre kravet mot selskapet, er det spørsmål om skadelidte kan sikre sin posisjon ved selv å anlegge sak mot selskapet. Etter mitt skjønn følger det av lovens sontring mellom direkte og indirekte krav at skadelidte ikke har en slik rett før hans indirekte krav i henhold til FAL § 7-6 siste ledd eller § 7-8 annet ledd transformeres til et direkte krav.

Er situasjonen at erstatningskravet og forsikringskravet fremdeles består når skadevolder blir insolvent, vil de samme regler gjelde i forholdet mellom skadelidte, skadevolder og selskapet som er anført ovenfor under punkt 5.5.1.

6. Avslutning

Gjennomgåelsen av reglene om meldefrist og foreldelse viser at reglene reiser en rekke problemer i litt forskjellig plan.

Et første problem er at reglene reiser en rekke vanskelige tolkningsproblemer. Dette gjelder for det første utgangspunktet for meldefrist og utgangspunktet for den ordinære foreldelsesfristen i FAL § 8-6 og § 18-6, begge første ledd annet punkt. Fremstillingen viser at innholdet i formuleringen "kunnskap om de forhold som begrunner kravet" er særdeles uskarpt, eller for å sitere Hellner: "ganska obestämt beskriven".⁵⁹ At utgangspunktet for den kunnskapsbaserte foreldelsesfristen volder

⁵⁸ Motsatt Engh op. cit. s. 226-227, som mener at skadelidte må kunne bruke sitt direkte krav selv om skadevolder ikke har holdt sitt forsikringskrav ved like.

⁵⁹ Hellner op. cit. s. 195.

problemer er kanskje ikke så farlig. Foreldelsesfristen begynner først å løpe ved utløpet av kalenderåret etter at den nødvendige kunnskap forelå, og dette vil vel løse en del av de problemer som oppstår. For krav som er underlagt meldefrist er foreldelsesreglene dessuten mindre praktiske.

Det er langt mer uheldig at en meldefrist på ett år er knyttet til et så uklart kriterium. Dels synes formuleringen å gi grunnlag for betydelig forvirring når det gjelder forholdet mellom "forsikringstilfellet" og "de forhold som begrunner kravet", dels synes fastleggelsen av utgangspunktet for foreldelsesfristen i seg selv å volde problemer. Sett i forhold til de relativt dramatiske konsekvenser manglende overholdelse av fristen får, er en slik uklarhet lite heldig.

En annen rettslig uklarhet gjelder spørsmålet om uførekapitaldekningen er underlagt den ordinære foreldelsesfristen eller skal dra nytte av tillegget for kapitalforsikring i livsforsikring. Det forhold at det meg bekjent ikke finnes noe praksis omkring dette spørsmålet kan imidlertid tyde på at problemet ikke er særlig praktisk, eventuelt fordi selskapet bruker de lengste fristene.

Mer vesentlig er derfor det siste rettslige problemet; nemlig den betydelige rettslige usikkerhet som er knyttet til foreldelse i ansvarsforsikring. Her kan nevnes spørsmålet om "den ansvarlige" i henhold til foreldelseslovens § 9 omfatter ansvarsforsikringselskapet når skadelidte har et direkte krav, og forholdet mellom FAL § 8-6, § 7-6 og § 7-8.

En annen innvending mot reglene er at reguleringen av foreldelse av ansvarsforsikring virker meget komplisert og relativt lite gjennomtenkt. Bestemmelsene reiser en rekke spørsmål som enten er lite belyst i forarbeidene eller gjenstand for motstridende uttalelser. Dette har antagelig sammenheng med at bestemmelsen i FAL § 8-6 annet ledd ble tatt inn av departementet, uten at forholdet til reglene i FAL § 7-6 og § 7-8 var analysert tilstrekkelig grundig. I forhold til skadelidte er det uheldig at det ikke kommer klarere frem at hans direkte krav mot selskapet i forhold til foreldelsesreglene er et separat krav, og at han derfor må passe på å sikre sitt krav mot selskapet.

En tredje innvending er at en rekke av reglene fører til urimelige resultater. Reglene om meldefrist i ulykkesforsikring og sykeforsikring virker klart urimelig i forhold til den berettigede og bør etter mitt skjønn oppheves. Det er også et spørsmål om ikke meldefristreglene burde modifiseres noe i skadeforsikring hvor forsikringstilfellet utvikler seg over tid (rettshjelpforsikring) eller hvor forsikrings-

tilfellet i seg selv ikke er tilstrekkelig til å utløse noe krav mot selskapet (ansvarsforsikring).

Når det gjelder den kunnskapsbaserte foreldelsesfristen, synes praksis å legge opp til en løsning hvor de berettigede risikerer å forhandle seg inn i foreldelse. Her er det åpenbart et behov for å sikre de berettigedes interesser. Fremstillingen bidrar her til å bekrefte behovet for en meldeplikt for selskapet dersom de ønsker å påberope seg foreldelse av et krav som er meldt innenfor foreldelsesfristen, jfr. ovenfor under punkt 1 og 4.3.2.5. En sterkere beskyttelse av de berettigede kan imidlertid også oppnås ved å tolke FAL § 8-6 og § 18-6, begges første ledd første punkt, slik at foreldelsesfristen ikke begynner å løpe før kravet er aktuelt. Det kan her også vises til praksis knyttet til dansk FAL 1930 § 29, hvor det i ASR 2270 (1988.259) uttales at det "Afhængig af omstændighederne vil ... kunne være i strid med god forsikringskik, at forsikringselskaber gør forældelsesindsigelsene gældende, medens der føres forligsforhandlinger".

Også det forhold at forsikringselskapet under en ansvarsforsikring skal få dra nytte av en foreldelsesfrist for erstatningskravet som er kortere enn den ordinære foreldelsesfristen for forsikringskravet virker tilfeldig og er vanskelig å forstå.

På den annen side virker det lite rimelig i forhold til selskapet hvis uførekapitalforsikring skal likestilles med ordinær kapitalforsikring i livsforsikring, jfr. ovenfor. Denne innvendingen kan muligens tolkes bort, men resultatet er nokså usikkert. På dette punkt illustrerer reglene om foreldelse et generelt problem ved den nye loven, nemlig at regelverket er lite gjennomtenkt i forhold til uførekapitalforsikring. Konsekvensen av dette er at uførekapitaldekningen reguleres av samme regler som ordinær livsforsikring til tross for at uførekapitalforsikring har mange likhetstrekk med ulykkes- og sykeforsikring. Om man oppnår noe med å foreslå endringer på dette punkt er likevel tvilsomt. Jeg nøyer meg her med å vise til debatten rundt FAL § 13-4 annet ledd om avskjæring av selskapets rett til å påberope seg brudd på opplysningsplikten dersom forsikringstilfellet inntreffer mer enn to år etter at selskapets ansvar begynte å løpe. Bestemmelsen tok åpenbart ikke sikte på uførekapitalforsikring, og virker lite rimelig for slike dekninger. Ikke desto mindre ble forslag om endringer avvist av lovgiver⁶⁰.

⁶⁰ Nærmere, se Ot prp nr 52 (1995-1996) Om lov om endringer i forsikringsavtaleloven m v, s. 4-6, Innst. O. nr. 40 (1996-1997) s. 1-2, og Odelstinget 17 og Lagtinget 20 desember 1996.

I forhold til selskapet er det videre uheldig om en skadelidt som oppnår et direkte krav ved sikredes/skadevolders insolvens skal kunne påberope seg denne retten dersom forsikringskravet allerede er bortfalt på sikredes/skadevolders hånd. Også denne innvendingen kan tolkes bort, men i så fall burde resultatet vært langt klarere angitt i lovtekst eller forarbeider.

Generelt synes reglene om meldefrist og foreldelse å gå relativt langt i å beskytte selskapets interesser i oversikt og avklaring på bekostning av de berettigedes interesse i å bevare en forsikringsdekning de har betalt premie for og regner med å ha krav på. Sammenlignet med den oppmykningen som fant sted under revisjonen av FAL når det gjelder brudd på forsikringstagerens og sikredes plkter, virker særlig meldefristreglene usedvanlige hårdhendte. Ved pliktbrudd fra forsikringstagerens eller sikredes side har man i stor utstrekning innført et avkortningssystem. Når det gjelder meldefristen har man riktignok utvidet fristen fra 6 måneder til ett år, men forøvrig beholdt systemet. Og når det gjelder foreldelsesfristen har man tilsynelatende, og kanskje ubevisst, lagt seg på en strengere linje i forhold til de berettigede enn norsk FAL 1930. Det er vanskelig å se noen reell grunn til en slik innskjerping.

- Nr. 39. *Gunder Egge*: Lovvalget i erstatningsretten (Internasjonal erstatningsrett.)
- " 40. *Ivar Hole*: Ansvarsfraskrivelse i massekontrakter.
- " 41. *Jan Hellner*: Bør vi søke overvinna ansvarsforsåkringen?
- " 42. *Erik Martens*: Driver våre domstoler aktsomhetskravet for langt?
- " 43. *Thor Bryn*: Skatt og skadeforsikring.
- " 44. *C. Stub Holmboe*: Foreldelse og erstatnings- og forsikringskrav.
- " 45. *Johs. Andenæs*: Rettsteori og rettspraksis.
- " 46. *Knut K. Selmer*: Forsikringsvilkårene - kontrakt eller salgsvare?
- " 47. *Nicolai B. Herlofson*: Gjenoppbygningsplikt i brannforsikring.
- " 48. *Arne Bech*: Entreprenørkontrakter - risiko og ansvar.
- " 49. *Tore Sandvik*: Ansvar for skadevoldende egenskaper.
- " 50. *Peter Lødrup*: Skadelidtes stilling hvor han frivillig har utsatt seg for en risiko.
- " 51. *Jørgen Trolle*: På vej mod det objektive ansvar - eller tilbake til naturen.
- " 52. *Karsten Gaarder*: Erstatningsregler i opphavs- og konkurranseretten.
- " 53. *Harry Guldbrandsen, Egil Anonsen, Nils Finn Simonsen, Axel Heiberg*: Invaliditetsvurdering og erstatningsutmåling.
- " 54. *Bertil Bengtsson*: Om ansvar for lækemedel.
- " 55. *Peter F. Holst*: Styremedlemmers ansvar for uansvarlige selskaper.
- " 56. *Audvar Os*: Erstatningsansvar for skader og ulemper ved byggevirksomhet.
- " 57. *Andreas Arntsen*: Fremkallelse av forsikrings- tilfellet og overtredelse av sikkerhetsforskrifter - tanker om F.A.L.'s reaksjonssystem.
- " 58. *Gunnar Nerdrum*: Arkitekters og rådgivende ingeniørers erstatningsrettslige stilling.
- " 59. Uttalelser fra Forsikringsskadenevnden nr. 1-16.
- " 60. Uttalelser fra Forsikringsskadenevnden nr. 17-50.
- " 61. Uttalelser fra Forsikringsskadenevnden nr. 51-100.
- " 62. *Gunnar A. Engh*: Extraordinære tap, skadelidtes inntale av tredjemanns tap og tredjemanns tap ved personskader.
- " 63. *Ole Steen-Olsen*: Produktansvaret i norsk rett.
- " 64. *Thomas Idsøe*: Bør forsikringsselskaper kunne gå konkurs?
Helge Myhre: Kan prinsippet i forsikringsavtalelovens § 95 anvendes analogisk når assurandøren er konkurs?
Med innlegg av *Helge Kvamme*.
- " 65. *Ketil Stene*: Om yrkesskade og yrkesskade-forsikring.
- " 65. *Jørgen Wiberg*: Erstatning for saksomkostninger.
- " 66. *Asbjørn Kjønstad*: Folketrygdens særpreg og plass i samfunnet.
- " 67. *Viggo Hagstrøm*: Læren om yrkesrisiko og passiv identifikasjon i lys av nyere lovgivning.
- " 68. *Hans Jacob Bull*: Erfaringer med FAL 1989; Særlig om de skjulte handlingsklausuler". Med innlegg av *Andreas Arntzen*.
- " 69. *Trine-Lise Wilhelmsen*: Forsikringsselskapenes kontraheringsplikt.
- " 70. *Jan Einar Barbro*: Entreprenørkontrakter og forsikring.